

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

III. könyv

A RESZLOVAKIZÁCIÓ

MAGYAROK SZLOVÁKIÁBAN 1945 UTÁN

A fasiszta német csapatokat 1945. április 4-re kiverték a mai Szlovákia területéről. A harcok a cseh országrészekben még tartottak, amikor 1945. április 4-én Edvard Beneš köztársasági elnök kinevezte az új csehszlovák kormányt. Elnöke a baloldali beállítottságáról ismert demokrata Zdeněk Fierlinger lett. E háború utáni első csehszlovák kormány másnap, 1945. április 5-én Kassán kihirdetett programja „Kassai Kormányprogram” néven került be újkori történelmünkbe.

Az új kormány hatalomra kerülése idején már nyilvánvaló volt, hogy a szövetséges hatalmak leverik a hitleri fasiszta hadsereget, s a győzelmet a csehszlovák politikai vezetés mindkét iránya a Szovjetunió érdemének tartotta. Gondolatmenetük Vladimír Clementis megfogalmazásában a következő volt: Európát a Szovjetunió és az európai szláv nemzetek szabadították meg a fasizmustól, így a szlávok Európa megmentői. A szláv államok közé tartozik a Csehszlovák Köztársaság is, annak szerves részével, a fasizmusáról és németbarátságáról ismert Szlovákiával együtt. Az új Csehszlovák Köztársaság ennek értelmében alakította külpolitikáját, rendezte belpolitikai problémáit, megkülönböztett figyelmet szentelve az országban élő nem szláv nemzetiségek helyzetének: Cseh- és Morvaországban a több mint hárommilliós német, Szlovákiában pedig a déli határövezetben egységes etnikai tömbökben élő közel hatszáz ezres magyar kisebbség helyzetének.

A győztes Szovjetunió és a nyugati szövetségesek támogatásában bízva a csehszlovák politikai vezetés célja a nemzetállam megeremtése lett. Azt akarták, hogy az új állam csakis a két szláv nemzet, tehát a csehek és a szlovákok állama legyen, s ezt a köztársaság etnikai „megtisztításával” kívánták megvalósítani. Ezért a Kassai Kormányprogram a Csehszlovák Köztársaságban, elsősorban a Szlovákiában élő magyar nemzetiségű lakosság számára a nemzeti-emberi másodrendűség, az évekig tartó meghurcoltatás, üldözés, a kodifikált diszkrimináció kezdetét jelentette.

A kormányprogram a Csehszlovák Köztársaság szétverésével vádolja a német és a magyar kisebbség egészét, ezért kollektíven háborús bűnösökké nyilvánítja őket.

A büntető jellegű rendelkezésekben a németeket és a magyarokat együtt említik, de a felelősség meghatározásában érződik, hogy a németek egyoldalú kitoloncolását a szövetséges nagyhatalmak elfogadták, míg a magyarok esetében ezt a rendezési tervet eleve elutasították.

A nem szláv nemzetiségek kiűzése „a megújult Csehszlovákia nemzeti ideológiájának megvalósítását, a köztársaság progresszív erőinek megerősödését jelenti”, amit a Kassai Kormányprogram V. fejezete is támogat. Ez kimondja, hogy azokban a járásokban és községekben, ahol a lakosság megbízhatatlan, nem szláv (esetünkben magyar), oda közigazgatási biztosokat neveznek ki, vagyis a községeket, járásokat nem választott nemzeti bizottságok, hanem kinevezett közigazgatási bizottságok irányítják.

Az állampolgárságról rendelkező VIII. fejezet pedig kimondja, hogy csak azoknak a német és magyar nemzetiségű személyeknek ítélik meg az állampolgárságot, akik aktívan, vagyis fegyverrel harcoltak a fasiszmus ellen, védték a Csehszlovák Köztársaság érdekeit, nem támogatták a magyarosítást, és fasisztaellenes, csehszlovák érzelmeik miatt üldözték őket. A többi német és magyar nemzetiségű személytől megvonják az állampolgárságot, s örök időkre kiltitják a köztársaságból.

A XI. fejezet az állampolgárságuktól megfosztottak vagyonáról rendelkezik. Kimondja, hogy a német és magyar tulajdonban lévő földek a hozzájuk tartozó épületekkel együtt az állam tulajdonába mennek át. Működtetésüket kezelőjük, a Nemzeti Földalap biztosítja. Földtulajdonukat csak azok a személyek tarthatják meg, akik a VIII. fejezet értelmében csehszlovák állampolgárságra jogosultak.

A magyar nemzetiség további megalázását jelenti az oktatásról és a kultúráról rendelkező XV. fejezet, amely elrendeli a német és magyar tanítási nyelvű iskolák azonnali bezárását az ország egész területén. „A cseh és szlovák városokban bezárunk valamennyi német és magyar iskolát... Kultúrpolitikánkban megerősítjük a szláv orientációt...”

A Kassai Kormányprogram szláv nemzetállam-szemlélete, a nemzetiségi diszkrimináció gyökerei talán az 1940-es évek elejére, vagy még régebbre nyúlnak vissza. A Csehszlovák Köztársaság szétesése után a háború gyűlölettel teli légkörében fel se merült, hogy az alig két évtizede demokratikusan működő két nemzetet egyesítő államalakulatnak nem voltak közös történelmi hagyományai, sem nemzeti határai, hanem többnemzetiségű állam volt. A külföldi emigrációban – Londonban és Moszkvában – tevékenykedő cseh és szlovák politikusok teljesen törvényszerűen a két nemzetet egyesítő állam háború utáni megújítására törekedtek. A veszedelem forrását, a bajok okozóját nem a német fasiszmissal kollaboráló szláv lakosságban látták, hanem a magyarokban, s így a politikai rendezési tervekben első helyre került a jövendő állam „megtisztítása” a megbízhatatlan elemektől. Megfogalmazták a németek és a magyarok kollektív bűnösségének elvét. A folyamat részletei, az egyes politikusok kezdeményezései mindmáig csak részben ismertek. Napjainkban egyre több dokumentum kerül elő a levéltárak mélyéről, de ezeket elemezni, konfrontálni kell.

Ismeretes, hogy Klement Gottwald az 1944. május 11-i beszédében a magyar kérdésről szólva körvonalazta a nemzetállam követelését, amit a köztársaság elnöke, Edvard Beneš hivatalosan is bejelentett 1945. február 16-án. Az új köztársaság nemzetállam lesz – németek és magyarok nélkül.

A szlovákiai magyarság és a megújított Csehszlovák Köztársaság kapcsolatának kérdését a szlovák nemzeti felkelés napjaiban konstituálódott Szlovák Nemzeti Tanács 1945. február 4-i Manifesztuma elemzi. A szlovákiai magyarokat három csoportba osztja. Az elsőbe tartozó „demokratikusan gondolkodó magyarok kötelessége, hogy kivessék maguk közül a fasiszta, szlovákellenes és hungarista elemeket”, vagyis a demokratikusan gondolkodó magyarok mellett a második csoportba a fasiszta-hungarista szemléletűek tartoznak, a harmadik csoportot pedig az elmagyarosodott szlovákok alkotják. Ebből kiindulva a Manifesztum körvonalazza a reszlovakizáció lehetőségét, s kijelenti: a szláv eredetű, magukat magyarnak jelentő, de eredetükhöz visszatérni szándékozó személyeknek biztosítani kell, hogy „bekapcsolódhassanak a szlovák nemzet életébe”.

Magyarellenesség, diszkriminációra való törekvés jellemzi Szlovákia Kommunista Pártjának 1945. március 11-én a pozsonyi Pravdában közzétett felhívását is, amit a Kassai kormányprogram „előzetésének” is tekinthetünk. A párt szabályai szerint a felhívásban elemzett problémák központi értékelése a párttagokat is kötelezte. Az új állam „demokratikus” jellegét már a felhívás címe is megkérdőjelezi: „Azon sérelmek megtorlása érdekében, amelyeket a magyarok a szlovák nemzeten elkövettek.” A felhívás pártfegyelemre alapoz, amikor a megtorláshoz a magyar nemzetiségű „demokratikus és antifasiszta magyarok” támogatását igényli. A reszlovakizáció lehetőségét szűken értelmezi, s csak azokra vonatkoztatja, akiket „az utóbbi hat évben erőszakosan elmagyarosítottak”. A felhívás körvonalazza a közigazgatási bizottságok létesítését, követeli a „magyar tulajdonban lévő legjobb minőségű szántóföldek” szlovák tulajdonba adását, vagyis a magyarok földtulajdonának elkobzását.

A csehszlovák kormány Kassai programja országos jelentőségű volt, realizálását országos hatályú törvények egész sora biztosította, de a speciálisan szlovákiai kérdéseket – ebbe a csoportba tartozott a magyarkérdés – rendező törvények és rendeletek kiadása a Szlovák Nemzeti Tanács – a legfelsőbb szlovák államigazgatási szerv – hatáskörébe tartozott.

A csehszlovákiai magyarok általános jogfosztását az 1945. augusztus 2-i 33/1945. számú elnöki dekrétum jelentette. Hatálybalépésével (augusztus 10.) törvényesítette a Kassai Kormányprogramban jelzett jogfosztottságot. Az elnöki dekrétum lehetővé tette, hogy az állam minden jogi kööttség nélkül rendelkezzen a magyar nemzetiségű lakosok személyével, vagyónával, munkaerejével.

A Kassai Kormányprogram megvalósítása jegyében adta ki a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 25-én a 44/1945. számú rendeletét, amely szerint azonnali hatállyal el kell bocsátani állásukból a magyar nemzetiségű közalkalmazottakat, s május 31-vel leállították a magyar nemzetiségű nyugalmazott közalkalmazottak nyugdíj-

nak folyósítását. A magánalkalmazottak elbocsátását, nyugdíjuk folyósításának be-
szüntetését a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. július 3-i 69. számú rendelete írta elő.
Az indoklás: „magyar nemzetiség”.

A köztársasági elnök 1945. szeptember 19-i 71/1945. számú elnöki rendelete mun-
kára kötelezett minden állampolgárságától megfosztott munkanélküli személyt. A ren-
delet válasz volt a potsdami konferencia azon határozatára, amely elutasította a ma-
gyarok egyoldalú kitoloncolását Szlovákiából. A munkaszolgálatról szóló következő
elnöki rendelet, az október 1-jén kiadott 88/1945. számú már a szlovákiai magyarok
tömeges széttelépítését biztosította. Munkára kötelez minden 16–55 év közötti férfit
és 18–45 év közötti nőt, akik kötelesek ott dolgozni, ahol azt a köztársaság gazdasági
érdeke megköveteli. A munka időtartama egy év, de ez legfeljebb hat hónappal meg-
hosszabbítható. A 174/1948. számú rendelet a kényszermunka tartamát már három
évre emelte, mert engedélyezte, hogy az egyéves alapszolgálatot kétszer egy-egy év-
vel meghosszabbítsák.

1945 őszétől 1947 végéig a kötelező munkaszolgálatra hivatkozva – az eddig fel-
tárt adatok szerint – több mint 45 000, zömmel kisparasztot (11 548 család, benne
5422 hat éven aluli gyermek) rendeltek ki csehországi munkára. Ezek Szlovákiában
hagyott 13 852 hektár földvagyonába, 7002 házába a hatóságok szlovák telepeseket és
ún. bizalmiakat ültettek.

A többi szlovák telepes földigényét a magyar és német tulajdonú földbirtokok el-
kobzásával biztosították. A tervek központi irányítója, a kormány, ill. a Szlovák Nem-
zeti Tanács rendeleteinek végrehajtója a Szlovák Telepítési Hivatal, valamint a Föld-
művelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal lett.¹

A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. február 27-i 4/1945. számú, majd ugyanezen év
augusztus 23-án kiadott 104/1945. számú rendeletei alapján a német és a magyar föld-
tulajdont a földreform céljaira azonnali hatállyal elkobozták. A rendelet alá tartoztak
az 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgársággal nem rendelkező magyar és
német személyek, valamint a szlovák fasiszták, kollaboránsok földtulajdonai. A többi
magyar nemzetiségű személytől csak az 50 hektárt meghaladó földbirtokot vették el.
Ha nem tudta igazolni antifasiszta tevékenységét, a rendelet értelmében elkobozták az
összes német és magyar részvénytársaság, társulat, jogi személy földbirtokát.

A magyar földművesek további diszkriminálását jelentette a Szlovák Nemzeti Ta-
nács október 22-én kiadott 129/1945. számú rendelete, amely – nemzetiségi hovatar-
tozás nélkül – térítésmentesen elkobozta az elhanyagolt földeket, s azokat, amelyek
után a tulajdonos nem teljesítette beszolgáltatási kötelezettségét. A rendelet kiemelten
figyelmeztet a 33/1945. számú elnöki dekrétum alapján hontalanná vált magyar nem-
zetiségű személyek földtulajdonára.

A jogszabályok további szigorítását jelentette a Szlovák Nemzeti Tanács 64/1946.
számú rendelete (május 14.), mert elrendelte a magyar nemzetiségű személyek teljes
földtulajdonának és minden mezőgazdasági ingatlanának elkobzását. A rendelet hát-
terében az 1946. február 26-án megkötött csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezt-

mény állt, s a csehszlovák fél ezzel a rendelettel akarta biztosítani, hogy nagyobb földterületet oszthasson ki a szlovák kolonisták és a Magyarországról áttelepülők között.

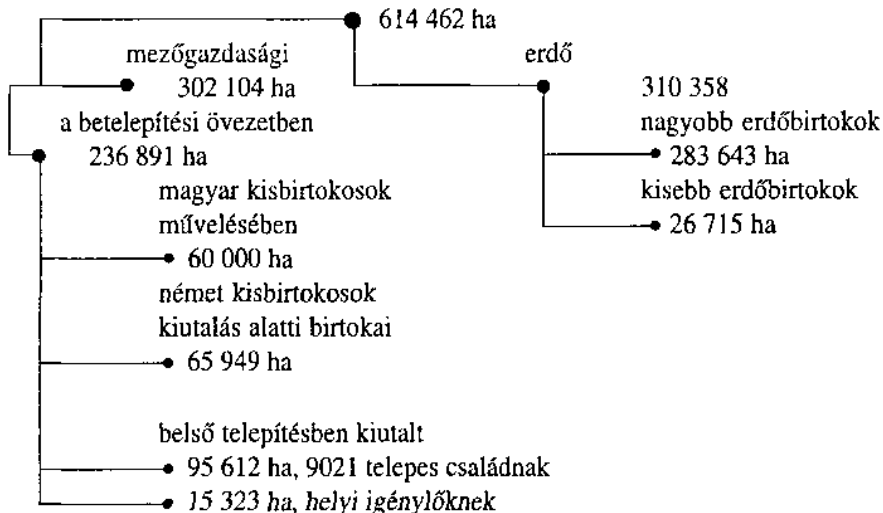
A szlovákiai rendelet mellett meg kell említeni az 1945. június 21-én Prágában kiadott 12/1945. számú elnöki dekrétumot, amelynek értelmében az elkobzott német és magyar földbirtokokat csakis cseh, szlovák, ill. más szláv nemzetiségű igénylőknek lehet kiutalni.

A magyar és a német nemzetiségű személyek teljes jogfosztását az 1945. október 25-én kiadott 108/1945. számú elnöki dekrétum jelentette, mely alapján a jelzett személyek vagyonuk megmaradt töredékét is elvesztették. A földtulajdonon kívül ez a dekrétum érinti a magyar és német személyek minden más ingatlanát (lakóházakat, más épületeket, üzemeket, műhelyeket), valamint ezek berendezését is. A birtokokat nemzeti biztos felügyelete alá helyezte.

A külföldről hazatelepülő szlovákok és a hazai kolonisták számára még az így szerzett földvagyon is kevésnek bizonyult, ezért a Szlovák Nemzeti Tanács 1947. december 19-i 89/1947. számú törvénye szerint elkobozták azon német és magyar nemzetiségű személyek birtokait, melyeket az említett személyek 1938. szeptember 29-e után érvényes adásvételi szerződés alapján eladtak.

A „földreform” keretében 1948-ig elkobzott földvagyon nagyságát és elosztását ismerteti a következő kimutatás (a jelzett „betelepítési övezet” az 1938-as bécsi döntés alapján Magyarországnak ítélt területet jelenti).

A konfiskált földek nagysága és megoszlása Szlovákiában:

A nemzetközi és a belpolitikai helyzet változását tükrözi az 1948. november 4-i rendelet, amelyben a Megbízottak Testülete 50 hektár alatti birtokok esetében feloldotta a konfiskációt, ha a tulajdonos a Szlovák Nemzeti Tanács 245/1948. számú törvénye értelmében visszakarta a csehszlovák állampolgárságát, de a feloldás nem vonatkozott az időközben szlovák telepeseknek vagy repatriáltaknak kiutalt földekre.²

A szlovákiai őshonos magyarok történetének egyik sötét fejezete a kitelepítés és a paritásos lakosságcsere. A csehszlovák kormány, elsősorban a szlovák politikai erők és a nemzeti egyesületek a szlovákiai magyarok egyoldalú kitoloncolásában reménykedtek, s ennek érdekében – diplomáciai téren – mozgósítottak minden barátnak vélt erőt. Reménykedtek, mert maguk mögött tudták a szovjetek támogatását. Annyira akarták a „magyartalanításnak” ezt a formáját, hogy a Belügyminisztérium illetékes osztálya 1946 januárjában attól tartva, hogy „a vesztes Magyarország, amelyet gazdasági katasztrófa fenyeget”, nem lesz képes befogadni több százezer – vagyonuktól megfosztott – kitelepítettet, ezért azt ajánlja, hogy a párizsi konferencia csehszlovák küldöttsége „vesse fel, hogy a kitelepítések idejére szükség lenne a szövetségi haderő ideiglenes jelenlétére Magyarországon”. A nyugati nagyhatalmak elvetették a magyarok kitoloncolásának csehszlovák tervét, a magyarok helyzetének megoldását belügynek tekintették, s a két állam közötti megegyezést ajánlották. A két állam a paritásos lakosságcsereben egyezett meg (1946. febr. 27.), mire a csehszlovák kormány hatalmas költségekkel és apparátussal megindította a szlovákok toborzását Magyarországon, ahol – saját bevallásuk szerint – „becsületesen” dolgoztak. Az eredmény mégis messze elmaradt a szlovák politikusok reményeitől. Daniel Okáli ezt „nagy csalódásnak” nevezte, s a csehszlovák kormány is beismerte csalódottságát. Clementis a kormány ülésén a „hazatérés” lehetőségét visszautasító magyarországi szlovákokkal kapcsolatban kijelentette, hogy a csehszlovák politikai vezetést ezek a szlovákok „nem érdeklik”, s tudomásul veszik, hogy a magyarok az elkövetkező évtizedekben asszimilálják őket, amihez „mi a magyaroknak sok szerencsét kívánunk”.

A paritásos alapon történő lakosságcsere keretében 105 047 személy kitelepítését tervezték, s a „szerényebb keretek közötti megvalósítás” arra ösztönözte a szlovák végrehajtó szerveket, hogy a kitelepíthető magyarok számát a lakosságcsere-egyezmény VIII. fejezete alapján az egyoldalúan kitelepíthető háborús bűnösökkel növeljék. A „háborús bűnösök” kiválasztása, a vádemelés és indoklás a járási és helyi hatóságok joga volt. A tömeges letartóztatásokat ezen kívül az a tény is „aktivizálta”, hogy a letartóztatottak vagyonával a helyi közigazgatási szervek szabadon rendelkeztek. Az elítéltek közel 28,5%-a volt szlovák, 58,80%-a magyar, a többi német és más nemzetiségű volt, vagyis a népbíróságok kétszer annyi magyart ítéltek el, mint szlovákot. A felmentések aránya viszont már ennek fordítottja volt. A szlovák letartóztatottaknak 22,3%-át mentették fel, a magyaroknak 73,45%-át. A szlovák szervek minden igyekezete ellenére csak 2905 ún. magyar háborús bűnöst telepítettek ki.

Szlovákiából a lakosságcsere (68 407 fő) és más jellegű kitelepítések (21 253 fő) alapján 89 660 magyar nemzetiségű személy távozott Magyarországra. Ezek szlová-

kiai földvagyonra összesen 109 295 kat. hold volt. Helyükre csak Magyarországról 73 273 szlovák költözött, földtulajdonuk 38 380 kat. hold volt, ami – részben – jelzi is az áttelepülésük igazi okát. De jöttek repatriánsok Romániából, Jugoszláviából és – kevesebben ugyan – a nyugat-európai államokból is. Ezek több mint 90%-át a déli magyar etnikai területekre telepítették, s ezzel sikerült megbontaniuk a homogén magyar etnikai tömböket.

A csehszlovák kormány a német- és a magyarkérdés háború utáni rendezésével jelentősen gyarapította az államkassza bevételét. A bevételek összege csak részben ismert. A pozsonyi Telepítési Hivatal zárójelentése szerint a Szlovákiában 1948 decemberéig a 108/1945. számú elnöki dekrétum alapján elkobzott 13 712 ingatlan és 2559 kisebb-nagyobb ipari üzem és kézművesműhely eladásából, ill. bérletéből több mint 350 milliót utaltak át az állam számlájára, de a konfiskálások ezzel még nem fejeződtek be. A kitaloncolt németek és magyarok ingóságainak – már ha azokat elérverezték – részleges eladásából közel 140 millió koronát vettek be. Igaz, a csehszlovák államnak 15 052 koronájába került minden Magyarországról hazatelepülő szlovák. A Telepítési Hivatal ezt az összeget jelentősnek tartja, s ezt a korra jellemző indoklással enyhíti. Kifejti, hogy „ezzel ellentétben közel 80 000 magyar kitelepítése egy fillérünkbe sem került”.

Minden nemzet legnagyobb értéke a nyelv, ezért a szlovákiai törvények és rendeletek is kitértek a nyelvhasználatra, s kijelentették, hogy a nemzetiség alapvető ismérve a nyelv, a nyelvhasználat. Csak azokat ismerték el szlovákoknak, akik családi körben is szlovákul beszéltek. Igyekeztek befolyásolni a magánéletet is, de a közéletből, a hitéletből, az utcákról kitiltották a magyar szót. A korabeli utcakép „természetes” tartozéka volt a „Na Slovensku po slovensky!” felirat (Szlovákiában szlovákul!), amit nemcsak a hivatalokban, hanem nyilvános helyeken (üzletek, kávéházak, mozik stb.) is kifüggesztettek. A magyarul beszélőket pedig büntetlenül inzultálták, megszegyénítették. A magyarul lakta területekről eltűntek a magyar feliratok, s mivel a lakosság zöme nem beszélt szlovákul, az új szlovák feliratokban gyakoriak voltak a helyesírási és stilisztikai hibák. Ezek 1948-ra annyira elszaporodtak, hogy a Belügyi Megbízotti Hivatal rendeletben volt kénytelen a „szlovák nyelv tisztaságának” védelmére kelni. A nagyobb települések (pl. Pozsony, Kassa, Trencsén, Nyitra) nemzeti bizottságai, illetve a Nemzeti Front helyi vezetőségei röpiratokban és falragaszokon figyelmeztették a polgárokat, hogy a németül és magyarul beszélőket a rendőrség igazoltatni fogja.

A magyar nyelv kikerült a sajtóból, a közéletből, a közművelődésből, a kulturális életből, s a hivatalok megkísérelték kiszorítani a magánéletből is. Ez azonban nem sikerült, mert a magyar nyelv tovább élt, elsősorban annak legerősebb támasza, a magyar parasztság körében.

A szlovákiai magyarokat legérzékenyebben érintő 33/1945. és a 108/1945. számú elnöki dekrétum igen közel áll a Szlovák Köztársaság 1942. évi zsidóellenes alkotmánytörvényéhez.³

Szalatnai Rezső a kor szemtanújaként 1946 első hetében így látta a magyarok helyzetét Szlovákiában:

„Kerek egy esztendő alatt a csehszlovákiai magyarokat megfosztották földjétől, házáitól, sokakat lakásától is; köztisztviselőinek nincs fizetésük, nyugdíjasainak nincs nyugdíjuk, hatósági védelemben senki, aki magyar, nem részesül, mert egy elnöki dekrétum alapján minden magyar elvesztette állampolgárságát: minden magyar közmunkára vihető bárhol az országban, és fizetés nélkül, nincs egyetlen egy magyar iskola, még elemi fokon sem, nem működik egyetlen egy magyar közművelődési vagy társadalmi egyesület, magyar főiskolai hallgatót nem szabad felvenni a főiskolára, még sportolniuk sem szabad a magyaroknak; nincs magyar sajtó, nem jelenik meg magyar könyv, magyarul megnyilatkozni nem szabad, a magyar nemzetiségűnek nem lehet rádiója, sok helyütt betiltották a magyar istentiszteleteket; sok ezer magyart internáltak országszerte, sok ezret megfélemlítve készítettek szülőföldje elhagyására, s ezzel anyagi és erkölcsi tönkretételére; a magyar vendéglősöktől, kereskedőktől, iparosoktól minden kártérítés nélkül egymás után elvették boltjaikat és üzemeiket, még a legapróbb műhelyt is; a magyar földbirtokosok és nagyiparosok vagyonára az állam tette rá a kezét, az utcán magyarul megszólalni tilalmas és kockázatos dolog, a magyar szabad és védtelen prédája minden feljelentésnek, az összeírt és csendőri felügyelet alatt tartott magyarság az országos és helyi vonatkozású tiltó rendeletek útvesztőjében elvesztette immár lelki biztonságát is.”⁴

Ilyen helyzetben voltak a szlovákiai magyarok, amikor a csehszlovák kormány meghirdette a reszlovakizációt.

A POLITIKAI PÁRTOK ÉS A MAGYARKÉRDÉS

A háború utáni Csehszlovák Köztársaság demokratikus, többpártrendszerű államnak deklarálta magát. Szlovákiában a politikai életet két nagy párt, Szlovákia Kommunista Pártja és a Demokrata Párt irányította. Bár sok problémát alapvetően más-ként értelmeztek, de a magyarkérdés megoldásában a két párt együttműködése zavartalan, szinte harmonikus volt, mivel mindketten a nemzetállam megteremtésén fáradoztak. Ezért ellenvetés nélkül fogadták a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 18-i határozatát, és soraikból azonnali hatállyal kizárták a magyar nemzetiségű tagokat. A szlovákiai kommunisták, megfélemlítve az internacionalizmus eszméjéről, még azokon a településeken sem fogadták el a magyar nemzetiségű kommunisták segítségét, ahol pl. kiszorultak a település közigazgatásából. A kommunista tisztségviselők élesen bírálták azokat a tagokat, akik magyar nyelvű plakátokat, szórólapokat terjesztettek. „Ne védjük a magyarokat és a magyarbarátokat, mert ezzel veszélyeztetjük Szlovákia Kommunista Pártjának szlovákságát, s ha valaki ezt akarja, akkor nem jó szlovák, nem csehszlovák állampolgár” – jelentette ki pl. a Kassai Járási Nemzeti Bizottság kommunista elnöke annak kapcsán, hogy a kommunisták a járás több településén magyar nyelvű propagandaanyagokat terjesztettek.

Magyarellenességgel népszerűsítette a kommunista pártot Ján Kubač képviselő is a Galántai Járási Nemzeti Bizottság 1946. február 7-i ülésén. A választás utáni feladatokat vázolja nemcsak a kormány, hanem a kommunista párt magyarelles politikájára is rámutatott. Megerősítette a magyar lakosság kitelepítését, de nem szólt az előkészületben lévő reszlovakizációról, amiről mint képviselőnek tudnia kellett. A magyarok jövőjét vázolja kijelentette: „Ha rendkívüli érdemeik alapján maradnak is magyarok Szlovákiában, azokat kiköltöztetik Csehországba vagy Közép-Szlovákiába.”

A Demokrata Párt Központi Titkársága a szlovákiai magyarkérdés megoldására szintén a „magyartalanítást” tartotta a legcélravezetőbb módszernek, s a párt tagjai sorából ők is kizárták a magyar nemzetiségű személyeket. Igen energikusan, a járási titkáruk elbocsátásával válaszoltak a Párkányi járási titkáruk tagtborzó kezdeményezésére, amikor az a reszlovakizált személyeket még a szlovák nemzetiségüket igazoló végzés átvétele előtt be akarta szervezni a pártba.

A két vezető politikai erő a reszlovakizáció irányításában és értelmezésében azonban már nem volt egységes, ezért a legfelső szervek munkáját a pártharcok is befolyásolták. A reszlovakizáció irányítását magának vindikáló Belügyminisztériumot kommunista miniszter irányította (Václav Nosek), míg a belügyi megbízott, Mikuláš Ferjenčík tábornok pártonkívülinek vallotta magát, de tevékenységével baloldali demokrata volt. Kommunista volt a magyarkérdés rendezését személyiségével befolyásoló Vladimír Clementis külügyi államtitkár és a kitelepítési kormánybiztos, a későbbi belügyi megbízott, Daniel Okáli is, valamint a Telepítési Hivatal elnöke, Ján Čech, vagy az iskolaügyi megbízott, Laco Novomeský. A magyarkérdés megoldásában Gustáv Husák, Július Ďuriš, Karol Bacílek, Štefan Bašťovanský és mások segítettek őket.

A Demokrata Párt tagjai a Szlovák Ligában összpontosultak. Demokrata Párt-beli volt a reszlovakizáció gondolatának háború utáni felélesztője, az akció megvalósításának egyik legelkötelezettebb tagja, Anton Granatier, akit munkájában olyan demokrata demográfusok és statisztikusok segítettek, mint pl. Ján Svetoň és Pavol Horváth. Következetes támogatójuk volt Jozef Lettrich, a Szlovák Nemzeti Tanács elnöke, aki egyben a Demokrata Párt elnöke is volt.

A két vezető párt éles, helyenként durva magyarellenességét bizonyítják napilapjaik, a kommunista Pravda, a demokrata Čas, de nem marad el mögöttük az utóbbi befolyása alatt álló Národná obroda sem.⁵

A RESZLOVAKIZÁCIÓ ÉRTELMEZÉSE

A reszlovakizálás – szlovák értelmezésben – visszaszlovákosítás, az eredetükben szláv, de neveltetésük, meggyőződésük alapján magukat már más nemzetiségűeknek – esetünkben magyaroknak – vallók visszatérését jelenti „őseik nemzetéhez”.

A reszlovakizáció elvét nem 1945-ben fogalmazták meg először. A folyamat kezdete még az első Csehszlovák Köztársaság megalakulásához kapcsolódik, s annak első fejezete az 1918–1938 közötti évekre datálódik. A Csehszlovák Köztársaság megalakulása után a csehszlovák kormány kiemelten fontos feladatai között szerepelt a cseh és morva történelmi országrészekben az azt megelőző évszázadok során elnémetesedett, valamint a mai Szlovákia területén a múlt század utolsó harmadától 1918-ig a magyarságba asszimilálódott szláv eredetű személyek visszaszerzése.

A reszlovakizálás 1918 utáni első szakasza az ország egész területét érintette, mert a magyar és a német etnikai területeken kívül eső városokban, sőt a kisebb-nagyobb falvak egy részében is jelentős volt a nem szlovák lakosság számaránya.

A reszlovakizálás folyamatának a második világháború befejezése után kezdődő második szakaszában továbbra is visszaszlovákosítást, az elmúlt évtizedek folyamán elvesztett honfitársak visszaszerzését, „visszaterelését” jelentette őseik nemzetébe, ám a szlovákok és csehek számára még az 1918 utáni időszagnál is kedvezőbb politikai helyzetben. A győztes Szovjetunió elfogadta a moszkvai csehszlovák kommunista vezetés és a londoni emigráns csehszlovák kormány közös programját, a Kassai Kormányprogramot, benne a csehszlovák nemzetállam megeremtésének elvét. Ebben a szláv nemzetállami mámorban úgy vélték, hogy elérkezett a szlovákiai „magyarkérdés végleges megoldásának” ideje, s Csehszlovákia is bekapcsolódhat a szovjet vezetés alatt zajló hatalmas etnikai tisztogatásokba. Tehették ezt annál is inkább, mivel a második világháborúban győztes nagyhatalmak a nagy hatalmi osztozkodásban teljesen megfeledeztek az új európai határok közé szorult nemzeti kisebbségek jogainak nemzetközi biztosításáról, és azok ellenőrzéséről. A nemzeti kisebbségek problémáinak orvoslását az illető ország belügyének tekintették. Csehszlovákia esetében a németkérdést nemzetközileg engedélyezett egyoldalú kitoloncolással oldották meg; ezt a magyarok esetében a nagyhatalmak – a Szovjetunió kezdeti pártfogása ellenére – elutasították, s azt javasolták,

hogy a két érintett ország, Csehszlovákia és Magyarország államközi szerződés keretében oldja meg a problémát.

A csehszlovák kormány, valamint a prágai székhelyű főhivatalok vezető beosztású politikusai, munkatársai a reszlovakizációt politikai-nemzetvédelmi folyamatnak tartották. A csehszlovák kormány megfogalmazásában a reszlovakizálás „erőszaktól mentes, ettől távol álló mozgalom”. A csehszlovák belügyminiszter, Václav Nosek, és a külügyi államtitkár, Vladimír Clementis egybehangzó véleménye szerint a csehszlovák–magyar lakosságcsere mellett a reszlovakizálás a magyarok – esetleges – egyoldalú kitelepítése előtti „kiválasztása, amely elősegíti, hogy a magyarok tömegeiből kiemeljük a szláv származásúakat”, s ezeket itthon tartjuk; ezzel szemben az át nem igazolható „igazi magyarok közül ki kell jelölnünk azokat, akik majd kötelezően elhagyják az országot”. Clementis következtetéseiben még továbbmegy, s a reszlovakizálást a nemzeti állam megeremtését elősegítő belső szlovák migráció talán legjelentősebb pillérének tartja, mert annak befejezése után feltérképezhető, hogy az illetékes hivataloknak hová, mennyi szlovák kolonistát kell telepíteniük ahhoz, hogy biztosítva legyen a szlovákok számbeli fölénye, s erősödjön az ott élő szlovákság öntudata. Daniel Okáli véleménye szerint a magyarkérdés rendezése kiemelten „összállami” érdek, mert meghatározza s előrevetíti az ország fél évszázaddal, két generációval későbbi nemzetiségi állapotát. A reszlovakizáció tehát mindenképpen a szlovákiai „magyartalanítási folyamat” egyik alapformája.⁶

Szlovák vélemény szerint a reszlovakizálás további feladata, hogy helyrehozza az első Csehszlovák Köztársaság helytelen, liberális nemzetiségi politikájának következményeit. A szlovákok elítélik az 1920–1930-as évek kulturális és iskolapolitikáját, elsősorban azért, mert engedélyezte a magyar tanítási nyelvű iskolák működését, s az anyanyelvi oktatás révén „segítette a magyar nemzettudat fennmaradását”, tovább éllette a dél-szlovákiai magyar etnikai egységet, s meggátolta, hogy a számbeli fölényben lévő magyarok közé telepített szláv családok gazdasági és társadalmi szempontból a magyarok fölé kerüljenek. A csehszlovák polgári iskolapolitika vétke, hogy ezek a szlovák családok barátkoztak a környezetükben élő magyar családokkal, megtanultak magyarul, vagyis beilleszkedtek a magyarok közösségébe, s így „nem teljesíthették nemzeti küldetésüket”: a határvidék elszlávosítását. A legnagyobb vétkük azonban az volt, hogy a magyarokat nem tekintették ellenségnek.

A szlovák politika alaptétele – a magyarokról alkotott ellenségkép megszilárdítása és általánosítása – a reszlovakizáció értelmezésében is megtalálható. Ennek megfelelően visszatérő motívumként jelenik meg a reszlovakizáció történelmi „igazságtétele”, más szóval megtorló jellege. „A reszlovakizáció a szlovákok ellen a múltban elkövetett bűnök jóvátétele” – hirdették. Ennek jogi alapját a 33/1945. számú elnöki dekrétum képezte, s ennek megfelelően kizárólag belpolitikai intézkedésként kezelték, s ellenezték, hogy a reszlovakizálást bevonják a csehszlovákiai magyarok kérdésének nemzetközi rendezésébe. Ebből eredően ellenezték minden olyan részletkérdés publikálását, „amit a külföldnek nem szabad megtudnia”. Különösen bizalmasan

kezelték a reszlovakizáció anyagi feltételeit, hiszen a Szlovák Liga vezetősége szerint „nem szükséges nevének nevezni a gyereket”, mert ha külföldön megismerik az akció anyagi hátterét, „megsemmisül a reszlovakizáció erkölcsi alapja”.

A szlovák politikusok ezért ebben a kérdésben is önmérsékletre intették a sajtót. Anton Granatier az 1947. január 13-án Dunaszerdahelyen megtartott beszéde után kifejtette, hogy a sajtóban csak annyi jelenhet meg, amennyit ő mint szerző jónak lát, s a megjelentetés előtt jogot formál a szöveg lektorálására.

A megtorlás ellenpólusa a jutalmazás volt, így nem volt véletlen, hogy ez a két fogalom a reszlovakizáció folyamatában együtt szerepelt. Aki magyar, illetve magát annak vallja, annak jutalma a megtorlás, s viselnie kell az azzal járó következményeket. Aki szláv ősei vagy más lehetőség révén nyíltan vállalja a szlávsághoz való tartozást, a szlovák nemzetiséget, azt a nemzetállam megteremtésén fáradozó politikai vezetés megjutalmazza, megadja neki a polgári egyenlőséget jelentő csehszlovák állampolgárságot. Az állampolgárság megadása és a reszlovakizáció közötti közvetlen összefüggésre alapozva egyes cseh politikai körök úgy vélik, annak ellenére, hogy az állampolgárság megítélése a Belügyminisztérium jogköre, az állampolgárság megadása az általuk erkölcsi kérdésnek tartott reszlovakizáció alapján legyen a Szlovák Nemzeti Tanács joga, annál is inkább, mert a reszlovakizációval érintett magyar nemzeti kisebbség teljes számban Szlovákia területén honos.⁷

A RESZLOVAKIZÁCIÓ ELŐKÉSZÍTÉSE

A reszlovakizáció kérdésével a csehszlovák kormány 1946 januárja és júniusa között többször is foglalkozott. A szlovák politikai körök érdekeit Vladimír Clementis és a kormány alelnöke, Ján Ursíny képviselték. Ez utóbbi meggyőzően hangoztatta, hogy a magyarok „fölöttébb alkalmasak az asszimilációra”, s mikor még azt is „bebizonyították”, hogy a folyamat könnyű és „problémamentes lesz”, hiszen a reszlovakizációt kérők „őseik nemzetébe” térnek vissza, az akciót a szlovákok értelmezésétől eltérő kontextusban vizsgáló cseh politikai vezetés jóváhagyta a reszlovakizációt. Feltétele csupán az volt, hogy a reszlovakizáció ne csak Szlovákia, hanem az egész ország érdekeit szolgálja. A kommunisták véleményét Gottwald képviselte, kijelentve, hogy csakis a politikailag megbízható személyeket kell átigazolni, elsősorban a munkásokat, mert az országban munkaerőhiány van. A szlovák érdekeket képviselő kommunista Clementis az első feltételt teljes mértékben támogatta, de a második feltétellel kapcsolatban már kételyei voltak. Szerinte kevés lesz a munkás kérelmező. A reszlovakizáció általános eredményességével kapcsolatban az volt a véleménye, hogy a várokozásokkal ellentétben nem lesz könnyű feladat, ezért „alaposan elő kell készíteni a talajt”. A városokban, nagyobb, polgárosodottabb településeken már jelentősebb eredményeket lehet elérni, mint pl. a falvakban, ahol a „talaj előkészítése” a Belügyminisztérium feladata.

Clementis a városokkal és a nagyobb településekkel kapcsolatban kifejti, hogy itt olyan „családokat kell megnyerni, amelyekben a család érintkezési nyelve a szlovák vagy más szláv nyelv”. Ez a megállapítása jelzi, hogy nem ismerte, illetve teljesen ignorálta a dél-szlovákiai magyarok nemzetiségükhöz és szülőföldjükhöz való viszonyát. Feltételezhetően – a cseheknek argumentálva – tudatosan. Eddigi ismereteink alapján a magyar nemzetiségű családok érintkezési nyelve – még a szlovák nyelv kiváló ismerete esetében is – a magyar nyelv volt.

A csehszlovák kormány és a belügyi vezetés 1946 januárjában végeredményben beleegyezett a reszlovakizáció szlovák változatába, de a nemzetiség fogalmának a szlovákokétól eltérő cseh értelmezését nem korrigálta. A cseh politikai vezetés szerint a „nemzetiség belső meggyőződés” és bizonyos külső jelek, pl. a nyelvhasználat összessége. A szlovák értelmezés elsődleges „faji” vonatkozásait elvetette, mert elkép-

zelhetetlennek tartott olyan helyzetet, amikor „olyan szlovákok is lesznek, akik nem ismerik a szlovák nyelvet”.

Fenntartásokkal figyelték, elemezték „az akció várható bel- és külpolitikai következményeit”. A cseh politikusokat a külföldi visszhang és reagálás csak másodlagosan érdekelte, őket a belpolitikai vontakozások érdekelték, a várható csehországi következményekre koncentráltak. A reszlovakizációt összekapcsolták a csehországi belpolitika legégetőbb kérdésével, a németek folyamatban lévő kitelepítésével. Ezért különös érzékenységgel reagáltak a reszlovakizáció időzítésére és publicitására. Csehország területén nem ajánlották az akció bővebb magyarozatát, mert attól tartottak, hogy a reszlovakizációval kapcsolatban oly sokat emlegetett „elmagyarosodott szlovákok visszatérése őseik nemzetébe” a csehországi németekben is felébreszti a „visszacsehesítés” gondolatát, ami azért is vonzó lehet számukra, mert a reszlovakizáció voltaképpen a csehszlovák állampolgárság visszaadását jelenti. A csehországi németek hasonló akciója ezért veszélyeztetheti a németek egyoldalú kitelepítését, s ezzel a németkérdés végleges megoldását Csehországban. A két fél megegyezett abban, hogy a reszlovakizációt a csehországi sajtóban csak a magyarok kitelepítésével, a lakosságcserevel kapcsolatban említik, s úgy szólnak róla, mint „a szlovákiai magyarok kiválasztásáról”. Abban is megegyeztek, hogy egy időben kezdik tárgyalni a reszlovakizált magyarok, valamint a csehországi kitelepítés alól felmentett német szakmunkások állampolgárságának kérdését. Végül elhatározták, hogy a reszlovakizációt csupán rendelettel, nem pedig törvénnyel szabályozzák. E határozatok alapján feltételezhetjük, hogy a tárgyalások kezdeti szakaszában a csehszlovák kormány s a Belügyminisztérium csöndes beleegyezését adta ahhoz, hogy a reszlovakizációt a szlovák vezetés hirdesse meg.

A reszlovakizáció fenti változatát hivatalosan A változatnak nevezték, amely a belpolitikai problémák megoldására, a német- és a magyarkérdés összekapcsolására alapozott. A másik, a B változat a magyarkérdés szlovákiai rendezését tekinti elsődlegesnek, s mivel ezt – a magyarok tömeges kitoloncolásával – csak a külföldi erők, a háborúban győztes hatalmak támogatásával érheték el, külpolitikai irányzatú. Feltételezett megfogalmazója Vladimír Clementis külügyi államtitkár. A B változattal kapcsolatban a cseh politikusok elismerték, hogy az A változatnál kedvezőbb alapokat teremt a lakosságcserehez s az esetleges más jellegű kitelepítésekhez, mert lehetővé teszi, hogy csak „az etnikai magyarokat” vigyék ki a köztársaságból.⁸

A reszlovakizáció meghirdetése, megvalósítása 1946 tavaszán egyre sürgetőbbé vált, mert a szlovákiai magyarkérdés rendezésének többi összetevője (pl. az egyezményes lakosságcsere) a nemzetiségi szűrőnek szánt akció realizálása nélkül elképzelhetetlen volt. 1946 június elején Daniel Okáli, a Csehszlovák–Magyar Vegyes Bizottság budapesti kirendeltségének vezetője, kitelepítési főkörmánybiztos azért utazott Budapestről Pozsonyba, hogy itt személyesen tárgyaljon a Telepítési Hivatal elnökével, Ján Čechhel, aki beleegyezett abba, hogy segít megszervezni a csehszlovák kormány és a reszlovakizációban vezető szerepet játszó szlovák hivatalok képviselőinek találkozóját. A tanácskozás elodázhatatlanságát azzal indokolták, hogy a reszlovakizáció

esetleges elmaradása esetében sok szlovák származású személyt telepítenének át Magyarországra. Feltételezhető, hogy Daniel Okáli a reszlovakizációt erősen támogató Anton Granatierrel közösen felkérte Vladimír Clementist, hogy ő is közvetítsen a szlovák főhivatalok és a csehszlovák kormány, ill. a Belügyminisztérium között, kezdeményezzen kétoldalú tárgyalásokat, amelyeken a két fél képviselői határoznak a reszlovakizáció megindításáról, megfogalmazzák a reszlovakizáció jogi alapelveit és ügyvitelét.

Ilyen előzmények után találkozott a két fél Prágában 1946. június 13-án. A szlovák felet Daniel Okáli, valamint a Telepítési Hivatal, a Belügyi Megbízotti Hivatal nemzetvédelmi osztályának, az Oktatási és Népművelési, az Igazságügyi, a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal, a Nemzeti Újjáépítési Alap és a Szlovák Statisztikai Hivatal küldöttei képviselték.

A tárgyalás bevezetőjében a csehszlovák kormányt képviselő Vladimír Clementis külügyi államtitkár az akció irányítására Daniel Okálit kérte fel, aki a megbízatást elfogadta. A szervezésért és a szakszerű lebonyolításért felelő főkomisszár Anton Granatier, a Telepítési Hivatal II. osztályának vezetője lett. A jelenlévők kidolgozták a reszlovakizáció tervét. A járási hivatalok által még befejezetlen kimutatásokkal dolgoztak, de ezek az adatok is elegendőek voltak ahhoz, hogy Szlovákia területét az akció szempontjából két részre osszák. A kiemelten kezelendő első csoportba kerültek az 1938-as bécsi döntés által kijelölt határvonaltól délre eső járások, vagyis a magyar etnikai terület. Az ország többi járása, ahol a magyarok szórványokban éltek, a második csoportba került. Az első csoportot (eredeti sorrendben) a következő járások képezték: Somorjai, Galántai, Ógyallai, Ipolyság-Korponai, Lévai, Zselízi, Rimaszombati, Feledi, Rozsnyói, Kassai, Szepsi, Királyhelmeci, Nagykaposi, Verebélyi, Nyitrai, Aranyosmaróti, Kékkői, Losonci, Nagyrőcei, Rozsnyói és Töketerebesí.⁹

A reszlovakizáció végrehajtása a járási és a helyi reszlovakizációs bizottságok feladata lett. A járási reszlovakizációs bizottságok elnökeit a belügyi megbízott nevezte ki. A bizottság tagja lett kötelezően a járás tanfelügyelője, és további három személy, akiket a járási elnök jelölt ki. A járási bizottságok munkáját szaktanácsadók segíthették, akiket a bizonyítottan megbízható Szlovák Liga tagjai közül választottak ki.

A járási bizottságok munkáját albizottságok segítik. Számukat a járási nemzeti (közigazgatási) bizottság határozza meg, tevékenységük ellenőrzése a járási reszlovakizációs bizottságok feladata.

Közös megegyezés szerint a reszlovakizáció 1946. július 1-jéig tart. A jelenlévők véleménye szerint a munkába kb. 500 személyt kell bevonni, zömmel pedagógusokat, a Telepítési Hivatal, a járási és a helyi hivatalok munkatársait, de ezek csak „intelligens, politikai és erkölcsi szempontból kifogástalan személyek” lehetnek. Előnyük van a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság magyarországi propagandamunkájában azoknak a személyeknek, akik részt vettek a magyarországi szlovákok toborzásában.

A tanácskozáson szó volt az akció anyagi fedezetének biztosításáról is. A pénzalap megteremtése a Belügyi Megbízotti Hivatal és a Telepítési Hivatal kötelessége lett.

A tárgyi-befektetés jellegű kiadásokat (irodabútorok, közlekedési eszközök) saját költségvetéséből a Belügyi Megbízotti Hivatal, a személyi és tárgyi kiadásokat (írógépek, papír stb.) hasonló forrásból a Telepítési Hivatal fedezi. Az akció személyi feltételeit az Oktatási és Népművelési, valamint a Pénzügyi Megbízotti Hivatal teremti meg. A teljes költségvetés kidolgozása a Telepítési Hivatal feladata lett.

Az ülés tagjai pontosították a reszlovakizáció adminisztrációját is. Határozatuk értelmében a reszlovakizációs bizottságok a szlovák nemzetiséget igazoló bizonylatokat öt példányban állítják ki. Ezeket az érintett személyen kívül kötelezően megkapja a Belügyi Megbízotti Hivatal, az illető járási nemzeti bizottság, a Telepítési Hivatal, az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal. Az igazoló okiratokat iktatni kell, így a kiállítás sorrendjében mindegyik külön iktatószámot kapott.

Az ún. „kétes esetekről”, amelyeket a helyi, ill. járási reszlovakizációs bizottságok nem tudtak megoldani, az 1946. július 1-jétől a pozsonyi Telepítési Hivatalban összeülő Központi Reszlovakizációs Bizottság hivatott dönteni. Ugyancsak ez a bizottság ellenőrzi a jellemzéseket, értékeli a dokumentumokat, s ezek alapján határoz.

A tárgyalás következő pontja is jelzi, hogy a reszlovakizáció gyors végrehajtásának elsődleges okát a Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságcsere várt megkezdése jelentette. Ennek, s az egyezményes lakosságcsere keretében a csehszlovák fél számára biztosított egyoldalú kitelepítés jogának alapján a résztvevők megtárgyalták a magyar „háborús bűnösök” kérdését is. Figyelemreméltó, hogy a jelenlévő igazságügyi szakértő beismerte, a bíróságoknak beadott, 39 000 személyt érintő vádemelésre tett javaslat 80%-a „kétséges”, az illető személyek bűnössége nem bizonyítható. Bár a jelenlévők többsége visszautasította ezt a megállapítást, s felkérték az Igazságügyi Megbízotti Hivatal képviselőjét, hivatala rendelje el a magyar háborús bűnösök kérdésének gyors és alapos ellenőrzését, állíttassa össze a névjegyzéküket, s minden személy mellett tüntesse fel a vádemelés okát is. Augusztus 10-ig adja le a népbíróságok által elítéltek hasonló jegyzékét. Közben a Belügyi Megbízotti Hivatal összeállítja azoknak a magyar személyeknek a jegyzékét, akik ellen a 33/1945. számú elnöki dekrétum értelmében indult büntetőeljárás.

A tanácskozást a következő napon, június 14-én folytatták. A tárgyalások alapkérdése az volt, hogy hol és mikor tartják meg a legközelebbi, a reszlovakizációs kampány során felmerülő kérdésekkel foglalkozó értekezleteiket. Egyöntetű vélemény szerint ezeket vidéken, a járások székhelyén kell megtartani. Az ülések következő menetrendjében egyeztek meg:

- 1946. június 15-én, 16 órakor, Nyitrán;
  - 1946. június 16-án, 9 órakor, Érsekújvárott;
  - 1946. június 16-án, 15 órakor, Zselízen;
  - 1946. június 17-én, 9 órakor, Losoncon;
  - 1946. június 17-én, 16 órakor, Rozsnyón;
  - 1946. június 18-án, 10 órakor, Kassán
- Az utazások kiadásait a költségvetésből fedezik.

Az ülés másik napirendi pontja a reszlovakizáció közzétételének módjáról határozott. A jelenlévők annak szóbeli és írásos propagálását tartották az ismertetés legalkalmasabb formájának. Határozatuk szerint a felhívás szóbeli ismertetését döb-szónak kell kísérnie. Az írásos ismertetésre a plakátokat tartották a legcélszerűbbnek.

A reszlovakizáció két területi egységének megfelelően a kampány céljait ismertető szöveget is két formában készítették el.

A bécsi döntés által meghúzott határoktól délre, a betelepítési övezetben a következő szöveget ajánlották:

„Tudatjuk (a település neve) minden lakosával, hogy azok a személyek, akiknek 1930 után már nem volt lehetőségük szlováknak jelentkezni, s jelenleg szlovák őseik révén ennek érzik magukat, utólagosan is jelentkezhetnek, hogy bevallják, szlovákok.” Ezután következett, hogy hol és mikor lehet jelentkezni. A befejezés igen csábító volt, mert kijelenti: „A jelentkezők megtarthatják csehszlovák állampolgárságukat.”

A másik övezetben ajánlott szöveg: „Ezennel tudatjuk (a település neve) lakosságával, hogy azok, akik 1930-ban szlovák vagy más szláv nemzetiségűnek vallották magukat még abban az esetben is, ha 1940-ben a magyar fasizmus hatására magyarnak jelentették magukat, valamint azok a személyek, akik ma szlováknak, csehnek vagy más szláv nemzetiségűnek érzik magukat, jelentkezzenek a helyi nemzeti bizottságon, ahol információt és szükséges nyomtatványokat kapnak.”

Az ülés határozatot hozott a reszlovakizációs akció haladéktalan megkezdéséről.¹⁰ A reszlovakizációt megelőzően 1946 márciusában – a közigazgatás teljes elszlovákosítása érdekében – széles tisztogatási akciót kezdtek el a déli járásokban. Ennek keretében a járási közigazgatási bizottságok elnökei leváltották a hatáskörükbe tartozó települések magyar nemzetiségű komisszárjait. A Belügyi Megbízotti Hivatal 3227/1–II/1–1946. számú leiratában 1946. március 16-án kinevezte a Dunaszerdahelyi járás új elnökét és kilenc munkatársát. Nem sokkal ezután a járási mezőgazdasági bizottság magyar nemzetiségű elnökének helyét elfoglalta a szlovák kolonisták jelöltje. A magyar nemzetiségű helyi komisszárak leváltására 1946. március 28-án kerítettek sort. Hivatalukat ezen a tájon eddig ismeretlen, idegen nevű személyek vették át (pl. Ostrovský, Močiarnik, Omanik, Rusňák, Mikulík, Radimák, Vlnek, Čuporák, Smejtsla, Jankuj, Semerský és mások). Az új járási elnök azonban 10 településen nem talált a megbízhatóság feltételeinek megfelelő személyt, ezért ezeket a községeket átmenetileg a régi komisszárak irányították.

A RESZLOVAKIZÁCIÓ IRÁNYÍTÁSA – A BIZOTTSÁGOK TEVÉKENYSÉGE

1946 júliusától a reszlovakizáció irányítása, végrehajtása és ellenőrzése a Központi Reszlovakizációs Bizottság feladata lett. A bizottság személyi összetételét a Telepítési Hivatal 1946. június 21-i ülésén Daniel Okáli javaslatának figyelembevételével állították össze. Ezt az összetételt azonban a Belügyi Megbízotti Hivatal nem hagyta jóvá, és saját hatáskörén belül új elnököt nevezett ki. A Telepítési Hivatal a következő személyeknek szavazott bizalmat: elnök: Anton Granatier, titkár: J. Gašperik, tagok: Ján Čech, O. Durjačka, František Lednár, Félix Vašečka, Michal Senčák, Jozef Vražda, Viktor Sedmík és Ján Boča. Az új elnök a Belügyi Megbízotti Hivatal főtanácsosa, Mikuláš Huba lett. A bizottság tagja lett Anton Granatier, a Telepítési Hivatal II. osztályának vezetője, František Lednár, a Nemzeti Újjáépítési Alap alelnöke, Michal Senčák, a Statisztikai Hivatal elnöke, Jozef Vražda őrnagy az államvédelem képviselőjében, Viktor Sedmík őrnagy a rendőrség képviselőjében és Ján Boča, a Szlovák Liga főtitkára. A gyakorlatban a bizottság ülésein J. Vraždát és V. Senčákot a hivatalból delegált J. Lietavec és J. Balog százados, O. Maxián és J. Pámicky, ill. V. Zábójník helyettesítette, s ez a bizottság további módosítását jelentette, amely valójában már egy harmadik összetételű bizottság volt.

A Belügyi Megbízotti Hivatal munkatársai visszafogták a nemzeti eszme túlzottan exponált képviselőinek irányító befolyását, erősítették a hivatal által megkövetelt adminisztrációs szemléletet. A későbbiek során – a reszlovakizáció bizonyos elvárások szerinti eredménytelenségének okát kutatva – ebben a szemléletváltásban vélik megtalálni az eredménytelenségnek és az akció elhúzódsának okát.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság az 1946. július 1-jén megtartott első ülését követően rendszeresen, kezdetben általában minden harmadik napon, később már ritkábban ülésezett. A bizottság munkáját a rendes tagokon és azok helyettesein kívül mások is segítették, mint pl. Daniel Okáli, J. Viktory, L. Šimovič és mások.

Az üléseken megvitatták az elméleti és gyakorlati kérdéseket. Az első ülést azonban a nemzeti elkötelezettség, a nemzet, a szláv nemzetállam iránt érzett felelősség hatotta át, tehát az ülést a dél-szlovákiai magyarokkal szemben nem éppen barátságos-

nak tekinthető magatartás jellemezte. A tagok a bizottságban végzett munkájukat „kedves kötelességnek” tartották, amelynek – a reszlovakizációval párhuzamosan – az a célja, hogy „az ún. elmagyarosodott szlovákokkal növelje a nemzet létszámát”, s megszabadítsa az államot a magyaroktól. Azokkal szemben pedig, akik ennek ellenére is magyarok maradnak, olyan politikai normát fogalmaznak meg, amely „lehetővé teszi nemzeti létük aláadását”.¹¹

Az első ülések adminisztrációs jellegű tevékenységét is átítatta ez a nemzeti alapállás. Ebből a szemszögből vizsgálták a reszlovakizáció alapelveit, elemezték az adott lehetőséget. A Belügyi Megbízotti Hivatal befolyásának szakaszában felerősödött a végrehajtás, az értékelés és átértékelés, az ezzel kapcsolatos ügyintézési feladatok elemzése, a nemzeti indokok látszólag háttérbe szorultak, de a döntéseket továbbra is befolyásolták. A bizottság első megoldandó, alapvető problémája a kérvényezők etnikai eredetének vizsgálata volt. Ez a kérdés a jelentkezések befejezése után, a kérvények feldolgozása folyamán vetődött fel. Az eredet személyenkénti, ill. családonkénti vizsgálata hosszadalmas, időigényes munka lett volna, amire a lakosságcsere gyors lebonyolításának reményében nem számhattak egy-két évet. Ezért úgy határoztak, hogy az átigazolási vizsgálatok egysége nem a személy, hanem a település lesz. Személyi vizsgálatot, ill. ellenőrzést csak abban az esetben kell elrendelni, ha nyilvánvaló a szláv eredet hiánya, s ha az illetőre felhívták a bizottság figyelmét. Így a települések adatait kezdték vizsgálni. A Belügyi Megbízotti Hivatal jelen lévő képviselője a második ülésen, 1946. június 4-én azt javasolta, hogy a jelentkezési íveket a szlovák nemzeti-ség megadása előtt terjesszék fel a hivatal IV. osztályára. A bizottság tagjai a javaslatot elfogadták, s ezzel tulajdonképpen elfogadták a központi ellenőrzést, a reszlovakizációs adminisztráció bővítését is.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság tevékenységét a Csehszlovákia és Magyarország közötti tervezett lakosságcsere előkészületi munkálatai alapvetően módosították. A lakosságcsere elsőbbsége megkövetelte a reszlovakizáció fékezését, majd átmeneti szüneteltetését. A kitelepítésre kiszemelt személyek helyes megválasztása érdekében a bizottság tevékenysége két célt követett. Az első: a lehető legalacsonyabbra csökkenteni a reszlovakizáció keretében átigazolt magyarok számát, vagyis megakadályozni „a magyar tömegek beáramlását a szlovákságba”. Ennek érdekében következetesebben ellenőrizték az átigazolásra várók szlovák származását. A bizottság határozatának végrehajtásáért a Szlovák Liga főtitkára, a bizottság tagja, Ján Boča vállalt felelősséget. Ellenőrzésük eredményének lehet tekinteni Anton Granatiernek 1946. augusztus 9-én a Szlovák Nemzeti Tanács elnökének címzett levelét, amelyben a reszlovakizációt kérelmezők legalább egy harmadának elutasítását ajánlja. „Elfogadhatatlan, hogy olyan kimondottan magyar járások, mint a Galántai, a Sellyei, a Királyhelmei, a Zselízi vagy akár a Tornaljai egyszerre szlovák járások legyenek” – írja. Védelmébe veszi az első köztársasághoz hűséges, lojális magyarokat, de kritikusan értékeli a zsidók és a reformátusok, valamint a magyar pedagógusok átigazolását.

A bizottság általános véleménye szerint is sok elfogadhatatlan jelentést kell visszaküldeni a járásokra, s feltételezik, hogy a járási számlálóbiztosok nem értelmezték helyesen a reszlovakizáció irányelveit. Munkájukat következetesen kell ellenőrizni. Rámutatnak a Feledi, a Galántai, a Nagykaposi és a Szepsi járásokban tapasztalt hiányosságokra.

A határozat második célja a vagyonos személyek kizárása a reszlovakizálásból. A szlovák nemzetiségért folyamodók anyagi viszonyainak, „szociális helyzetének” figyelembevétele először a prágai kormány 1946 januárjában megtartott ülésén, majd a Belügyminisztériumban folytatott tárgyalásokon vetődött fel. A szegényebb rétegek kiemelt reszlovakizálása feltételezhetően mégis szlovák eredetű. A pozsonyi Telepítési Hivatal elnöke, Ján Čech Prágában a Belügyminisztériumban a belső telepítéseket országosan irányító bizottságban tartott beszámolójában is ezt az elvet vallja, mert „a mi érdekünk az, hogy a vagyonosabb rétegek távozzanak az országból”. A tézis szlovák eredetét bizonyítja Daniel Okálinak a Központi Reszlovakizációs Bizottság harmadik, 1946. július 6-án megtartott ülésén elhangzott beszámolója, amelyben a reszlovakizáció és a lakosságcsere szerves kapcsolatát elemezte. A reszlovakizáció átmeneti leállítást javasolta, mert országos szempontból az adott helyzetben a lakosságcsere keretében kitelepítendő magyarok kijelölése a legjelentősebb feladat. Ezek névjegyzékét augusztus 27-ig át kell adni a magyar félnek. Figyelmezteti a jelenlévőket, hogy a kitelepítésre kijelölt személyek magyar állampolgárok, s a magyar fél konzuláris védelme alatt állnak. Vissza kell adni nekik az esetleg elkobzott vagyonukat, mert ehhez teljes joguk van. Katonai szolgálatra nem kötelezhetők, adót nem fizetnek, s nem vonatkozik rájuk a kötelező munkaszolgálat sem.

Beszámolójában felvázolta a közeli hetekben a bizottságra váró feladatokat. Ahhoz, hogy a kitelepítési névjegyzék személyi összetétele a csehszlovák állam szempontjából a legkedvezőbb legyen, ismerni kell a szlovákiai magyar társadalom struktúráját. Véleménye szerint ezt az 1938-as adatok alapján kell felvázolni, dokumentálni. A reszlovakizálásnál figyelni kell a kitelepítés követelményeit, ezért a módosabb rétegeket és az értelmiségieket kell notifikálni, de szükséges, hogy a kitelepítés érintse a társadalom minden rétegét.

A lakosságcserevel kapcsolatban módosult a bizottság feladata is: „nem a szlovákok számának növelése, hanem a lakosságcsere keretében kitelepítendő magyarok kiválasztása, névjegyzékének összeállítására” vált a legfőbb feladattá. A lakosságcsere 242 települést érintett, ahonnan 100 000 személyt kellett kijelölni úgy, hogy a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény értelmében arányosan képviseljék a magyar társadalom minden rétegét. Egyedül a gazdasági egységek (földművescsaládok) számát határozták meg, mégpedig 25 000-ben.

A reszlovakizációs munkában a lakosságcsere ajánlott névjegyzékének összeállításáig csökkentették a szlovák nemzetiség megadásával kapcsolatos átigazolásokat, mert a lakosságcsere kijelöltek felül további 100 000 személyt „tartalékoltak” az esetleges egyoldalú kitelepítésre.

A kitelepítési kormánybiztos a bizottság elé terjesztette a kitelepítési községek jegyzékét, amelyben feltüntették a kitelepítendő személyek számát is. A bizottság egyöntetű véleménye szerint ezeket a településeket is „klasszifikálni kell”, ami a gyakorlatban a szlovák fölény megteremtését jelentette. Ezt pedig a reszlovakizálható személyek és a Magyarországról áttelepített szlovákok összege képezte. Ennek értelmében a kitelepítésre kijelölt települések között lesznek olyanok, ahol senkit sem reszlovakizálnak. Ilyen településnek szánták pl. Diószeget, ahová a pitvarosi szlovákokat irányították, s „ezek annyian vannak, hogy három Diószegre van szükségük”.

A korlátozott reszlovakizáció, a vagyonosabb személyek kizárása jellemezte a Központi Reszlovakizációs Bizottság kihelyezett üléseit is, amelyeket 1946 őszén a telepítési körzet járási székhelyein tartottak. A júniusi ülésre meghívták a járási nemzeti (közigazgatási) bizottság elnökét, a járási rendőrparancsnokot, valamint a járás felelős vezető munkatársait. A kihelyezett üléseket október 24-től az eredeti terv szerint tartották meg a Párkányi, a Zselízi, a Lévai, az Ógyallai, az Érsekújvári, a Komáromi és a Sellyei járásban. Az ülések szinte egyetlen pontja a reszlovakizálást kérők névjegyzékének ellenőrzése, a nemkívánatos személyek kiszűrése volt. A bizottság tagjainak megállapítása szerint a „feltétel nélkül” reszlovakizálhatók aránya elenyésző, pl. a Párkányi járás 30 településén csupán 22 ilyen személyt regisztráltak.

A bizottság működésének külön fejezetét képezi a reszlovakizációt kért pedagógusok átigazolása. A pedagógusok az általános pedagógushíány következtében a magyar értelmiség speciális csoportját alkották, s reszlovakizálásukat, átigazolásukat az iskolaügyi megbízott személyesen támogatta. A Telepítési Hivatal az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal kérésére összeállította a dél-szlovákiai magyar nemzetiségű, reszlovakizációt kérő pedagógusok névsorát. Az érintetteknek 1946. július 13-ig kellett jelezniük reszlovakizálási szándékukat, mert a megbízotti hivatal már az új iskolai év kezdetétől alkalmazni kívánta őket. A megbízotti hivatal a pedagógusok személyi anyaga alapján úgy tervezte, hogy kb. 1500 idősebb pedagógust átvesz. Ezeket a pedagógusokat két csoportba osztotta. Az elsőbe sorolták az antifasiszta ellenállásban részt vevő személyeket, akik átigazolását még abban az esetben is ajánlották, ha „az illetők csak úgy-ahogy beszélnek az állammal”. A második csoportba tartozóknak nincs ellenállói múltjuk, ezért tőlük megkövetelték az állammal való kiváló ismeretét, s a jelentős pedagógushíány ellenére ebben a csoportban szigorú ellenőrzést rendeltek el.

Az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal és a Központi Reszlovakizációs Bizottság egybehangzó véleménye szerint az átigazolt pedagógusokat kivétel nélkül csak szlovák etnikai területen lehet alkalmazni. Az áthelyezés költségét – az ügy érdekében – az államnak kell vállalnia. A tömeges áthelyezési mozgás idején rövid időre az oktatás megszakítását javasolják, mert ezzel biztosítanák a „tisztán” szlovák vidékekről az „elmagyarosodott területre” áthelyezett pedagógusok leköltözését.

A reszlovakizálást kérő pedagógusok átigazolása 1946. augusztus 20-án kezdődött, de még októberben is tartott. Ügyükben a Központi Reszlovakizációs Bizott-

ság felügyelete alá tartozó albizottság döntött a következő összetételben: A. Maxián bíró, J. Boča, a Szlovák Liga főttkára, J. Budkovič, az Oktatási és K. Bielický, a Telepítési Hivatal képviselője.

Az eddig ismert adatok szerint 683 személy kért szlovák nemzetiséget, s közülük egy-egy ülésen általában 50–75 kérvényről döntöttek. Több mint 90%-ukat átígazolták, de a „magyar hangzású” vezetéknevek szlovákosítását kérték. Az átígazolt pedagógusok munkaviszonyáról és kinevezéséről kizárólag az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal határozhatott. A szlovákul jól beszélőket szlovák vidékre helyezték, az idősebb pedagógusok jelentős hányadát nyugdíjazták.

Szlovákia vezető politikai körei nagyra értékelték a Központi Reszlovakizációs Bizottság munkáját, s kiemelték, hogy jelentős részük van a szlovákiai magyarkérdés gyors és (lehetőleg) végleges megoldásában. A bizottság tevékenysége 1946 novemberében mégis megszűnt. A hivatalos indoklások szerint azért, mert a csehszlovák kormány még mindig nem adta ki a reszlovakizáció országos irányelveit. A csehszlovák kormány és a Belügyminisztérium véleménye időközben módosult: a reszlovakizációt a csehszlovák állampolgárság odaítélésének tekintették, erre pedig a Központi Reszlovakizációs Bizottságnak nem volt felhatalmazása. A prágai és a pozsonyi legfelsőbb állami szervek közötti újabb kompetencia-vita kezdetben fékezte, később leállította a bizottság működését. Az 1946. október 24-én megtartott utolsó ülést követően a reszlovakizációs kérvények adminisztrálását a Telepítési Hivatal illetékes osztálya vette át.¹²

A reszlovakizáció irányítását az 1946. október végétől szünetelő Központi Reszlovakizációs Bizottság jogutódaként a Belügyminisztérium elnökségének határozata alapján az 1947. április 24-én – 1946. május 10-i hatállyal – kinevezett Reszlovakizációs Bizottság, a Belügyminisztérium pozsonyi kihelyezett szerve vette át a következő személyi összetételben: elnök: J. Šebestík alezredes, katonai ügyész, alelnök: J. Lietavec, (később L. Šimovič), tagok: L. Šimovič, J. Svetoň, R Horváth, J. Boča, póttagok: M. Senčák és J. Boďa.

Az elnök személyét a Telepítési Hivatal munkatársai bizonyos ellenérzéssel fogadták. Elismerték jogászai képességeit, de mivel prágai illetőségű katona volt, helyén szívesebben láttak volna civil szakembert. Elérték, hogy a negyedik ülésüktől kezdve L. Šimovič vette át a bizottság vezetését.

A bizottság tagjait tisztségük idejére felmentették állásukból, de fizetésüket továbbra is a volt munkaadójuktól kapták, a Telepítési Hivaltól csak jutalmat fogadhattak el. Az 1946. május 12-i megállapodás szerint munkatársaik zömmel a Telepítési Hivatal illetékes osztályán dolgozó pedagógusok lettek, a járási reszlovakizációs bizottságokon, ill. a kirendeltségeiken a helyi viszonyokat alaposan ismerő pedagógusokat alkalmaztak. Szükség esetén egyes speciális kérdések elemzésével, javaslat kidolgozásával szakembereket bíztak meg.

A bizottság feladata az volt, hogy az új, 1947. március 14-i reszlovakizációs irányelvek alapján folytassa a reszlovakizációt. Tevékenysége két részre bontható. Az első

a „déli járások elmagyarosodásának” bebizonyítása, statisztikai és más jellegű adatokra alapozott indoklása, a reszlovakizálást kérő személyek szláv eredetének vizsgálata és bizonyítása volt. A másik feladatköre a szlovák nemzetiség megítélése után az igazolások megadása volt. Ennek érdekében a bizottság elrendelte az 1930-as népszámlálás nemzetiségi adatainak ellenőrzését. A járásokon belül ellenőrizték a települések nemzetiségi összetételét, majd a településeket klasszifikálták. Megvonták a szlovák etnikai terület határát, kijelölték a tiszta magyar etnikumú járásokat (Feledi, Királyhelmei, Nagykaposi, Komáromi, Szepsi, Dunaszerdahelyi, Somorjai, Tornaljai, Érsekújvári), a vegyes lakosságú járásokban a vizsgálatra „szoruló” településeket, a szlovák etnikai területen elrendelték az „erősen elmagyarosodott rétegekkel bíró” városi jellegű települések vizsgálatát (Gölnicbánya, Késmárk, Lőcse, Modor, Poprád, Eperjes, Nagyszombat, Igló). A magyar etnikumú járásokban – a jelentkezések igen magas száma miatt, az előző szakasz tapasztalataiból okulva – elrendelik a reszlovakizáltak előzetes vizsgálatát is, s nagyon vigyáznak arra is, hogy ne igazoljanak át az első fordulóban elutasított személyeket, az országból már Magyarországra telepítetteket, ill. kitelepítésre jelöltek, csehországi munkaszolgálaton lévőket, vagy a népbíróságok által a Csehszlovák Köztársaság elleni súlyos vétségek alapján elítéltek.

Az átigazolható személyeket – a kormány 1947. március 14-i határozata alapján – *A* és *B* osztályba sorolták. Az *A* osztályba kerültek azok, akik 1930-ban szlovák nemzetiségűnek vallották magukat, a *B* osztályba a „kétes” nemzetiségűek. Az *A* osztály igazolásait 1947 szeptemberében kézbesítették. Az osztályoknak megfelelően elkészítették a reszlovakizáltak településenkénti kimutatását.

Az ellenőrzést öt munkacsoport végezte, csoportonként 20-25 munkatárssal. Hatáskörükbe a következő járások tartoztak:

I. csoport: Lévai, Verebélyi, Aranyosmaróti, Zselízi, Párkányi és Nyitrai;

II. csoport: Kassa-város, Kassai, Szepsi, Töketerbesi, Nagymihályi, Királyhelmei, Nagykaposi;

III. csoport: Rimaszombati, Nagyrócei, Losonci, Korpona-Ipolysági, Kékkői, Feledi, Tornaljai, Rozsnyói;

IV. csoport: Galántai, Sellyei, Érsekújvári, Ógyallai;

V. csoport: Pozsony-város, Pozsonyi, Somorjai, Dunaszerdahelyi, Komáromi.

Az átigazolható személyek száma nem haladhatta meg a 103 000 főt.

Munkájukat a lakosságcsere szempontjából kiemelt jelentőségű délnyugati járásokban (pl. Galántai, Verebélyi, Lévai), s keleten Kassa városában és környékén kezdték el.

A járásoknak küldött utasítások szerint a munka jellemzője az „elővigyázatosság és a körültekintés”, mert meg kell akadályozni a „tisztá magyarok” átigazolását, mivel ez „elodázza a szlovák eredetű, de elmagyarosodott személyek, az igazi reszlovakizáltak érzelmi és nemzeti beolvasztását, asszimilációját”. A reszlovakizáció új irányítása előretekintő, mert megfontolásaikban felvetik, hogy ezek a csupán „papírra áhító” új szlovákok veszélyeztethetik az 1950-re tervezett népszámlálás nemzetiségi

eredményeit, mivel ezen „papír-reszlovakizáltak jelentős hányada már ekkor magyarnak jelenti magát”.

A járási reszlovakizációs bizottságok az általuk ellenőrzött reszlovakizációs kérelmeket a pozsonyi Belügyi Megbízotti Hivatalba továbbították, ahol ezek újabb ellenőrző szűrőn mentek keresztül.

A munka menete 1947 utolsó hónapjaiban lelassult, mert a Reszlovakizációs Bizottság – a magyarkérdés szélesebb értelmezésének megfelelően – szorosabban kezdett együttműködni a magyarok földvagyonának elkobzását irányító Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatallal, a Nemzeti Újjáépítési Alappal, a csehországi munkaszolgálatra rendelt személyek vagyonának „gondozójával”. Munkájukat értékelve 1948 első hónapjaiban elismerve azt, hogy nem érték el a kitűzött célokat, úgy vélték, liberálisabban kell elbírálni a reszlovakizációs kérvényeket, hogy minél alacsonyabb legyen a magyar lakosság száma.

1948 elején nyíltan megfogalmazták, hogy a reszlovakizációt még eredményesebbé kell tenni. A bizottság munkája mégis egyre visszafogottabb lett. Feltételezhetően a felettes szervezetben megnyilvánuló elégedetlenséget befolyásos szlovák politikai személyiségek szíthatták. Daniel Okáli például a Belügyminisztérium ülésén nemegyszer kijelentette, hogy a reszlovakizáció eredménytelensége a bizottság munkamódszerére vezethető vissza. A bizottság 1948. február 14-e és szeptember 22-e között már nem ülésezett. Elnökét, dr. Šimovičot felmentették, s elrendelték a bizottság felszámolását is. Ezzel a feladattal J. Bočát és J. Svetoňt bízták meg.

A bizottság felszámolásában nyilván közrejátszott az 1948-as kommunista hatalomátvétel, hiszen munkájukat Szlovákia Kommunista Pártja ezután már nyíltan ellenőrizte. A Reszlovakizációs Bizottság munkája 1948. december 31-ével befejeződött, a felszámolás 1949. február 19-éig tartott, amikor is hatáskörét átvette a Belügyi Megbízotti Hivatal V. osztálya.

A munka a járásokban tovább folyt, de a reszlovakizációt végző munkatársak a járások fennhatósága alá kerültek. Az alábbi munkacsoportok maradtak fenn:

Járas	Munkacsoportok
Somorjai:	Pozsonypüspöki, Nagymegyér
Dunaszerdahelyi:	Dunaszerdahely, Vásárút, Bős, Alistál
Galántai:	Galánta, Diószeg, Szenc, Pered
Vágsellyei:	Negyed, Farkasd, Zsigárd, Pered, Deáki
Érsekújvári:	Andód, Tardoskedd,
Ógyallai:	Udvard, Naszvad, Imely, Perbete, Marcelháza, Hetény, Izsa, Szentpéter, Madar
Párkányi:	Muzsla, Köhidgyarmat, Búcs, Bátorkeszi, Szőgyén, Farnad
Lévai:	Léva, Kálna, Nagysalló, Zselíz, Pásztó, Nagyepeszek
Rimaszombati:	Rimaszombat, Feled, Tornalja, Losonc

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Ipolysági: Vilke, Harkács, Zsély, Nyék
Kassai: Kassa, Nagyida, Szepsi, Buzita, Rozsnyó
Királyhelmei: Királyhelme, Bodrogszerdahely, Nagykapos

A szlovákiai magyarok helyzetével összefüggő kérdések elemzése 1949 őszétől a Belügyi Megbízotti Hivatal mellett létesített bizottság feladata lett. Hivatalos elnevezése: a déli határövezet problémáinak megoldását végző bizottság. A kérdés foglalkoztatta Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságát is. A KB Titkárságának 1948. november 24-i ülése után a KB Telepítési Bizottságának feladata lett a reszlovakizáltak „kulturális és szociális elmaradottságának megszüntetése”, amit – a tervek szerint – a pártmunka, a dél-szlovákiai pártapparátus megerősítésével kell megvalósítani.¹³

A RESZLOVAKIZÁCIÓ HIVATALOS PROPAGÁLÁSA

A reszlovakizációt az általános magyarellenes belpolitikai környezetben is átgondolt, jól megtervezett és következetesen végrehajtott propagandakampány előzte meg és kísérte egészen annak befejezéséig. A propagandahadjáratot a megfogalmazóik és végrehajtóik alaposan átgondolt együttműködése jellemezte. Irányítása a Központi Reszlovakizációs Bizottság hatáskörébe tartozott. Az általa kinevezett reszlovakizációs bizottságok tagjai teljes erőbevetéssel, hivatalból népszerűsítették az akció „előnyeit” és jelentőségét. Központi utasítás szerint ők gondoskodtak arról, hogy még a legeldugodtabb településen is megismerhessék az emberek a reszlovakizáció lehetőségét, a feltételeket és a szlovák nemzetiség felvételével járó előnyöket. A nagyobb településeken falragaszokon propagálták a reszlovakizációt, a kisebb falvakban általában a kisbíró dobszó kíséretében felolvasta a hirdetmény helyenként módosított szövegét. A központból irányították az egyes településeken a szlovákul és magyarul írott propagandaanyagok szétosztását (hirdetmények, plakátok, szórólapok) is. Ugyancsak a központból irányították a sajtót és a rádiót. A Központi Reszlovakizációs Bizottság dolgozói – önkéntesek közreműködésével – állították össze a rádióadások forgatókönyvét, általában a szövegét, sőt ilyenformán esetenként a sajtónak is segítettek. Tevékenységük legjelentősebb része a propaganda módszerének a körvonalazása, majd konkretizálása volt. Alapállásuk szerint az akció csak akkor érheti el a várt eredményt, ha megnyerik a települések legbefolyásosabb gazdáit, mert ezek önkéntes reszlovakizálása ösztönző példa lehet a többiek számára. Ezt a célt szolgálta Daniel Okáli „találmánya”, az akció legembertelenebb propagandafofoga, a „lelki kényszer” is. Ez a „tétovázó magyarok” megnyerését célzó módszer két részből állt. Az elsőben a járási és a helyi illetékesek „megsúgták” a módosabb gazdáknak, hogy a reszlovakizációt visszautasítókat kitelepítik Magyarországra. A második részben a hivatalok a kiszemelt gazdáknak ún. előkitelepitési végzést kézbesítenek, amelyben értesítik őket, hogy nyolc napon belül áttelepítik őket Magyarországra. A kézbesítő hivatalnokok kötelezően „megsúgták” a címzeteknek, hogy „bizonyos körülmények között a járási szervek elnapolhatják a kitele-

pítésüket”, ill. felmentést is adhatnak számukra. Ez a bizonyos körülmény pedig a reszlovakizálás. A módszer „főpróbáját” a Galántai járásban tartották meg 1946. június 14–16-án. Az említett módszer első részére két napot szántak, a harmadik napon pedig megkezdték az előkitelepitési végzések kézbesítését. A végrehajtók szerint az akció eredményes volt, ezért országosan engedélyezték.

A megfélemlítés eszköze lett az egyenruha is. A Központi Reszlovakizációs Bizottság azt ajánlotta, hogy a számlálóbiztosok ne civilben, hanem valamilyen – katonai, rendőri, ill. más – egyenruhában jelenjenek meg a falvakban, „mert a falusiak félnek az egyenruhától”.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság a reszlovakizáció első napjára időzítette az ellenpropagandával vádolt személyek letartóztatását. Az eddig feltárt részleges adatok szerint az Ipolysági járásban Felsőtúron és Gyerken, a Losonci járásban Bolykon voltak letartóztatások.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság engedélye alapján egyes városokban, pl. Pozsonyban és Kassán a helyi viszonyokhoz igazították a hivatalos reszlovakizációs hirdetések szövegét, hogy még ezzel is fokozzák a helyi magyar lakosság megfélemlítését. Pozsonyban a város vezetősége a reszlovakizáció első napjára időzítette a lakáshasználatok ellenőrzését. A pozsonyi magyarokban még elevenen élt a minden ingóságuktól megfosztott német és magyar nemzetiségű polgárok kitelepítése 1945 májusában a ligetfalui, patrongyári és más internálótáborokba. A magisztrátus illetékesei jól számítottak: a lakáshasználati jog ellenőrzése a pozsonyi magyarokban felelevenítette rokonaik, ismerőseik 1945-ös meghurcolását, lakásaik, ingóságaik, minden tulajdonuk elkobzását, s magukra „kényszerítették” a reszlovakizáció gondolatát.

A megfélemlítésre építették stratégiájukat a reszlovakizációs propagandakampányba önként bekapcsolódott Szlovák Liga és a Szlovák Matica vezető funkcionáriusai és tagjai is.

A reszlovakizáció legagilisabb szervezete most is a Szlovák Liga volt, melynek vezetősége a propaganda hadjáratba való hivatalos bekapcsolásuk engedélyezését kérve kifejtette, hogy a szervezet a szlovákosításban már 1938 előtt is jelentős eredményeket könyvelhetett el. Nemzeti „terítő” tevékenységük eredményeként az 1920-as években legalább 80 000-rel, a következő évtizedben újabb 60 000-rel csökkent a szlovákiai magyarok száma, s „reményteljes munkájuk csak az 1938-as szerencsétlen nemzetközi helyzet” következtében szakadt félbe. Most, az új lehetőségek korában sem akarnak mellékvágányon maradni, ezért felajánlják, hogy az ügy érdekében munkába áll minden helyi szervezetük, minden velük szimpatizáló ember. A Központi Reszlovakizációs Bizottság elé terjesztett tervezetük szerint a reszlovakizációs övezet minden településén „beiskoláznak” néhány Liga-tagot, olyanokat, akik a helyi viszonyok ismeretével segíthetik a reszlovakizációs bizottságot döntéseik meghozatalában, támogatják őket a reszlovakizálásra alkalmas helyi lakosok kiválasztásában. Elkészítik e személyek névsorát, de közben figyelik őket, ellenőrzik „szlávságukat”, megisme-

rik a „múltjukat”. Más szavakkal: egy nemzeti színezetű besugóhálózat kialakítására kötelezték el magukat.¹⁴

Ennek érdekében több körlevelet küldtek ki. Az 1946. június 15-én keltezett felhívásukban arra kéri a tagjaikat, „segítsék a déli határvidék elszlovakosítását, s olyan személyeket válasszanak ki a reszlovakizálásra, akiknél (...) adott a gyors elszlovakosodás lehetősége”.

A Szlovák Liga vezetősége soha nem fukarkodott a patetikus hangzású, nemzeti tartalmú felhívásokkal, amelyekben csalogatják ugyan a magyarokat, de sohasem hagyják ki a megfélemlítést, a „büntetést”. Általában a megfélemlítésre építettek. Ez utóbbit példázza az 1946 januárjában kiadott kiáltványuk. Ennek teljes szövege a következő:

„Szlovákok! Halljátok meg a fiait, lányait hazaváró szlovák anyácska (Matica slovenská) hívó szózatát! Szívére akarja ölelni, szeretetével melengetni akarja az eltévelyedetteket. Utoljára hív, jöjjetek! – A lakosságcsere megkezdése előtt a Csehszlovák Köztársaság lehetőséget ad minden polgárának, szlovákoknak, a magukat szlováknak vallóknak, a szlovák származásúaknak, hogy újból csehszlovák állampolgárok, egy rendezett állam teljes jogú polgárai lehessenek.”

A Szlovák Liga teljes apparátusát bekapcsolta a reszlovakizáció propagálásába, de ennek ellentételezéseként arra kérte a Központi Reszlovakizációs Bizottságot, hogy a reszlovakizáltak, az új szlovákok között engedélyezze a tagtoborzói kampányt. Ennek megvalósítását úgy tervezték, hogy a szlovák nemzetiséget igazoló irat átadásakor minden átvevő aláírja a belépési nyilatkozatot, s egyúttal megrendeli a szervezet lapját, a Náš národot. A Liga a reszlovakizációt a Náš národ (Nemzetünk) különkiadásával népszerűsítette. A számot a primitív nacionalizmus jellemzi, ami a propagáló szlovákok számára talán buzdító lehetett, de sok tétovázó magyart elriasztott a reszlovakizálástól.

A Szlovák Liga a reszlovakizáció lehető legeredményesebb megvalósítása érdekében új, fizetett titkárságokat létesített Kassán, Losoncon és Érsekújvárott. A központ kiemelten ez utóbbit támogatta, s fennhatósága alá rendelte egész Délnyugat-Szlovákiát, vagyis a Nyitrai, Verebélyi, Sellyei, Lévai, Zselízi, Párkányi, Komáromi és Ógyalai járásokat. Az Ipolysági Kirendeltségük a Nyitra-vidéki magyar falvakban (Zsérén, Ghymesen, Lédecen és Kalondán), a Galántai Kirendeltség a Somorjai és a Dunaszerdahelyi járásokban irányította a munkát. A két utolsó kirendeltség a Pozsonyi Titkársághoz tartozott.¹⁵

A járási titkárságok és a kirendeltségek feladata volt a propagandaanyagok szétosztása mellett a helyi aktivisták kiválasztása, a reszlovakizációs propaganda megszervezése. A Galántai járásban 1946. június 19-ére behívták a legmegbízhatóbb pedagógusokat, és közösen kidolgozták a reszlovakizációs propagandahadjárat pontos tervét. A résztvevők aprólékos időbeosztás szerint dolgoztak, s így az akció befejezése után alig egy héttel már felterjeszthették a reszlovakizáció pontos eredményeit.

A propagandaanyagok, a plakátok, a felhívások és újságok kiosztásában és kiragasztásában különösen az Érsekújvárt járás jeleskedett. A pozsonyi központból 1946. június 20-án a reggeli órákban postázott plakátokat az esti órákban már ki is ragasztották, míg több tízezer darab a Verebélyi, Lévai, Zselízi és a Rozsnyói járásban a helyi lakosság ellenállása miatt csak napok múlva került az utcára.

A reszlovakizáció másik önkéntes támogatója és propagálója, a Matica slovenská nagyvonalú propagandakampányt szervezett. 1946. március 7–16-a között megrendezte az ún. Matica hete című rendezvénysorozatát. A központilag kidolgozott rendezvénysorozatnak két deklarált célja volt. Az első, hogy felhívja a szlovák közvélemény figyelmét a magyar kormány lakosságcserét „halogató” politikájára, amit – szerinte – nyilvánosan el kell ítélni, mert veszélyezteti a szlovákiai magyarok kérdésének végleges megoldását. A második cél az volt, hogy a külföldnek igazolják azt a csehszlovák politikai körök által szüntelenül hangsúlyozott állítást, miszerint a reszlovakizáció az adott politikai helyzetben is a szülőföldjükön maradni akaró magyarok egy részének „visszatérése” ősei nemzetébe. E két célt szolgálta az akció jelszava is, amely a Kassai Kormányprogramban megfogalmazott nemzetállam elvéből kiindulva hirdette: „Mindenki éljen ott, ahová tartozik, a szlovákok Szlovákiában, a magyarok Magyarországon!”. A jelszó tartalma már a megszületés korában is vitatott történelmi „elméletre” alapoz, tudniillik azt a történetszemléletet tükrözi, hogy az államhatárok egyúttal szlovák etnikai határok, ill. azzá kell lenniük. A Matica tervezete a nacionalizmus mellett a háború győztese pózában is tetszeleg. Kiemeli, hogy a reszlovakizáltaknak egy háborúban győztes állam kínál biztos otthont. Figyelmezteti a lakosságot, hogy szinte az utolsó órában kínálja fel a „szabad életet őseik földjén” azoknak, akik vállalják a szlovák nemzetiséget. Szabad életet „annak az államnak a védelme alatt, amely győztese ennek a háborúnak! Ezt ne feledd, ahogyan nem feledkezhetsz meg a halálodról sem!”¹⁶

A RESZLOVAKIZÁCIÓT ELLENZŐK MEGNYILVÁNULÁSAI

A reszlovakizációról alkotott ellenvéleményeket, cselekedeteket a csehszlovák hivatalos szervek ellenpropagandának minősítették, és eredetüket tekintve két csoportra osztották. Az elsőbe sorolták a külföldi, vagyis magyarországi ellenvéleményeket. Különösen azt nehezményezték, hogy a magyar sajtó a párizsi konferencia idején a reszlovakizáció esetleges visszavonásáról cikkezett. A másik csoportba sorolták a belföldi ellenállást, a szlovákiai magyarok állásfoglalását és tevékenységét, amit nehezen lehetett leválasztani a külföldről, mert a magyarellenes rendelkezések magyarországi visszhangja nagyon gyorsan terjedt a szlovákiai magyarok között, s így a reszlovakizáció külföldi és belföldi visszhangja végeredményben összefonódott egymással, kiegészítette egymást.

A szlovákiai magyarok nem nézték tétlenül a csehszlovák kormány magyarellenes lépéseit. A reszlovakizációt sem hagyták válasz nélkül. A járási rendőrparancsnokságok megfigyelése szerint általában abban reménykedtek, hogy a dél-szlovákiai magyarlakta területeket újból Magyarországhoz csatolják. A Lévai járásban nyíltan hirdették, hogy a csehszlovák kormány a reszlovakizációval a szlovákok javára akarja megváltoztatni a nemzetiségi arányokat, megelőzi az esetleges határmódosításokat, mert attól tart „hogy az adott nemzetiségi viszonyok lehetővé teszik a déli területek elcsatolását”.

A járási rendőrparancsnokok jelentéseit követően, a földművelésügyi megbízott már retorziót követel. Panaszával a belügyi megbízotthoz fordult, s kérte, hogy a hasonló határváltozást váró személyeket a járási rendőrparancsnokságok „a köztársaság biztonsága érdekében tartóztassák le, s vigyék gyűjtőtáborokba, mert a hazaárulók megfékezésére ez a hely a legalkalmasabb”. Innen lehet őket a leggyorsabban kitoloncolni Magyarországra, s kéri a belügyi megbízottat, hogy a táborokba hurcolt személyek vagonát haladéktalanul kobozzák el, s utalják ki a szlovák kolonistáknak.¹⁷

A lakosság ellenállását látva a Központi Reszlovakizációs Bizottság katona elnöke, dr. Šimovič elrendelte az ellenpropagandát folytatók letartóztatását.

A magyar lakosok nem egy településen kollektíven és nyíltan kijelentették, hogy nem szlovák származásúak, hanem magyarok, ezért nem reszlovakizálnak. A legerő-

sebb lakossági tiltakozás Nagyker és Vámosbalog (Kékkői járás), valamint a szlovákok betelepítése szempontjából a hivatalok által „minta-telepítésnek” kiszemelt Udvard (Komáromi járás) községben volt tapasztalható, ezért innen a tervezettnél is több magyar gazdát telepítettek ki.

A Losonci járásban az ellenpropagandában Bolyk, Galsa, Ipolnyék, Százd és Palást vezettek, de erős ellenpropagandát kellett legyőzni a Nagykaposi és a Dunaszerdahelyi járásban is.

A reszlovakizálás elleni nyílt ellenállásra szólítottak fel a röpcédulák és falragaszok. Kassán és Rimaszombatban a magyar lakosság kétnyelvű szórólapokon tiltakozott. A Nyitra környéki magyar falvakban 1946. június 3-án éjjel jelentek meg az első röpcédulák. „Maradj, magyar!” – buzdítottak. Június 26-án éjjel a Gerencséren szétosztott szórólapok szerint a reszlovakizáció „csalás”, ezért felszólították a helyi magyarokat, hogy ne reszlovakizáljanak. „Magyarok, ne jelentkezetek! Tartsatok ki, a déli területek újból Magyarországhoz kerülnek!” – hirdették a röplapok.

Rozsnyón július 19-én találtak röpcédulákat. A szerzők felszólították a város polgárait, hogy tagadják meg a reszlovakizációt, mert a reszlovakizáltakat kitoloncolják Csehországba vagy Szlovákia északi körzeteibe. A következő éjjel a Sellyei járás több községében szórták szét a következő szöveget tartalmazó röpcédulákat: „Vigyázz, magyar, ígéret meg ne tántorítson, fenyegetés meg ne félemlítsen. Közel a visszacsatolás. Maradj meg magyarnak!” Zsigárdon, Farkasdon, Negyeden és Sókön a reszlovakizációt elítélő, kézzel írott falragaszok buzdították a lakosságot az ellenállásra.

Ezekben a falvakban a reszlovakizáció legerőteljesebb ellenfelei a kommunisták voltak, akik nyíltan hirdették, „hogy ők kommunisták, de magyarok, nem reszlovakizálnak”. A reszlovakizáció elleni agitáció vádjával le is tartóztatták Fábry Józsefet és több Léva és Galánta környéki magyar kommunistát, ami ellen a Magyar Partizánok Bajtársi Szövetsége tiltakozott a Szlovák Partizánok és a Partizánok Európai Szövetségénél. A helybeli reformátusok passzivitásukkal tiltakoztak, így utasították vissza az előnyöket ígérő szlovák nemzetiséget.

Feliratok jelentek meg Nagykeren is. „Gyáva tagadja, hogy magyar. Tarts ki, magyar, ne félj!” Andódon nyíltan folyt az ellenpropaganda, amiért három személyt le tartóztattak. Nagymihályon 27-en kerültek izgatás vádjával börtönbe „suttogó propaganda” címen, s Kassán több bűnvádi eljárást indítottak ellenük a köztársaság „lejáratása” miatt.

A Verebélyi és a Kékkői járás több községében a reszlovakizáció visszautasítását vallási összefogás jellemezte. A Verebélyi járásban Bbarsbaracska, Bbarsbese, Lót, Mohi, Felsőpél, Pozba és Töhöl református lakossága, 2763 személyt utasította vissza reszlovakizációt. A hivatalok ezért úgy vélekedtek, hogy a méhi reformátusokat teljes számban ki kell telepíteni Magyarországra, de mivel Töhölről nem telepítenek ki senkit, itt a megfélemlítésnek más módszerét kell alkalmazni, annál is inkább, mert a járás többi településén a reformált vallások tagjai „megértőbbek, hűségesebbek”. A Kékkői járás reszlovakizációt visszautasító evangélikusai, Kiszellő, Kiskürtös, Nagyürtös,

Középpalojta evangélikus lakossága „memorandumban” kérték, hogy a települések lakosságának nemzetisége alapján csatolják őket újból Magyarországhoz.¹⁸

Jókán a reszlovakizáció megtagadása elmosta a vallási ellentéteket a katolikusok és a reformátusok között. Összefogásuk eredményeként a hétosztályos alapiskolában nem kezdhették meg a tanítást, mert csak négy szlovák tanulójuk volt (a tanító és a csendőr gyerekei).

A reszlovakizáció és a magyarelles nemzeti politika elítélése a következő évben is folytatódott. Az Államvédelem Országos Hivatala (Zemská úradovňa štátnej bezpečnosti) 1948. március 2-án keltezett leiratában figyelmezteti a Belügyi Megbízotti Hivatal Titkárságát, valamint a 28 déli járás rendőrpáncsnokát, hogy a magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok nyíltan a nemzetiségi jogok megszerzéséért küzdenek. Az államvédelmi hivatal nem titkolja, tart attól, hogy a „nyugati nagyhatalmak rákényszerítik Csehszlovákiát a kisebbségi jogok elismerésére. Ezt meg kell akadályozni.” Egyelőre a járási munkatársak kötelessége, hogy figyeljék a reszlovakizációt visszautasító magyarokat, akik a jelentések szerint gúnyolják a reszlovakizáltakat, „mert megtagadták magyar nemzetiségüket”. Csak magyarul hajlandók velük beszélni, s ki-nevetik a náluk szlovákul rosszabbul beszélő újszlovákokat. Ezeket igazoltatni kell, mert a hivatal tudni akarja, hogy kik azok, „akik nehezítik a reszlovakizáltak asszimilációját”.

Az államvédelmi hivatal a reszlovakizációt visszautasítókból ellenséget kreál, s „idegen ügynököknek” nevezi őket, akik ellen a védekezés minden módja megengedett.¹⁹

A RESZLOVAKIZÁCIÓ ELSŐ SZAKASZA

A Belügyi Megbízotti Hivatal 1946. június 17-i 20 000/ I-IV/1-1946. számú hirdetményében elrendelte a lakosság reszlovakizálását, amely szerint szlovák nemzetiségűnek jelenthetik magukat azok a személyek, akik az 1930-as népszámlálás alkalmával szlovák nemzetiségűnek jelentkeztek, valamint azok, akik ilyen nemzetiségűnek érzik magukat és szlovák, cseh vagy más szláv származásúak. A szlovák, ill. más szláv nemzetiség megadását azonban feltételhez kötötték. Csak olyan személyeknek adják meg a szlovák nemzetiséget, akik sohasem vétettek a Csehszlovák Köztársaság ellen, nem voltak magyar fasiszta politikai pártok vagy szervezetek funkcionáriusai, nem támogatták a magyarosítást. Előnynek számított, ha a kérelmező személy harcolt a fasiszmus ellen, a köztársaság felszabadításáért, illetve a fasiszta rendszerben üldöztek.

A reszlovakizáció hivatalos kezdetét ez a hirdetmény jelentette, de az akció valójában már 1945 tavaszán elkezdődött, amikor a magyar etnikai – az 1938-ban Magyarországnak ítélt – területeken a helyi közigazgatás rendelete alapján a megadott helyen és időben jelentkeznie kellett a település minden felnőtt lakosának, ill. a családfőnek. A bizottság előtt szabadon, minden külső nyomás és lelki kényszer nélkül, tisztán belső meggyőződésük, családi hagyományaik alapján nyíltan beismerhették nemzetiségüket. Aki szlováknak érezte magát, vállalhatta szlovákságát.

A nem szlováknak, esetünkben magyarnak jelentkezőknél megvizsgálták a vezetéknevet, a születés helyét, valamint az 1938. november 1-je előtti és utáni lakóhelyet. Ez utóbbi alapján a magyarokat két csoportba osztották. Az elsőbe kerültek azok a személyek, akik az adott településen az említett időpont (1938. november 1-je) után telepedtek le. Ezek rózsaszínű, a régebben itt lakó magyarok pedig fehér igazolványt kaptak. A rózsaszínű „cédulák” tulajdonosait, akiket a hivatalok „anyásoknak” neveztek, néhány hét után, minden előzetes felszólítás nélkül kitoloncolták. Általában három hivatalos, karszalagos személy felszólítására, az ő jelenlétükben összecsomagoltak személyenként 30 kg-os csomagot, s a hivatalos személyek lekísérték őket a magyar határra. Ingatlanjait, ingóságait elkobozták, lakásukat általában lepecsételték. A városokban gyakran előfordult, hogy az új lakók már a kapu előtt várták a kitoloncolást.

A fehér cédula tulajdonosaira a lakosságcsere, a csehországi munkaszolgálat, a hivatalos reszlovakizálás várt, s utódaikra a tervezett asszimiláció.

Ennek az 1945-ös „népszámlálásnak” az eredményeit még nem ismerjük, de a reszlovakizáció előkészítői 1946 februárjáig a magyarok és németek létszámát az alábbi kimutatásból vették:

Szlovákok	2 490 000	Németek	135 000
Ukránok	96 000	Magyarok	758 000
Csehek	10 000	Egyéb	45 000
Zsidók	66 000		

A szlovákiai nemzetiségi helyzet alapos ismerete érdekében 1946 első heteiben elrendelték a 25 dél-szlovákiai járás lakosságának összeírását. Ezzel a feladattal képzett személyeket, zömmel egyetemistákat, a helyi viszonyok alapos ismerőit bízták meg, akiket a Szlovák Liga vezetősége tanfolyamokon készített fel a munkára. Az összeírás védnöke a Telepítési Hivatal lett.

A számlálóbiztosok a 25 járás területén 727 832 személyt írtak össze, közülük 544 444 személy jelentette magát magyarnak. A reszlovakizáció irányítói azonban „történelmi” indokokat kerestek.²⁰

A Megbízottak Testületének utasítása alapján a Szlovák Statisztikai Hivatal vezető munkatársai kidolgoztak egy történelmi demográfiai elemzést, különös tekintettel a szlovákok és a magyarok számának alakulására a mai Szlovákia határain belül.

A szlovák demográfusok adatainak kommentálása demográfusok feladata. Mi csupán felvázoljuk a felmérés gondolatmenetét, koncepcióját, ismertetjük az eredményeket. A szlovákok számát a 18. század elején 750 000 főre becsülik. Ez szerintük „a korlátlan gazdasági és szociális fejlődés következtében” az évi 1%-os természetes növekedés mellett 73 évenként megduplázódott, s így számításaik szerint a múlt század végén a szlovákok száma 6 000 000 lett volna.

Az osztrák statisztikusok adataiból kiszámították, hogy 1840-ben 2 200 000 szlovák élt a mai Szlovákia területén, 1859-ben pedig már 2 247 000. A szerzők véleménye szerint „az 1860-as évekig a magyarosítás nem érte el a szlovák nép széles rétegeit”, eddig tartott a szabad szlovák nemzeti fejlődés. A szlovákság fejlődése a múlt század hetedik évtizedétől kezdve – vagyis a kapitalizmus gyors fejlődésének korszakában – megbomlott, s a feltételezett 6 millióból 1 400 000 fő távozott a tengeren túlra, 600 000 személy az európai államokban szóródott szét, további „egy millió elveszett”. E hiány nagyobbik részével a szlovák nemzet a magyar nép növekedéséhez járult hozzá – állítják –, s ezeket az „elveszett lelkeket” a magyar fővárosban, nagyobb vidéki városokban és vidéki ipari körzetekben vélik megtalálni. Azt azonban a szerzők nem említik, hogy a munkát keresők nemcsak a történelmi Magyarországon, hanem az egész Osztrák–Magyar Monarchián belül szabadon mozogtak, s az emberek ott telepedtek le, ahol munkát kaptak.

Ez a belső migráció – amennyiben a munkavállalók idegen etnikai területre kerültek, s ott szórványban éltek – az asszimiláció melegágya volt, mert a munkavállaló – a kisebbség – alkalmazkodott a környezetéhez, a többséghez. Tagadhatatlan – s ezt a magyar történetírás is beismeri –, hogy ezzel párhuzamosan, elsősorban a századfordulótól kezdődően, megerősödött a Magyarországon élő nemzetiségek kulturális asszimilációja.

A szlovák statisztikusok 1946-ban így látják a mai Szlovákia területére lebontva a szlovákok és a magyarok számának feltételezett alakulását az 1857–1940 közötti években:

Év	Lakosság száma	Növekedés %	Szlovákok száma	Magyarok száma
1857	2 277 355	-	1 700 000	250 000
1880	2 474 221	8,6	1 846 200	271 500
1890	2 606 655	5,3	1 944 048	285 889
1900	2 816 912	7,8	2 095 683	308 188
1910	2 952 781	5,1	2 202 562	326 713
1921	2 998 244	1,6	2 250 533	331 940
1930	3 329 793	11,0	2 498 091	368 453
1940	3 556 916	6,8	2 667 961	392 707

A szlovák statisztikusok jelzik ugyan, hogy adataik nem pontosak, ám szemléletesen demonstrálják a szlovákság fejlődését, mert ezeket az adatokat „nem torzította el sem a statisztika, sem a felületes magyarosítás”.

A szlovákság említett veszteségeit az utolsó három generációban keresik, s ezzel is támogatják a reszlovakizáció gondolatát.

A magyarosítást bizonyítva megemlítik, hogy az 1921-es népszámlálás szerint „200 000 felületesen elmagyarosodott szlovák” tért vissza nemzetéhez, majd 1930-ig újabb 50–60 000. De a diszkriminációs folyamat ekkor még nem fejeződött be, s az 1930-ban a magyarnak jelentkezettek között még 200–250 000 főre tehető az elmagyarosodott szlovákok száma.

A szlovák statisztikusok ugyanis megkérdőjeleznek minden olyan adatot, amely nem az ő elméletüket támasztja alá. Így megkérdőjelezzik az 1930-as népszámlálás adatait is, „manipulált adatoknak” tartva azokat. Az 1930-as népszámlálási adatokból egyedül a magyar értelmiségre vonatkozó adatot ismerik el hivatalosnak, mivel e réteg teljes mélységében tudatosítja magyar nemzetiségét. Ezért is tervezik éppen e réteg „leírását”.

A nemzeti hovatartozás megállapítása során a nyelvhasználatból indulnak ki, s az 1910-es népszámlálás alkalmával a mindkét nyelv – a magyar és a szlovák – ismeretét feltüntető 583 000 személy zömét szlovák nemzetiségűnek tekintik. Ez az eljárásuk azonban joggal támadható.

1918 előtt ugyanis a történelmi Magyarországon a többnyelvűség, tehát a magyar és valamelyik nemzetiség nyelvének egyidejű, aktív ismerete nem képezte az adott kisebbség-

hez való tartozás egyetlen és legfőbb kritériumát. A nemzetiségi területre került magyar hivatalnokok – s ez természetesen fordítottan a magyar területre került szlovák hivatalnokokra is érvényes volt közalkalmazottak, vállalkozók nem léteztek a többség nyelvének ismerete nélkül, gyermekeik pedig észrevétlenül nőttek bele a tarka nyelvi közegbe.

A reszlovakizáció nemzeti indokait kutató szakemberek azért kezelték kiemelten az 1930-as népszámlálási adatokat, mert a Belügyi Megbízotti Hivatal reszlovakizációs hirdetménye is erre alapozott. A szlovák statisztikusok szerint ezek a nemzetiségi adatok „szubjektív megállapítások” következményei, mivel nem tartalmazzák a lakosság származására vonatkozó adatokat. Helytelenítik a korabeli csehszlovák kormányzatnak azt a népszámlálási koncepcióját, amely szerint a köztársaság több mint egy évtizedes léte elegendő volt ahhoz, hogy a lakosság tudatosítsa nemzetiségi hovatartozását. Úgy vélik, 1930-ban – feltételezhetően egzisztenciális okok miatt – sok magyar szlováknak vallotta magát, majd 1940-ben újból magyarnak jelentkezett. Ugyanúgy egzisztenciális okokkal magyarázzák azt is, hogy a mai Dél-Szlovákiában 1938-ban 80 000 fővel, két évvel később pedig már 100 000 fővel csökkent a szlovákok száma.

Mindebből jól látható, hogy a statisztikusok – a politikusokat megelőzve – mintegy meghatározták a reszlovakizálható személyek számát, területi eloszlását, hiszen mintegy 200–250 000 „vitás”, vagyis magyar nemzetiségű személy reszlovakizálását ajánlották.

A reszlovakizálásra – tekintettel a kitelepítés különböző formáira – az alábbi megoszlást tartották a legalkalmasabbnak:

- a) a lakosságcsere keretébe besorolt 105 000 személy közül 3–5000 főt;
- b) a 66 226 magyar és „vitás” nemzetiségű, egyoldalú kitelepítésre kijelölt „háborús bűnösök” kategóriájából – ezek 35%-a kérte a reszlovakizálást – maximum 2500 főt;
- c) az 5 kat. holdnál nagyobb birtokkal rendelkező 47 084 személy 50%-át, azaz 23 500 személyt;
- d) az 5 kat. holdnál kisebb birtok tulajdonosait és családtagjaikat teljes létszámban, azaz 120 894 személyt;
- e) Szlovákia betelepítési körzetén kívüli területeiről kérelmező 9020 személyből 7000 főt

E megoszlás minimális és maximális számadatait az alábbi táblázat szemlélteti:²¹

	minimum	maximum
a/	3 000	8 000
b/	2 500	23 000
c/	23 000	23 000
d/	120 000	120 000
e/	7 000	7 000
	149 200	181 000

A reszlovakizálhatók számát az államérek szabta meg, ezért a határövezetben csak kivételes esetekben szabad megadni a szlovák nemzetiséget. Az átigazoltak száma csak akkor növekedhet, ha végbemegy a reszlovakizáltak belföldi áttelepítése. Liberálisan kell megítélni a szlovák környezetben élő szórvány magyar települések kérelmezőit, de csak ott, ahol gyors és tartós a szlovák környezet asszimiláló képessége. Ebbe a csoportba tartoznak a vegyes házasságok is. A magyar etnikai területen csak azoknak szabad megadni a szlovák nemzetiséget, akiknél bizonyított legalább a harmadik felmenőjük szlovák nemzetisége.

A reszlovakizálás megítélésénél a gazdasági következményeket is figyelni kell, mert az akció célja, hogy a földvagyon szlovák tulajdonba kerüljön. Ennek érdekében a reszlovakizációból ki kell zárni a földtulajdonosok vagyonos és tehetősebb rétegeit, de a kereskedőket és iparosokat is. A csoporton belül liberális megítélés szerint kell átigazolni a földnélkülieket, a mezőgazdasági munkásokat, de csak annyit, amennyit a környezet, a politikai-kulturális befolyás könnyen és végérvényesen asszimilál.

A politikusok és statisztikusok számításai szerint a déli betelepítési övezetben 150–200 000 személyt kell átigazolni, ezért a jelentkezők száma meglepte a szervezőket. A reszlovakizáció 1946. június 17–július 1-je közötti első szakaszában „az erős magyar ellenpropaganda ellenére” a déli övezet 28 járásában, valamint Pozsonyban és Kassán 325 718 személy kért szlovák nemzetiséget, s ez a szám „a statisztikusok által kimutatott magyarok közel 60%-a”. A jelentkezők száma – a jelentkezések összeszámolása idején – állandóan változott. J. Gašperik pl. 305 272 személyt jelentett Daniel Okálinak Otátrafüredre, ahol a csehszlovák–magyar lakosságcsereéről tárgyalt. Az 1946. július 25-én keltezett záróösszegezés szerint Szlovákiában összesen 352 038 személy kért reszlovakizálást, ebből a déli betelepítési övezetben 342 942, az ország többi járásában 9096 személy volt a következő elosztásban:

Járás	A lakosság száma 1930-ban	A magyarok száma 1930-ban	Reszlovakizálásra jelentkezett	
			családok száma	személyek száma
1. Újbányai	33 756	146	23	47
2. Báni	35 343	65	15	38
3. Bártfai	39 593	156	33	69
4. Pozsony-városi	123 844	18 890	6643	14 443
5. Pozsony-vidéki	61 149	4052	333	748
6. Breznóbányai	49 387	204	31	47
7. Besztercebányai	44 727	489	173	302
8. Vágbesztercei	26 931	12	5	8
9. Nagybicseai	28 612	1	8	16
10. Csacai	44 279	18	1	1

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

11. Ógyallai	53 046	36 940	6135	21 640
12. Feledi	33 808	25 195	1168	4138
13. Galántai	67 698	41 474	6498	25 244
14. Gölnicbányai	28 663	395	403	980
15. Girálti	18 817	73	2	3
16. Galgóci	43 516	280	43	72
17. Homonnai	23 903	109	51	129
18. Királyhelmecei	40 161	29 832	6648	26 999
19. Illavai	25 168	95	8	12
20. Kékkői	35 786	11 023	2998	10 971
21. Nagykaposi	20 557	11 314	2025	7950
22. Késmárki	31 880	279	397	1100
23. Komáromi	66 144	53 144	2640	8158
24. Kassa-városi	70 117	11 504	6263	12 724
25. Kassa-vidéki	57 833	3546	275	1042
26. Körnöcbányai	29 534	176	70	122
27. Korpona-Ipolysági	96 112	34 558	23	76
28. Alsókubini	20 986	15	17	29
29. Lévai	45 032	12 190	4259	13 027
30. Lócsei	26 753	372	259	460
31. Óublói	23 205	47	42	78
32. Losonci	76 918	18 588	6466	19 073
33. Malackai	50 757	231	31	62
34. Turócszentmártoni	64 091	271	109	186
35. Mezőlaborci	20 472	23	-	-
36. Kiszucaújhelyi	31 718	7	4	16
37. Vágújhelyi	43 517	149	44	81
38. Nagymihályi	50 238	2865	705	2464
39. Liptószentmiklósi	54 536	174	47	65
40. Modori	37 099	983	248	722
41. Szepsi	31 368	16 737	5830	22 148
42. Aranyosmaróti	37 223	3653	316	743
43. Miavai	25 819	31	3	6
44. Námesztói	28 980	7	5	8
45. Nyitrai	78 548	10 762	2818	9341
46. Párkányi	49 584	32 483	7879	25 194
47. Pöstyéni	42 076	212	77	134
48. Poprádi	27 857	418	243	550
49. Eperjesi	64 262	1130	536	528
50. Privigyeyi	67 870	434	101	207
51. Puhói	30 840	36	5	7

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

52. Nagyrőcei	22 259	2094	1395	4504
53. Rozsnyói	42 904	14 767	5757	18 433
54. Rózsahegy	39 043	85	33	40
55. Kisszebeni	40 152	230	77	151
56. Szenicei	34 483	46	10	18
57. Szakolcai	33 787	57	7	12
58. Szinnai	32 814	35	3	3
59. Rimaszombati	46 465	6278	787	2133
60. Szobránci	26 632	323	69	218
61. Dunaszerdahelyi	45 075	39 070	1661	5200
62. Sztropkói	30 099	58	-	-
63. Felsővízközi	30 099	1290	-	-
64. Vágsellyei	51 450	28 431	3137	11 490
65. Somorjai	35 682	27 030	2184	8465
66. Selmechányai	22 433	329	129	203
67. Nagytapolcsányi	63 582	285	99	173
68. Tornaljai	22 187	17 701	2430	8355
69. Tőketerebesi	47 417	3533	1342	5365
70. Trencsényi	57 241	320	99	173
71. Nagyszombati	74 023	1096	345	751
72. Trsztenai	16 147	6	1	1
73. Iglói	37 203	777	354	798
74. Szepesófalui	9378	29	-	-
75. Verebélyi	35 991	9208	3020	11 550
76. Varannói	29 425	105	25	47
77. Érsekújvári	62 740	19 625	5130	15 856
78. Zólyomi	56 262	333	100	131
79. Zselízi	30 754	24 164	2672	9294
80. Zsolnai	72 191	456	120	211
Összesen:	3 390 022	556 561	108 387	352 038

Az alábbi táblázat a reszlovakizálást kérő személyek számát tartalmazza:

	A lakosság száma 1930-ban	Szlovákok száma	%	A magyarok száma	%	A statisztikai magyarok közül reszlovakizációra jelentkezettek száma	%
Pozsony-városi	146 838	81 035	53,3	22 392	15,3	15 092	67,4
Pozsony-vidéki	28 517	26 053	91,2	747	5,6	726	97,2
Ógyallai	53 046	14 536	27,6	36 940	70,1	20 316	55,0

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Feledi	33 808	4551	14,0	25 195	77,4	5778	22,9
Galántai	67 698	21 161	31,5	41 474	62,0	23 327	56,2
Királyhelmecei	32 180	2587	8,4	24 514	76,1	23 513	95,9
Kékkői	35 421	23 421	66,9	11 023	31,5	10 349	93,9
Nagykaposi	18 186	7415	40,7	9185	50,5	7220	78,6
Komáromi	66 144	7910	12,3	53 154	82,9	14 483	27,2
Kassa-városi	70 117	42 245	66,0	11 504	18,0	10 376	90,2
Kassa-vidéki	57 833	50 188	90,1	3546	6,4	3500	98,7
Lévai	45 032	30 651	69,0	12 190	27,4	8941	73,3
Losonci	76 918	52 638	70,1	18 586	24,7	13 484	72,5
Nagymihályi	49 299	40 825	80,3	2861	5,7	2106	73,6
Szepsi	31 368	7937	26,7	16 737	56,3	15 891	94,9
Aranyosmaróti	37 223	33 039	89,1	3653	9,9	3050	83,5
Nyitrai	78 548	64,793	83,2	10 762	13,8	10 367	96,7
Párkányi	49 584	7532	15,6	39 483	81,6	24 941	63,2
Nagyrócei	22 259	18 777	86,1	2094	9,6	2080	99,3
Rozsnyói	42 904	23 417	55,6	14 767	35,0	14 048	95,1
Rimaszombati	46 465	37 465	83,0	6278	13,9	2634	42,0
Dunaszerdahelyi	45 075	2196	4,9	39 070	88,2	10 499	26,9
Sellyei	51 450	20 726	40,5	28 431	55,5	11 739	41,3
Ipolysági	24 112	5983	25,3	16 983	71,7	16 011	94,3
Somorjai	35 682	3994	11,4	27 030	76,9	11 289	41,8
Tornaljai	22 187	2629	12,3	17 701	83,1	7898	47,6
Töketerebes	47 417	38 853	85,5	3533	7,8	3430	97,1
Érsekújvári	62 740	39 646	63,9	19 635	31,6	13 883	70,7
Verebélyi	35 991	25 744	71,9	9208	25,7	9000	97,7
Zselízi	30 754	4503	14,9	24 164	79,9	9747	40,3
Összesen:	1 445 161	742 450	52,2	552 830	38,8	325 718	58,9

A vezető számlalóbiztos 1946. július 25-én keltezett kimutatása szerint 108 387 család, ezen belül 352 038 személy kért szlovák nemzetiséget. Az ún. betelepítési körzet 27 járásának 712 településén 96 906 család, azaz 327 827 személy adott be reszlovakizációs kérvényt, s így a szlovák etnikai területek részesedése 11 489 család, azaz 24 211 személy. Az egy családra jutó családtagok számát vizsgálva a szlovákiai átlag 3,25 személy, a betelepítési körzetben 3,38, míg a szlovák etnikai területen csupán 2,01 személy. Az adatok azt bizonyítják, hogy a szlovák etnikai területen reszlovakizálásra jelentkező családok az idősebb korosztályhoz tartoztak, születési évük szerint az 1866–1897 közötti évfolyamok. Gyermekük, unokáik az előző évtizedekben, de főként a szlovák állam idején elszlovákosodtak. Hivatásukat tekintve voltak közöttük értelmiségiek, szabadfoglalkozásúak és tisztviselők, iparosok és kereskedők. A betelepítési körzetben egy településre átlagban 136,1 reszlovakizálást kérő család, azaz 460,1 személy jutott.

A reszlovakizációval átigazolhatók számával a csehszlovák kormány is foglalkozott, de azt általában a kitelepítéssel és a lakosságcserevel együtt tárgyalta, vagyis a magyarkérdés komplex megoldását tartotta szem előtt. Mivel a kormány a szlovákiai magyarok teljes „eltüntetését”, a „magyartalanítást” szorgalmazta, megengedettnek tartotta a kitelepítést, reszlovakizációt és az asszimiláció minden formáját. A reszlovakizáció keretében 170 000 személy átigazolása mellett döntött, bár tudatosította, hogy a lakosságcsere keretében a kitelepítésre előirányzott 100 000 személy eltávozása után az országban még legalább 450 000 magyar nemzetiségű lakos marad. A minisztertanács tagjai 1946. június 21-én a magyarok egyoldalú kitelepítésének engedélyezésével kapcsolatban eléggé szkeptikusan nyilatkoznak, ezért a lehető legtöbb magyar asszimilálását sürgetik.

Ebben a kérdésben teljes volt az egyetértés a prágai és a pozsonyi politikai vezetés között, de a szlovákiai szakemberek a reszlovakizálásra ajánlottak számát illetően inkább az akció befejezése, az egyes települések adatainak ismeretében határoztak. Általános elvük az volt, hogy a szlovák nemzetiség megítélésének arányáról „a helyi viszonyok” alapján kell határozni, s csak annyi személyt szabad átigazolni, amennyit „a közvetlen szlovák környezet teljesen magába tud olvasztani”. Példaként a Losonci járás déli magyarlakta településeit három csoportba osztották: a Losonc környéki falvakra, a délnyugati és a délkeleti dombvidék falvaira. Liberális elbírálást csak a szlovák etnikai határ mellett, ill. a vegyes lakosságú településeken ajánlanak. A délkeleti régiót viszont nem részesítik pozitív elbírálásban. A Losonc környéki falvakban keveslik a jelentezők számát, ezért ott tovább kell folytatni az agitálást. Ezek a falvak látják el ugyanis zöldséggel, gyümölcssel, háziállatokkal a losonci piacot. Minél több magyart kell reszlovakizálni, mert ha megtartják a magyarságukat, fékezik Losonc elszlovakosítását. Ezek a települések a következők:

Település	Lakosság száma	Szlovákok száma	Magyarok száma	Reszlovakizáltak száma
Mulyad	139	17	122	33
Galsa	561	56	456	185
Ipolynyitra	444	42	317	55
Nagydaróc	874	154	647	189
Bolyk	473	75	379	129
Pinc	482	91	379	118
Összesen:	2973	435	2300	709

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Jó eredményekkel végződött a reszlovakizáció a következő településeken:

Település	Lakosság száma	Szlovákok száma	Magyarok száma	Reszlovakizáltak száma
Mikusfalva	330	49	280	221
Panyidaróc	807	56	742	580
Jelsóc	396	24	358	350
Vilke	995	262	623	692
Rapp	696	115	470	204
Fülekkelecsény	611	108	486	314
Terbeléd	618	110	481	430
Perse	511	272	237	268
Összesen:	4964	996	3677	3059

Ebbe a csoportba sorolják (adatok nélkül) Trencset és Kalondát.
Elégedettek voltak a délkeleti dombvidék településeivel:

Település	Lakosság száma	Szlovákok száma	Magyarok száma	Reszlovakizáltak száma
Mucsény	665	141	423	490
Fülekpilis	844	456	377	517
Csákányháza	1107	231	851	565
Ragyolc	2244	928	1168	513
Fülek	4291	1170	2551	2671
Fülekpüspöki	897	57	886	329
Összesen:	10 048	2983	6256	5085

A táblázatban logikátlan adatok szerepelnek, hiszen a reszlovakizáltak száma magasabb a magyarokénál. Fülek esetében sem egyezik a szlovák–magyar lakosság összege az összlakosság számával. Az eredeti szövegben ezeket az eltéréseket nem kommentálják.

A Losonci és a Feledi járás határán található településeken nem kell reszlovakizálni. Magyar vidékről lévén szó ezeket a fálvakat kitelepítésre jelölték. Ezek:

Település	Lakosság száma	Szlovákok száma	Magyarok száma	Reszlovakizáltak száma
Béna	457	11	442	53
Bolgárom	354	17	300	72
Sávoly	576	76	436	168
Összesen:	1387	104	1178	293

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

A reszlovakizációt kérők szláv eredetének meghatározásában jelentős helyet kapott a vallási hovatartozás. A katolikusok, görög katolikusok esetében szinte törvényszerűen keresik a szlovákság ismérveit még akkor is, ha – pl. a Zselízi járás esetében – beismerik, hogy elképzeléseiket történelmi tényekkel nem indokolhatják. Az olyan településeken, ahol pl. a katolikusok erősebb református közösséggel éltek együtt, eleve megkérdőjelezték a katolikusok magyarságát, s a reformátusok által elmagyarosított szlovákoknak jegyezték be őket. A kiválasztás lehetséges módszereiről nem írnak, csupán kijelentik, hogy pl. a Vágsellyei járásban ilyen magyarok élnek Deákiban, Farkasdon, Negyeden, Sókuszelócén és Zsigárdon. Az evangélikusok szláv eredete szerintük még a katolikusokénál is biztosabb, csak bizonyítani kell. Megkérdőjelezzük pl. az Ipolysági járás, a Rimaszombati járásban Pádár község evangélikusainak magyarságát.

A reformátusokkal szemben kiemelten bizalmatlanok voltak, s pl. a Tornaljai járásban elrendelték a reszlovakizációt kérő reformátusok személy szerinti vizsgálatát.

A reszlovakizációra kijelölt járások lakosságának vallási megoszlását és a reszlovakizálást kérők számát ismerteti az alábbi táblázat:²²

Járas	Települések száma	Lakosság száma	Szlovákok száma	Rom. kat. száma	Görög kat. száma	Evangéli-kusok száma	Reszlova-kizáltak száma	Ref. száma
Ógyallai	9	21 263	5686	17 910	–	–	10 224	2542
Érsekújvári	6	33 444	11 761	28 997	–	–	17 236	492
Nyitrai	15	13 276	3540	13 026	–	–	9633	1
Aranyosmaróti	4	4252	939	4157	–	–	3218	
Verebélyi	17	13 278	5237	10 317	–	132	5212	2090
Sellyei	9	26 273	6162	18 557	–	–	11 805	6560
Galántai	13	15 405	4330	13 031	–	–	8701	153
Párkányi	21	35 669	6017	28 016	–	512	21 621	6173
Lévai	12	21 301	8112	13 382	–	642	5912	5327
Zselízi	35	28 015	4227	16 386	–	151	13 226	10
Korponai								
– Ipolysági	17	18 895	4659	16 585	–	511	12 431	124
Kékkői	21	12 582	3393	11 049	–	793	8543	53
Tornaljai	21	8440	1212	3718	–	1664	4174	2786
Losonci	15	27 032	11 744	20 043	–	2780	11 083	482
Feledi	7	6137	1446	3519	–	–	2073	2159
Rimaszombati	2	9714	3630	5180	–	1898	3448	1458
Nagyrócei	4	1645	144	845	–	222	932	549
Rozsnyói	11	15 364	4661	8831	–	2915	7075	2500
Szepsi	23	16 907	2562	10 299	204	–	8841	4443

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Királyhelmei	17	19 143	2554	5810	4636	–	7983	6335
Nagykaposi	8	5178	515	1447	1937	–	2869	1531
Kassa–vidéki	7	5746	2763	3283	648	–	1330	1675
Töketerebes	9	7099	3770	2185	1949	–	574	2483
Nagymihályi	5	2864	506	710	330	–	563	1665
Modori	1	1427	1023	474	–	909	359	–
Összesen	309	370 349	100 593	257 757	10 704	13 129	179 066	61 875

A reszlovakizációs (betelepítési) övezet településeinek nemzetiségi összetétele 1930-ban:

Okres Feledince	Feledi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Almád'	Almágy	13	737
2. Kostolná Bašta	Egyházasbást	13	588
3. Stará Bašta	Óbást	1	497
4. Bátka	Bátka	40	402
5. Nižný Blh	Alsóbalog	32	490
6. Vyšný Blh	Felsőbalog	102	672
7. Blhovce	Balogfala	78	762
8. Cakov	Cakó	7	307
9. Číz	Csíz	81	541
10. Čoma	Csoma	5	452
11. Darňa	Darnya	20	353
12. Détéř	Détéř	4	562
13. Dobfenek	Dobfenek	1	213
14. Dražice	Perjése	2	334
15. Dubovec	Dabóca	116	472
16. Dulovo	Dúlháza	13	155
17. Feledince	Feled	550	687
18. Gemerček	Kisgömöri	17	205
19. Gortva	Gortvakisfalud	59	318
20. Hajnáčka	Ajnácskő	148	877
21. Hrmavec	Harmac	65	535
22. Hodejov	Várgede	511	917
23. Hodejovec	Kerekgede	38	352
24. Hostice	Gesztete	57	608
25. Husiná	Guszona	112	666
26. Chanava	Hanva	22	650
27. Ivanovce	Balogiványi	2	282

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

28. Jánošovce	Jánosi	245	928
29. Jená	Jéne	26	242
30. Jestice	Jeszte	15	275
31. Korlát	Korlát	313	355
32. Linhartovce	Lénártfala	20	492
33. Mojim	Majom	17	246
34. Martinová	Mártonfala	9	201
35. Uzovská Panita	Uzapanyít	193	555
36. Pavlovce	Pálfala	12	301
37. Petrovce	Péterfala	31	498
38. Radnovce	Radnót	11	417
39. Rokytník	Rakottyás	6	264
40. Rimavská Seč	Rimaszéc	196	1119
41. Šireg	Sőreg	94	666
42. Studená	Hidegkút	2	323
43. Sútor	Szútor	54	211
44. Šíd	Sid	69	583
45. Šimonovce	Simonyi	24	418
46. Širkovce	Serke	74	857
47. Tajty	Tajti	25	486
48. Tomášová	Tamásfalva	9	274
49. Večeklov	Vecseklő	3	402
50. Veľkyňa	Veľkenye	31	454
51. Vieska nad Blhom	Balogújfalu	2	133
52. Zádor	Zádor	2	152
53. Uhorské Zahorany	Hegymeg	4	295
54. Žíp	Zsip	8	251

Okres	Nagykaposi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
Vedké Kapušany			
1. Batva	Batva	2	201
2. Beša	Bés	12	633
3. Budahása	Budaháza	33	104
4. Čičarovce	Csicser	24	1076
5. Galoč	Gálocs	19	431
6. Ižkovce	Iske	9	232
7. Veľké Kapušany	Nagykapos	399	1665
8. Kľačany	Kelecsény	12	361
9. Komárovce	Komáróc	1	284
10. Maľovce	Mátyóc	102	439

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

11. Močiar	Mocsár	19	248
12. Mogyorós	Mogyorós	4	372
13. Mokča-Krisov	Mokcsakerész	15	438
14. Ňarád	Nyarád	3	183
15. Palov	Palló	15	456
16. Palad'	Palágy	2	460
17. Ptrukša	Ptruksa	11	753
18. Ruská	Ruszka	53	553
19. Malé Slemence	Kisszelmenc	3	297
20. Veľké Slemence	Nagyszelmenc	31	669
21. Vajany	Vaján	45	485
22. Vajkovce	Vajkóc	9	210
23. Veškovce	Veskóc	17	331

Okres Revúca	Nagyrocei járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Hucín	Gice	47	422
2. Licince	Lice	41	577
3. Mikolčany	Mikolcsány	32	159
4. Nováčany	Gömörnánás	24	188

Okres Galanta	Galántai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Maďarský Běl	Magyarbél	300	1210
2. Nemecký Běl	Németbél	2	267
3. Hrubá Borša	Nagyborsa	185	137
4. Kráľov Brod	Királyrév	32	940
5. Malý Diosek	Kisdioszeg	195	384
6. Veľký Fedýmeš	Nagyfödémes	355	2844
7. Galanta	Galánta	1471	1679
8. Hasvár	Hasvár	142	163
9. Hegy	Hegy	68	183
10. Janovce	Jánosháza	90	152
11. Kajal	Kajal	60	1472
12. Mostová Kert'	Hidaskürt	21	1590
13. Košúty	Nemeskosút	158	1079
14. Malý Mačad	Kismácséd	9	818
15. Veľký Mačad	Nagymácséd	40	2057
16. Matka Božia	Boldogfa	18	389

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkertý Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

17. Nádszeg	Nádszeg	33	2753
18. Jazerný Náraňd	Tósnýarasd	74	597
19. Čierne Nekyje	Feketenýék	17	912
20. Réca	Réte	135	974
21. Dolné Saliby	Alsószeli	48	2370
22. Horné Saliby	Felsőszeli	123	3454
23. Senec	Szenc	1934	3165
24. Šáp	Sáp	148	316
25. Hrubý Šúr	Hegysúr	54	453
26. Malý Šúr	Pénteksúr	33	161
27. Takšoň	Taksony	527	1850
28. Tallóš	Tallós	175	1641
29. Tureň	Torony	9	252
30. Váhovce	Vága	88	1860
31. Nová Ves pri Dunaji	Dunaújfalu	81	402
32. Vizkelet	Vizkelet	92	1071
33. Vozokany	Vezekény	12	1056
34. Zonc	Zonc	17	252

Okres Košice-vidiek	Kassa-vidéki járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Veľká Ida	Nagyida	709	1061
2. Kehnec	Kenyhec	128	247
3. Migléc	Migléc	166	255

Okres: Nitra	Nyitrai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Bádice	Béd	36	435
2. Branč	Berencs	328	1323
3. Gest'	Geszté	49	342
4. Hrnčiarovce	Gerencsér	528	839
5. Jagersek	Nyitraegerszeg	220	944
6. Lajšová	Lajosfalva	56	76
7. Mehy	Menyhe	107	477
8. Dolné Obdokovce	Alsóbodok	128	688
9. Paňa	Nemespann	394	304
10. Pogranice	Pográny	299	789
11. Dolnie Štitárý	Alsócsitár	56	414
12. Výčapy-Opatovce	Vicsápatáti	619	1008

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Okres Rožňava	Rozsnyói járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Borka	Barka	6	449
2. Borzová	Borza	1	411
3. Brzotín	Berzéte	48	913
4. Čučma	Csucsom	28	386
5. Drnava	Dernő	35	634
6. Hárskút	Hárskút	3	503
7. Jólész	Jólész	10	385
8. Kerešovce	Kőrös	-	430
9. Kováčová	Kovácsi	2	286
10. Lúčka	Lucska	2	361
11. Krásnohorská Dlhá Lúka	Várhosszúrét	5	584
12. Pašková	Páskaháza	13	337
13. Plešivec	Pelsóc	1029	1555
14. Krásnohorské Podhradie	Krasznahorkaváralja	88	865
15. Rožňava	Rozsnyó	506	3211
16. Rudná	Rozsnyórudna	313	375
17. Salovec	Szalóc	19	462
18. Silica	Szilice	44	876
19. Kunová Teplica	Kuntapolca	213	405
20. Vidová	Vidtelke	5	202

Okres Trebišov	Tőketerebesi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Hradište	Várkút	573	547
2. Imbreg	Imreg	61	450
3. Sirnek	Szürnyeg	130	345
4. Malá Toroňa	Kistoronya	177	425

Okres Michalovce	Nagymihályi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Drahňov	Deregyő	271	567
2. Kopčany	Hegy	133	232
3. Oborín	Abara	20	669
4. Malé Raškovce	Kisráska	14	292
5. Veľké Raškovce	Nagyráska	68	315

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Okres Modrý Kameň	Kékkői járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Balog	Balog	43	682
2. Bušince	Bussa	332	586
3. Veľká Čalomija	Nagycsalomija	152	577
4. Čebovce	Csáb	204	604
5. Čeláry	Cselár	168	308
6. Slov. Ďarmoty	Tótygyarmat	360	238
7. Ďurkovce	Gyürki	80	250
8. Glabošovce	Galábocs	39	139
9. Chrastince	Haraszti	131	106
10. Kiarov	Ipolykér	28	366
11. Kamenné Kosihy	Kőkeszi	10	201
12. Koláry	Kovár	91	467
13. Kosihovce	Dacsókeszi	338	366
14. Kosihy nad Ipľom	Ipolykeszi	54	359
15. Kováčovce	Ipolykovácsi	135	408
16. Rárošská Muľač	Rárosmulyad	233	362
17. Nenince	Lukanénye	230	587
18. Olováry	Óvár	64	430
19. Opatovce-Nová Ves	Apátújfalu	80	559
20. Selany	Szelény	99	217
21. Širákov	Širák	57	257
22. Trebušovce	Terbegec	108	180
23. Vrbovka	Varbó	89	496
24. Veľké Zlievce	Nagyzellő	308	578
25. Želovce	Zsély	193	827

Okres Stará Ďala	Ógyallai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Bagota	Bagota	483	884
2. Bajč	Bajcs	555	836
3. Čúz	Csúz	513	1809
4. Stará Ďala	Ógyalla	1385	1637
5. Dvory nad Žitavou	Udvard	510	4536
6. Fyr	Für	149	1116
7. Hetín	Hetény	132	1745
8. Imeď	Imely	961	805
9. Iža	Izsa	235	2122

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

10. Kert'	Kürt	124	2830
11. Krátke Kesy	Kurtakeszi	652	591
12. Madar	Madar	29	1875
13. Marcelová	Marcelháza	112	1901
14. Martoš	Martos	35	1305
15. Nasvad	Naszvad	379	4628
16. Perbete	Perbete	147	3618
17. Svätý Peter	Szentpéter	240	2677
18. Radvaň nad Dunajom	Dunaradvány	379	1084

Okres Krupina	Korponai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Demandice	Deménd	442	600
2. Fedýmeš nad Zitavou	Zsitvafödemes	6	603
3. Hidvég	Hidvég	76	841
4. Hokoce	Egeg	138	543
5. Hrkovce	Gyerk	27	559
6. Chorvatice	Horváti	22	335
7. Inám	Inám	7	550
8. Kleňany	Kelenye	39	476
9. Nekyje	Ipolynyék	190	1640
10. Plášťovce	Palást	491	1360
11. Preseľany	Pereszlény	36	566
12. Sazdice	Százd	169	539
13. Sečianky	Szécsénke	31	474
14. Dolné Semerovce	Alsószemeréd	135	457
15. Horné Semerovce	Felsőszemeréd	132	506
16. Slatina	Szalatnya	108	350
17. Šahy	Ipolyság	1976	3185
18. Tešmák	Tesmág	44	724
19. Tompa	Tompa	76	173
20. Dolné Turovce	Alsótúr	61	389
21. Horné Turovce	Nagytúr	146	479
22. Stredné Turovce	Középtúr	2	375
23. Veľká Ves nad Ipľom	Nagyfalu	42	387
24. Vyškovce	Ipolyvisk	411	773

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Okres Parkan	Párkányi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Bajtava	Bajta	33	592
2. Bart	Bart	53	1163
3. Belá	Béla	100	436
4. Bíňa	Bény	236	1647
5. Búč	Búcs	100	1501
6. Ďarmotky	Kisgyarmat	7	850
7. Kamenné Ďarmoty	Kőhidgyarmat	81	1302
8. Diva	Gyiva	50	201
9. Ebed	Ebed	115	1510
10. Farnád	Farnad	519	1665
11. Helemba	Helemba	295	884
12. Kamenín	Kéménd	87	1814
13. Kamenica nad Hronom	Garamkövesd	502	885
14. Karva	Karva	261	749
15. Bátorove Kesy	Bátorkeszi	385	2873
16. Keť	Kéty	58	1162
17. Kičind	Kicsind	21	593
18. Kőbölkút	Kőbölkút	459	1859
19. Malé Kosihy	Kiskeszi	43	490
20. Leléd	Leléd	60	475
21. Libád	Libád	48	662
22. Veľké Ludince	Nagyölved	432	1507
23. Moča	Dunamocs	310	1520
24. Mužla	Muzsla	231	2811
25. Nána	Nána	417	918
26. Parkan	Párkány	1316	2536
27. Salka	Szalka	129	1479
28. Seldín	Szölgyén	114	3619
29. Šarkan	Sárkányfalva	33	424
30. Nová Vieska	Kisújfalu	172	814

Okres Vráble	Verebélyi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Babindol	Babindái	101	366
2. Baračka	Barsbaracska	619	558
3. Beša	Barsbese	276	424
4. Bešeňov	Zsitvabesenő	152	1454

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

5. Čifáry	Csiffár	145	587
6. Velké Hyndice	Nagyhind	69	414
7. Kalaz	Kalász	194	637
8. Mochovce	Mohi	31	653
9. Horný Ohaj	Felsőahaj	160	737
10. Horný Píal	Felsőpél	55	354
11. Pozba	Pozba	29	582
12. Tehla	Töhöl	198	461
13. Teldince	Tild	246	225

Okres Lučeneč	Losonci járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Biskupice	Fülekpüspöki	57	806
2. Béna	Béna	11	442
3. Bořkovce	Bolyk	75	379
4. Bulhary	Bolgárom	17	300
5. Čakanovce	Csákányháza	231	851
6. Panitzké Dravce	Panyidaróc	56	742
7. Velké Dravce	Nagydaróc	154	647
8. Fiřakovo	Fülek	1170	2551
9. Gařa	Galsa	56	456
10. Jelřovec	Jelsóc	24	358
11. Kalonda	Kalonda	50	280
12. Filakovské Kováče	Fülekkovácsi	65	434
13. Mikuřovce	Miksi	49	280
14. Mučín	Mucsény	141	423
15. Muřadka	Kismulyad	17	122
16. Nitra	Ipolynyitra	42	317
17. Pinciná	Pinc	91	379
18. Pleř	Pilis	456	377
19. Prřa	Perse	272	237
20. Raďovce	Ragyolc	928	1168
21. Rapovce	Rapp	115	470
22. Šávoř	Sávoly	76	436
23. Terbelovce	Terbeléd	110	481
24. Trenč	Törincs	119	443
25. Veliká nad Ipřom	Vilke	262	623

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Okres	Szepsi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
Moldava nad Bodvou			
1. Bodolov	Bodoló	68	381
2. Buzita	Buzita	136	732
3. Cestice	Szeszta	189	422
4. Čečejevce	Csécs	371	495
5. Debrad'	Debród	3	579
6. Dvorníky	Udvarnok	2	347
7. Háj	Áj	32	337
8. Hlim	Hlim	64	190
9. Horváty	Horvát	6	197
10. Hrhov	Tornagörgő	27	1018
11. Hrušov	Körtvélyes	11	404
12. Jablonca	Jablonca	36	547
13. Jablonca nad Turnou	Szádalmás	86	762
14. Jánok	Jánok	119	507
15. Jasov	Jászó	182	972
16. Komárovice	Komároc	66	390
17. Nižný Lánč	Alsólánč	10	316
18. Vyšný Lánč	Felsőlánč	30	240
19. Nižný Medzev	Alsómecenzéf	245	240
			német 2072
20. Mihyska	Méhész	28	115
21. Mokrance	Makranc	330	452
22. Moldava nad Bodvou	Szepsi	324	1516
23. Péder	Péder	17	304
24. Perín	Perény	298	919
25. Jasovský Podzámok	Jászóvárálja	21	161
26. Rešta	Reste	21	425
27. Šomody	Somodi	62	1001
28. Turna nad Bodvou	Torna	275	976
29. Vendégi	Vendégi	22	357
30. Turnianska Nová Ves	Tornaújfalu	3	424
31. Žarnov	Zsarnó	54	402

Okres Tornaľa	Tornaļjai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Abovce	Abafalva	105	636
2. Barca	Baraca	43	388

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

3. Behynce	Beje	20	504
4. Bretka	Beretke	2	451
5. Čoltovo	Csoltó	6	535
6. Držkovce	Deresk	23	666
7. Figa	Füge	37	357
8. Gemer	Gömör	49	1078
9. Gemerská Horka	Gömörhorka	112	897
10. Hrkáč	Harkács	25	306
11. Hubovo	Hubó	16	370
12. Chvalová	Felsőfalu	84	138
13. Nižná Káloša	Alsókálosa	27	517
14. Vyšná Káloša	Felsőkálosa	5	96
15. Kečovo	Kecső	17	472
16. Kesovce	Sajókeszi	1	219
17. Sväty Kráľ	Szentkirály	17	562
18. Králik	Királyi	57	477
19. Lekeňa	Lekenye	29	438
20. Lenka	Lenke	9	273
21. Lévárt	Lévárt	15	227
22. Levkeška	Lökösháza	3	221
23. Mehý	Méhi	18	531
24. Meliata	Melléte	1	353
25. Michalovce	Mihályi	2	147
26. Naprad'	Naprágy	27	417
27. Oldalfalva	Oldalfalva	9	327
28. Otročok	Otrokocs	4	184
29. Gemerská Panita	Gömörpanyit	32	715
30. Polina	Alsófalu	76	201
31. Rašice	Rás	12	208
32. Riečka	Recske	2	244
33. Rumince	Runya	26	467
34. Skerešovo	Szkáros	63	270
35. Starňa	Sztárnya	40	501
36. Šankovce	Sánkfalva	43	236
37. Štrkovec	Kövecses	6	266
38. Tornaľa	Tornalja	835	1772
39. Nižné Valice	Alsóvály	22	232
40. Vyšné Valice	Felsővály	16	366
41. Višňové	Visnyó	19	113

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Okres	Érsekújvári járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
Nové Zámky			
1. Andód	Andód	78	1212
2. Malý Kýr	Kiskér	82	202
3. Veľký Kýr	Nagykér	331	2085
4. Malá Maňa	Kismánya	299	437
5. Tardošked	Tardoskedd	1410	4683
6. Nové Zámky	Érsekújvár	9561	10 163

Okres	Királyhelmecei járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
Kráľovský Chlmec			
1. Ašváž	Ásvány	2	436
2. Bačka	Bacska	42	465
3. Malá Bara	Kisbári	38	144
4. Veľká Bara	Nagybári	53	334
5. Biel	Bély	198	708
6. Bodrogszög	Bodrogszög	37	194
7. Boľ	Boly	21	644
8. Borša	Borsi	184	843
9. Boľany	Battyán	42	847
10. Černá	Csernő	43	504
11. Čarnocho	Csarnahó	5	459
12. Čop	Csap	737	2082
13. Dobrá	Kisdobra	17	428
14. Malý Gyreš	Kisgéres	9	1307
15. Veľký Gyreš	Nagygéres	173	980
16. Kráľovský Chlumec	Királyhelmece	303	1941
17. Kapoňa	Kaponya	1	181
18. Malý Kevežd	Kiskövesd	18	557
19. Veľký Kevežd	Nagykövesd	72	875
20. Ladmovce	Ladmóc	19	609
21. Leles	Lelesz	35	1491
22. Svätá Mária	Szentmária	37	303
23. Pavlovo	Pálfölde	20	162
24. Perbeník	Perbenyik	203	886
25. Poľany	Polyán	21	708
26. Rad	Rad	47	379
27. Malé Raškovce	Kisráska	184	419
28. Veľké Raškovce	Nagyráska	61	389

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

29. Seleška	Szőllöske	52	342
30. Solnička	Szolnocska	17	319
31. Somotor	Szomotor	98	481
32. Strážné	Örös	65	612
33. Streda nad Bodrokom	Bodrogszerdahely	415	1190
34. Surty	Szürte	220	782
35. Szentes	Szentes	17	905
36. Szinyér	Szinyér	14	313
37. Šalamúnová	Salamon	111	774
38. Malý Tarkan	Kistárkány	18	1119
39. Veľký Tarkan	Nagytárkány	53	915
40. Téglás	Téglás	67	418
41. Malý Újlak	Kisújlak	2	197
42. Vécs	Vécs	8	414
43. Véke	Véke	15	418
44. Zemplín	Zemplén	57	535
45. Zétény	Zétény	22	823

Okres Želiezovce	Zselízi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Agov	Ágó	16	389
2. Bajka	Bajka	30	268
3. Bielovce	Ipolybél	63	495
4. Čata	Csata	219	1768
5. Damaša	Garamdamásd	86	564
6. Hontianske Ďarmoty	Hontfüzesgyarmat	60	957
7. Dolný Feďvernek	Alsófegyvernek	83	311
8. Horný Feďvernek	Felsőfegyvernek	234	243
9. Hulvínky	Hölvény	4	361
10. Svätý Jur nad Hronom	Garamszentgyörgy	84	1011
11. Lekýr	Lekér	80	537
12. Lontov	Lontó	172	682
13. Malé Ludince	Kisölvéd	9	393
14. Máláš	Nagymálás	330	388
15. Mikula	Garammikola	56	750
16. Nírovce	Nyir	105	332
17. Ondrejovce	Barsendréd	255	510
18. Oros	Nemesoroszi	65	607

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

19. Oroska	Oroszka	235	622
20. Pástovce	Pásztó	119	884
21. Malý Pesek	Kispeszek	12	90
22. Vedký Pesek	Nagypeszek	67	655
23. Sakáloš	Ipolyszakállos	127	1083
24. Setich	Szete	54	515
25. Sudov	Szúd	67	302
26. Šalov	Garamkissalló	50	964
27. Tekovské Šarluhy	Nagysalló	309	2301
28. Tekovské Šarlužky	Kissalló	130	435
29. Malé Šarovce	Kissáró	47	448
30. Veľké Šarovce	Nagysáró	180	709
31. Trgyňa	Tergenye	14	509
32. Turá	Tőre	122	341
33. Dolný Várád	Alsóvárád	119	192
34. Horný Várád	Felsővárád	13	203
35. Vozokany nad Hronom	Garamvezekény	11	635
36. Zalaba	Zalaba	16	328
37. Želiezovce	Zselíz	665	2208
38. Žemliary	Zsemlér	195	174

Okres Šala	Vágsellyei járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Diakovce	Deáki	104	2682
2. Dlhá nad Váhom	Vághosszúfalu	135	903
3. Farkašd	Farkasd	129	5010
4. Horná Kráľová	Királyi	343	1086
5. Kráľová nad Váhom	Vágkirályfa	32	1688
6. Neded	Negyed	69	4276
7. Pered	Pered	65	3905
8. Selice	Szelőce	97	1256
9. Šók	Sók	51	1827
10. Žigard	Zsigárd	81	2495

Okres Šamorín	Somorjai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Bačfa	Bacsfa	30	309
2. Béke	Béke	50	324

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a rezsllovakizációig

3. Bélvata	Bélvata	26	296
4. Biskupice pri Dunaji	Püspöki	380	2509
5. Blatná na Ostrove	Sárosfa	11	473
6. Bucsubáza	Bucsubáza	3	223
7. Csenke	Csenke	38	318
8. Čakanovce	Csákányháza	12	401
9. Čela	Csölle	14	173
10. Čilistov	Csölösztő	44	218
11. Dobrohošť	Doborgaz	38	385
12. Eberhart	Éberhard	487	696
13. Fél	Fél	210	1283
14. Gomba	Gomba	6	216
15. Gutor	Gútor	42	726
16. Illésháza	Illésháza	4	594
17. Dolné Janíky	Alsójánok	4	230
18. Horné Janíky	Felsőjánok	10	□45
19. Jelka	Jóka	57	2428
20. Nová Jelka	Újhelyjóra	4	414
21. Komárov	Szunyogdi	13	580
22. Malý Lég	Kislég	3	496
23. Veľký Lég	Nagylég	265	505
24. Macov	Macháza	140	150
25. Malý Mager	Kismagyar	12	528
26. Veľký Mager	Nagymagyar	145	1223
27. Mischdorf	Misérd	15	164
			német 401
28. Mliečno	Tejfalu	9	639
29. Most na Ostrove	Hidas	29	82
			német 1343
30. Olgya	Olgya	15	271
31. Čukárska Paka	Csukárpaka	1	158
32. Malá Paka	Kispaka	2	192
33. Veľká Paka	Nagypaka	11	432
34. Predná Potôň	Előpatóny	236	222
35. Veľká Sarva	Nagyszarva	5	493
36. Sása	Szász	26	316
37. Schildern	Dénesd	16	223
			német 312
38. Szemet	Szemet	1	508
39. Šamorín	Somorja	423	2756
40. Štvrtok na Ostrove	Csütörtök	61	971

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

41. Tartschendorf	Torcs	15	66 német 188
42. Tonkháza	Tonkháza	225	379
43. Trnávka	Tárnok	1	416
44. Úzor	Úszor	148	296
45. Vajas-Vata	Vajasvata	13	184
46. Vajka nad Dunajom	Dunavajka	13	593
47. Verekne	Vereknye	87	820
48. Vlky	Vök	5	242

Okres	Dunaszerdahelyi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
Dunajská Streda			
1. Malý Aboň	Sikabony	17	1047
2. Veľký Aboň	Nagyabony	42	1039
3. Baka	Baka	32	845
4. Baloň	Balony	28	663
5. Dolný Bar	Albár	16	501
6. Horný Bar	Felbár	116	675
7. Beketfa	Beketfa	7	116
8. Beš	Bős	83	2878
9. Blažov	Balázsfá	78	184
10. Bodak	Bodak	16	585
11. Veľká Budafa	Nagybudafa	2	179
12. Cséfa	Cséfa	9	150
13. Csekeszfa	Csekeszfa	1	100
] 4. Csentőfa	Csentőfa	1	56
15. Dercsika	Dercsika	1	551
16. Veľké Dvorníky	Nagyudvarnok	8	371
17. Eperjes	Pozsonyeperjes	5	1171
18. Kostolná Gala	Egyházgelle	7	212
19. Hodos	Hodos	2	1205
20. Trhová Hradská	Vásárút	84	1574
21. Kert' na Ostrove	Csallóközkürt	25	936
22. Amadeovské Korčany	Amadékarcsa	10	325
23. Etreove Korčany	Etrekarcsa	2	266
24. Kostolné Korčany	Egyházkarcsa	3	89
25. Kráľovičové Korčany	Királyfiakarcsa	1	199
26. Lesné Korčany	Erdőhátkarcsa	5	168
27. Lidér-Tejed	Lidértejed	1	343
28. Malá Lúč	Kislúcs	5	273

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

29. Velká Lúč	Nagylúcs	44	307
30. Mad	Mad	1	476
31. Medve	Medve	28	692
32. Svätý Michal	Szentmihályfa	131	510
33. Horné Mýto	Felsővámos	5	758
34. Čilizský Nárad	Csiliznyárad	7	695
35. Dolný Náražď	Alsónyárasd	14	1497
36. Horný Náražď	Felsőnyárasd	3	700
37. Nekyje na Ostrove	Csallóköznyék	8	700
38. Ollé-Tejed	Ollétejed	6	164
39. Padány	Padány	4	656
40. Pataš	Patas	210	720
41. Pódafa	Pódafa	2	237
42. Benkova Potõň	Benkepatony	1	385
43. Čečínska Potõň	Csécsepatony	68	397
44. Horná Potõň	Lögérpatony	11	603
45. Orechová Potõň	Diósförgepatony	59	929
46. Čilizská Radvaň	Csilizradvány	222	797
47. Dunajská Streda	Dunaszerdahely	503	2944
48. Süly	Süly	34	331
49. Szap	Szap	20	652
50. Dolný Štál	Alistál	14	1078
51. Horný Štál	Felistál	11	298
52. Tõbõréte	Tõbõréte	9	189
53. Tõkés	Tõkés	12	252
54. Tõne	Tõnye	55	354
55. Trstená na Ostrove	Nádasd	7	441
56. Várkony	Várkony	97	884
57. Vieska	Kisfalud	3	465

Okres Komárno	Komáromi járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Apáca-Szakállas	Apácaszakállas	28	1156
2. Boďa	Bogya	7	856
3. Čičov	Csicsó	52	1410
4. Ekeč	Ekecs	104	1946
5. Ekel	Ekel	243	1409
6. Fíš	Füss	23	685
7. Horný Gellér	Felsőgellér	11	161
8. Guta	Gúta	97	10221

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkertý Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

9. Ižap	Izsap	3	448
10. Kamoča	Kamocsa	6	1681
11. Keszegfalva	Keszegfalva	143	2522
12. Komárno	Komárom	5335	12645
13. Veľké Kosihy	Nagykeszi	35	1003
14. Lak	Lakszakállas	3	866
15. Veľký Meder	Nagymegyer	146	3841
16. Mederč	Megyercs	482	1242
17. Klížská Nemá	Kolozsnéma	60	777
18. Zemianská Olča	Nemesócsa	192	2104
19. Nová Stráň	Örsújfalu	211	1306
20. Szilas	Szilas	2	327
21. Tõň	Tany	11	736
22. Turi-Szakállas	Turiszakállas	23	386
23. Zemné	Szimő	48	2970
24. Zlatná na Ostrove	Csallóközaranys	95	2004

Okres Levice	Lévai járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Bory	Nemesbori	67	370
2. Kálna	Nagykálna	303	752
3. Kálnica	Kiskálna	70	334
4. Malý Kiar	Szlovákkiskér	181	220
5. Malé Kozmálovce	Kiskoszmály	152	467
6. Lok	Lök	277	1036
7. Mýtne Ludany	Vámosladány	186	1181
8. Marušová	Marosfalva	25	284
9. Naďod	Nagyod	16	224
10. Ovárky	Kisóvár	34	240
11. Dolná Seč	Alsószecse	58	459
12. Horná Seč	Felsőszecse	82	536
13. Nový Tekov	Újbars	508	702
14. Varšany	Hontvarsány	272	233

Okres Zlaté Moravce	Aranyosmaróti járás	Szlovákok száma	Magyarok száma
1. Gýmeš	Ghymes	450	843
2. Kolečany	Kolon	294	714
3. Ladice	Barslédec	132	746
4. Žirany	Zsére	63	951

A RESZLOVAKIZÁLÁS ADMINISZTRÁLÁSA

A Központi Reszlovakizációs Bizottság rendelete értelmében a reszlovakizáció eredményeit naponta a lehető leggyorsabban, telefonon vagy táviratban kell jelenteni a központnak. Az írásos jelentések bizalmas jellegűek voltak, ezért csak lepecsételt borítékban, megbízható személyek továbbíthatták. A részeredményeket az akció tartama alatt a jelentkezőket nyilvántartó bizottság, az akció befejezése után pedig a járási rendőrpáncsnokság terjesztette fel.

A jelentések szerint a reszlovakizáció első napjaiban a magyarokat „tartózkodó magatartás” jellemezte. A rendőrpáncsnokok ennek okát keresve arra a meggyőződésre jutottak, hogy a magyarok a népszavazásban reménykednek, s úgy vélik, ennek eredménye alapján sorsukról maguk dönthetnek. A tartózkodó magatartás bizonyítéka, hogy a jelentések 1946. június 24-én a Komáromi és a Dunaszerdahelyi járások eredményeit kimondottan „rosszaknak” tartották, s ezekben a járásokban a meggyőző propagandamunka kiszélesítését kérik. Kezdeti bizalmatlanság övezte az akciót Kassa városában, a Kassai, Tornaljai, Rozsnyói, Feledi, Rimaszombati és a Nyitrai járásokban. Még a Szlovák Liga egyik fellegrájában, Érsekújvárott is a magyar lakosságnak csupán 1,5%-a kérte a reszlovakizálást.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság elnöke a járási jelentésekre alapozva úgy véli, hogy a szlovákiai magyarok a magyarországi ellenpropaganda hatására „félnek jelentkezni”. A lakosság azt beszéli, hogy a csehszlovák kormány a reszlovakizáltakat az országban széttelepíti. Csehországról, a természetlen Árváról szólnak, de sok helyen a szibériai kitelepítést is emlegetik. Ennek következtében egyre kevesebben jelennek meg a reszlovakizációs biztos előtt²³. Pozsonyi példák mellett vidékieket is említ. Az Ógyallai járás egyik településén a jelentkezők első napjának reggelén körülbelül 70 személy gyűlt össze a község háza előtt, de egy sem jelentkezett. A jelentéstevő a beszélgetésükből arra következtetett, hogy „félnek”.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság állítása szerint a magyar ellenpropaganda szinte teljesen „átította” az Ipolysági járást is, s ez a jelentkezők alacsony számában nyilvánult meg. Felsőtúron 13-an, Gyerkén csak 3-an kértek reszlovakizálást, de hasonló volt a helyzet a Tornaljai járás Baraca községében is, ahol június 30-án még senki sem kérte a szlovák nemzetiséget.

A Feledi és a Rozsnyói járás magyar lakosságának tartózkodását látva több járás-beli szlovák tanító és lelkész felutazott Pozsonyba, s itt az akció legfelsőbb irányítói-tól kértek tanácsot és segítséget. A járás magyarjait mégsem ez a bizottság, hanem – a rendőrpáncsnokság jelentése szerint – a magyar határőrök véleménye készítette az adott lehetőség elfogadására. Szilice határában több magyar határőr átlépte a határt, s a lakossággal beszédbe elegyedve kifejtették: „ha minden szlovákiai magyar áttelep-ül, akkor Magyarországon éhen halunk!”.

Később az események felgyorsultak. A Tornaljai járásban a jelentkezők száma elérte a magyarok 45%-át. Gömörhorkán a tétovázó magyarokat a helybeli kommunista funkcionáriusok buzdították a reszlovakizálásra. A jelentések gyengébbnek minősítik a Zselízi és a Lévai járások eredményeit, ahol a magyarok 35, ill. 60%-a kért szlovák nemzetiséget.

A kezdeti tartózkodás után a jelentkezések „szinte a tervek és elvárások szerint alakultak” a Királyhalmeci és a Somorjai járásban is. A rendőrpáncsnokok elégedettek az eredményekkel, s július 1-jére már befejezték az akciót.

A reszlovakizáció a Párkányi és az Ógyallai járásban is megfelelt az elvárásoknak, különösen azért, mert a jelentkezőknek igen kis hányadát, az Ógyallai járásban csupán 1,5%-át kellett visszautasítani.

A vártnál eredményesebben ért véget a kassai polgárok reszlovakizálása. A kezdeti eredménytelenségek következtében a Központi Reszlovakizációs Bizottság leváltotta a helyi reszlovakizációs bizottság elnökét, s az új biztos gondolkodás nélkül megfenyegette a város magyar lakosságát, hogy a jelentkezést visszautasítókat hontalannak nyilváníttatja, s viselniük kell ennek minden következményét. Így aztán az első nagyon gyenge eredménnyel záruló három nap után a jelentkezők száma gyorsan felszökött, s elérte a 10 000 főt. A város magyar lakosságának ez még így is csak töredéke volt, ezért a helyi szervezők „időt akartak adni” a többi magyar – ahogyan fogalmaznak, „vitatható nemzetiségű” – személynek a döntésre, s a jelentkezési határidőt július 3-áig meghosszabbították.

A hivatalok szerint eredményesen végződött a reszlovakizáció Pozsonyban is. Az első napon 625-en, a másodikon 1161-en kértek szlovák nemzetiséget, s számuk a ligetfalui és a Szöllősi (Vajnorská) utcai lágerekből jelentkezett 372 személlyel együtt 2158-ra emelkedett. Az akció befejezésekor 7528 kérelmet regisztráltak. A magisztrátus ülésén ezt az igen jónak tartott eredményt a „lakosság spontán lelkesedésével” magyarázták.²⁴

A helyi és a járási reszlovakizációs bizottságok hatáskörükön belül döntöttek el, hogy kinek adják meg a szlovák nemzetiséget, s kinek a kérelmét utasítják vissza. Felettes szerveiktől csak kivételes esetekben kértek tanácsot, ill. döntést. Ebbe a kivételes csoportba sorolhatjuk a magyar-német többségű Alsó- és Felsőmecenéz és Stósz reszlovakizálni akaró polgárainak esetét.

A reszlovakizációs kérvényeket – Daniel Okáli utasítására – egy rendkívüli bizottság bírálta el. Ebben a Központi Reszlovakizációs Bizottságot M. Lietavec képviselte;

tagjai voltak a helyi kommunista pártok elnökei, a rendőrség parancsnokai és a szakszervezetek képviselői, akik összeállították a reszlovakizációra engedhetők névsorát, s ezt jóváhagyásra felterjesztették a Kassai Kerületi Rendőrparancsnokságra. A központi irányelvek szerint a települések által összeállított eredeti névsorból csak azokat a személyeket lehet átigazolni, akik az első Csehszlovák Köztársaság éveiben lojálisan viselkedtek, és aktívan támogatták a szlovák nemzeti felkelést. A kerületi parancsnok a helyszíni szemlén megállapította, hogy a reszlovakizálást kérők szegény munkásemberek, Stószon jóformán csak öregek. Így ott a jelentkezők 80%-át átigazolták, de 11 személytől (vállalkozóktól, gyárosoktól) megtagadták a szlovák nemzetiséget; ezek közül ketten a Szovjetunióban voltak „letartóztatva”, néhányan Németországba távoztak. Alsómecenzéfen 16 személyt húztak ki a névsorból, de ezek közül a határozat aláírása napján, 1949. február 13-án már csak hárman tartózkodtak Szlovákiában, egy személy Magyarországon élt, a többieket Németországba telepítették. A három településen összesen 3685 személyt igazoltak azzal az indoklással, hogy ezen a szlovák–magyar–német lakosságú vidéken a három nemzet a több évszázados együttélése alatt teljesen összekeveredett. „Nehéz az igazságtétel” – mondták, s azt is figyelembe vették, hogy az 1940-es népszámlálás során sok személyt akarata ellenére jegyezték be német nemzetiségűnek.

A RESZLOVAKIZÁCIÓ MÁSODIK SZAKASZA

A Megbízottak Testülete 1947. október 3-i határozata alapján a Reszlovakizációs Bizottság és a Szlovák Liga agilis támogatásával meghirdették a reszlovakizáció második, 1948. január 1-jéig tervezett szakaszát. A terv kommentátorai kijelentik, hogy ez a második forduló nem új szakasz, csupán az első folytatása, az akció befejezése. Szükségességét a közvélemény előtt azzal indokolták, hogy még jelentős azok száma, akik nem használták ki a felkínált lehetőséget, „mert a magyar ellenpropaganda befolyása alá kerültek, s nem mertek jelentkezni, ill. nem ismerték a lehetőségeket”. Ezeket a személyeket fel kell kutatni, meg kell győzni, mert „a nemzet szempontjából halálos bűn”, ha csak egy lélek is elvész.

A Reszlovakizációs Bizottság tagjai és a Szlovák Liga vezetői bizakodóak és derülátóak voltak, hittek a reszlovakizáció második szakaszának eredményességében. A járások vezetői, a járási szervezésekkel megbízott személyek viszont szkeptikusan kommentálták az akció megindítását.

A hivatalos, belső használatra készített indoklások szerint a betelepítési övezetben legalább 30 000 fővel kell növelni a szlovákok számát, de a második szakaszban csak azokat szabad átigazolni, akiknél „ténylegesen adottak a reszlovakizáció nemzeti feltételei”. A jelentések nem titkolják, hogy a számba jöhető személyek felkutatása, a jelentkezések módját adnak arra is, hogy megállapítsák a betelepülési övezetben élő szlovák nemzetiségűek pontos számát. Feltételezték, hogy ezek földigényének a kapott ígéretkehez mért kielégítésére újabb magyar földtulajdonokat kell elkobozni. A hazai szlovák földigénylők problémájával párhuzamosan a Romániában és Jugoszláviában „toborzott” szlovákoknak tett ígéreteket is meg kell valósítani. Ezek földigényének a kielégítésére azonban nincs elegendő állami földtartalék, főként akkor, ha a Csehszlovákia és Magyarország közötti egyezményes lakosságcsere továbbra is vontatottan halad, s megtörténhet, hogy a kijelölt magyar gazdákat nem telepítik ki az országból. Ha viszont a magyarok kitelepítése a köztársaság elvárásai szerint valósul meg, felesleges lesz a reszlovakizáció második szakasza. Ebben az esetben a kérelmezők zömét visszautasítják.

A reszlovakizáció második szakaszának gyors megkezdését újkeletű belpolitikai probléma is indokolta. Ezt a „veszedelmet” elsőként a Szlovák Liga fogalmazta meg. Vezetősége regisztrálta, hogy egyre nagyobb azoknak a magyaroknak a tábora, akik a nemzetközi politikai helyzet változásaira hivatkozva – a szlovákiai magyarokkal kapcsolatban is – nyíltan emlegetik a kisebbségi jogokat. Erre várnak. Ezért sürgette a szlovák nemzeti vezetést az idő, azért kellett eléggé váratlanul megkezdenni a második szakaszt „addig, amíg a nemzetiségi jogok lidércei nem tévesztik meg teljesen azokat is, akiknél adott a reszlovakizáció minden feltétele”.²⁵

A második szakaszban területileg azokra a járásokra összpontosítottak, ahol az első forduló után a magyarok számaránya továbbra is meghaladta a lakosság 25%-át, de a jelentkezés lehetőségét területileg nem korlátozták.

A kiemelten kezelendő járások a következők voltak:

Járás	Magyar lakosság számaránya (%-ban)
Dunaszerdahelyi	67,6
Komáromi	58,4
Párkányi	55,8
Feledi	52,4
Tornaljai	43,9
Zselízi	44,4
Somorjai	39,6
Ipolysági	27,9
Vágsellyei	27,3
Ógyallai	26,8
Galántai	26,0

Ebben a szakaszban a helyi viszonyokat jól ismerő személyekre, általában a népművelési felügyelőkre bízta az akció irányítását. Őket a Reszlovakizációs Bizottság hagyta jóvá, a névsoruk (eredeti sorrendben) a következő:

Járás	A megbízott neve	Járás	A megbízott neve
Ógyallai	Pajonk Fr.	Lévai	Kutrľa J.
Feledi	Sulc A.	Losonci	Ondrejovič M.
Galántai	Míko P.	Nagymihályi	Olejník J.
Királyhelmecei	Sloboda Fr.	Szepesi	Varga J.
Kékkői	Kmeť Št.	Aranyosmaróti	Petrás J.
Nagykaposi	Krehác P.	Nyitrai	Bauch J.
Komáromi	Ferjanec J.	Párkányi	Cabala J.
Kassa-vidéki	Kunder J.	Nagyrócei	Slovák J.

Korpona-Ipolysági	Valentyni J.	Rozsnyói	Perník P.
Rimaszombati	Molitoris V.	Töketerebes	Stano P.
Dunaszerdahelyi	Jakubik V.	Verebélyi	Máté Z.
Vágsellyei	Suroviak A.	Érsekújvári	Okánik K.
Somorjai	Sagara D.	Zselízi	Slávik P.
Tornaljai	Polóni J.		

Az agitációs munkát ebben a szakaszban még nagyobb körültekintéssel végezték. A járási vezetők pedagógus-munkatársakat választottak, akik pl. a Kékkői és a Losonci járásban szinte házról házra járva agitáltak. Az eredmény ennek ellenére is változó volt, s általában ott szereztek új jelentkezőket, ahol az első szakasz eredménytelenül, vagy csak csekély eredménnyel végződött. A propagátorok most is panaszkodnak, hogy a felkeresettek „értetlenül” hallgatták őket (pl. Ipolysági, Losonci, Vágsellyei járás, s kiemelten Panyidaróc község). Több helyen kijelentették: „Magyarok voltunk, azok is maradunk” (pl. a Losonci járás következő helységeiben: Sávolyban, Csákányházán, Persén, Nagydarócon, Bolykon és másutt). Losoncon az eredménytelenség okát abban látták, hogy több reszlovakizáltak (köztük olyanoknak is, akik már megkapták a szlovák nemzetiségük hivatalos igazolását) „fehér cédulát” (a lakosságcsere keretében kitelepítésre jelöltek értesítőlapjának a színe alapján) kézbesítettek, több olyan személyt notifikáltak kitelepítésre, akiket a második szakaszban reszlovakizálni kellett volna, mert megfeleltek a hivatalos feltételeknek. A losonci magyarok körében tapasztalható ellenállás oka a magyar nyelvű istentisztelet betiltása, a szlovák istentiszteleti nyelv kizárólagossága volt.

Ennek alapján a második szakasz relatív eredménytelenségének, a magyarok értetlenségének az okait öt csoportba sorolták a jelentések besorolása szerint:

1. az akció első szakaszának adminisztrációs hibái;
2. a szlovák nyelv kötelező bevezetése a hitéletbe;
3. a lakosságcsere keretében kitelepítendőek téves kiválasztása;
4. az akció helytelen időzítése (a sürgős mezőgazdasági munkák idején);
5. a magyar nemzettudat

A reszlovakizálás második szakasza 25 járás 242 települését érintette. Az eredmény a vártnál szerényebb volt, s az akciót 1948. november 9-én befejezték.

A szlovák nemzeti erők a gyér jelentkezést a megváltozott bel- és külpolitikai helyzettel indokolták. Az állampolgári, a kisebbségi jogok megadásának lehetősége, a kommunista pártok által alapelvek számító internacionalizmus, s Csehszlovákia (Szlovákia) Kommunista Pártja és a Magyar Kommunista Pártjának tanácskozásai, együttműködési javaslatai hiúsították meg az akció eredményes befejezését.²⁶

A reszlovakizáció első és második szakaszának eredményét az 1948. január 1-jén kelt zárójelentés ismerteti.

A Reszlovakizációs Bizottság szerint a 120 636 kérvénnyel 435 264 személy kért szlovák nemzetiséget.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Ebből az

A) csoportban (magukat 1930-ban szlováknak jelentők)	89 179
B) csoportban (a szlovák nemzetiséget származás alapján kérők)	193 415
összesen:	<hr/> 282 594
Az elutasított személyek száma	99 401
összesen:	<hr/> 381 995
A hiányzó 41 269 személyről a kiegészítő jelentés szól. Ezekből	
– német nemzetiségű, így nem reszlovakizálható	4 855
– önként Magyarországra telepedett	2 858
– csehországi munkaszolgálaton van	4 341
– elhalálozott	300
– „a magyar propaganda hatására visszalépett”	7 489
– a lakosságcsere keretében kitelepített	3 527
– még felül kell vizsgálni ²⁷	11404

A reszlovakizáció, a kitelepítések, a lakosságcsere és a csehországi munkaszolgálat következtében jelentősen csökkent a magyarok aránya az egyes járásokban. Az 1940-es és az 1949-es állapotokat összegezi az alábbi kimutatás:

%	1940	1949
10	5	18
10–20	7	7
20–30	4	–
30–40	1	3
40–50	2	3
50–60	3	2
60–70	2	2
70–80	8	–
80–90	3	– ²⁸

A RESZLOVAKIZÁCIÓS IGAZOLVÁNYOK ÁTADÁSA

A csehszlovák állami szervek véleménye szerint a reszlovakizációs végzések jelentős állami dokumentumok, amelyek alapján tulajdonosaik az államalkotó nemzet tagjai lesznek, így joguk van a csehszlovák állampolgárságra, s az ezzel járó összes állampolgári jogok gyakorlására. A Belügyi Megbízotti Hivatal az igazolványok kiadásakor előforduló esetleges tévedések megelőzésével és kiszűrésével a határövezet problémáinak megoldásával foglalkozó bizottságot (Komisia pre riešenie otázok južného pohraničia) bízta meg, s munkatársai a járási rendőrparancsnokságokra támaszkodva ellenőrizték a kiadásra előkészített reszlovakizációs végzéseket. Így akarták megakadályozni, hogy a már Magyarországra kitelepített, ill. a kitelepítési jegyzéken szereplő vagy a kötelező munkaszolgálatra Csehországba hurcolt személyek ezen az úton se kaphassanak szlovák nemzetiséget igazoló hivatalos igazolásokat. A Belügyi Megbízotti Hivatal a szigorú ellenőrzést azzal indokolta, hogy már több, az említett kategóriákba tartozó személy kapott reszlovakizációs végzést, s ennek birtokában – mint csehszlovák állampolgárságra jogosultak – kérelmeztek pl. a hazatérésüket Magyarországról és Csehországból, s állampolgári jogaikra hivatkozva visszakérték elkobzott vagyonukat. Több ilyen esetet regisztráltak Tardoskedden, Alsó- és Felsőszeliben, Királyhelmeceen és másutt.

A Reszlovakizációs Bizottság 1948. január 17-ei körlevele alapján a szlovák nemzetiséget igazoló végzéseket ünnepélyes keretek között a címzetteknek személyesen adták át. Az ünnepségek megszervezéséért és lebonyolításáért a Járási Reszlovakizációs Bizottságok és a Telepítési Hivatalok vezetői feleltek. Ezek az ünnepségek az akciók jelentőségét hivatottak bizonyítani. Az ünnepségek programjáért, a beszédek és más jellegű fellépések színvonaláért a Szlovák Liga önként vállalta a felelősséget. Biztosította a Reszlovakizációs Bizottságot, hogy az általuk kidolgozott általános tartalmú ünnepi szónoklatokat a helyi problémáknak, specifikus körülményeknek megfelelően aktualizálják. Ennek fejében csak azt kérték, hogy az ünnepélyes átadásokon a Járási Reszlovakizációs Bizottság tagjai mellett ott lehessenek a Szlovák Liga küldöttei is.

Az üdvözlő díszbeszédet a kor retorikájának megfelelően az egyoldalú, elfogult, általában bántóan ellenséges, primitív szláv orientáltságú nacionalizmus jellemezte.

Alapállásukat a szláv önbizalom, a háborúban győztesek magabiztossága jellemezte, amit csak erősített az a tény, hogy a nagy szláv barát, a Szovjetunió is elismeri győztes mivoltukat. Kiemelték, hogy a reszlovakizáltak jól választottak, mert a jövő, a fejlődés, az igazságosság a Szovjetunió vezette nagy szláv tábornak kedvez. Ezért úgy vélik, azzal, „hogy a szlovák nép soraiba fogadta a reszlovakizáltakat, véghetetlen kegyben részesítette őket”, mert ezzel ők is a győztesek közé emelkedtek.

A Járási Reszlovakizációs Bizottságnak megígért helyi sajátosságokat pl. Jókán a gyűlölet minden árnyalatának megjelenítése jelentette. Kipellengéreztek a helyi pedagógusok, lelkészek és más értelmiségiek „kemény magyarságát”, szabotázsakciónak minősítették, melynek eredményeként 1948-ban a 3880 lakosú településen még mindig „csupán 26 hivatalnokcsalád képviseli a szlovákságot”, s a lakosságnak még a fele se kérte a szlovák nemzetiség megadását.

Az Érsekújvárott 1948. május 15-ére tervezett nagyszabású ünnepség meghiúsult. A reszlovakizációs végzés átadására meghívottak közül senki sem jelent meg. Így az elkészített beszédek sem mondhatták el, s a várakozás óráiban a Szlovák Liga funkcionáriusainak volt elég idejük a helybeliek „nemzeti passzivitásáról” elmélkedni. A hibát nem a reszlovakizációs akcióban, ennek elhibázott szemléletében, hanem a magyarokon kívül a helyi szlovákokban keresték. Kifejtették, hogy az érsekújvári szlovákok gyengék, mert nem tudták elszlovákosítani, „nemzeti szempontból pozitívan” befolyásolni az érsekújvári magyarokat. Különben nem történetelt volna meg, hogy a reszlovakizációt kérő 10 000 személy közül senki sem jelenik meg az ünnepségen. Egyébként is csak magyarul beszélnek, s a városban „nincs szlovák nemzeti élet”.

A bösi ünnepségeken is a magyar nyelv használata volt a központi kérdés. Ezt ostorozták, mert a reszlovakizációs végzéseket átvevő személyek sem voltak hajlandók szlovákul beszélni (talán nem is tudtak).

A szónokok minden előkészített szónoklatot megtarthattak az 1920-as években alapított szlovák telepesfaluban, Hviezdoslavovban. A szónokokat annyira elragadta a nacionalista hév és frazeológia, hogy a reszlovakizációs végzések átadásának napját „a Csalóköz lelki magáratálalásának kezdeteként” jellemezték.

Az igazolások tömeges kiosztása az 1947. év második felében kezdődött meg. Augusztus 19–21-én Léván, szeptember 20-án Megyercsen, a következő napon Szimón, október 15-én Nagymagyaron, december 15-én Örsűjfalun, másnap Csicsón, Kolozsnémán és Füssön tartottak ünnepségeket. Az ország keleti részében, a Nagykaposi járásban decemberben a reszlovakizáltaknak több mint a fele vehette át a végzést (1379 család), de még közel 1000 család várt a szlovák nemzetiség megadására. Az 1948-as évet a Párkányi járással kezdték, ahol – feltételezhetően az addigi „keserű” tapasztalatok alapján – a reszlovakizáltaknak a községházán kellett átvenni a végzéseket. 1948 tavaszától a végzések kiosztása egyre vonatottabb lett, s voltak olyan települések és családok, amelyeknek 1950-ben akarták átadni a végzéseket, de ezeket a címzettek visszautasították.²⁹

Az 1948 tavaszától megváltozott politikai helyzetben jelentősen megnőtt a visszautasítások száma. A címzettek szóbeli indoklással utasították vissza a reszlovakizációs végzést tartalmazó irat átvételét. A járási rendőrparancsnokságok véleménye szerint e magatartásnak hazai és „határokon túli” okai vannak. Időközben sok reszlovakizációt kérő család – a végzés nélkül is – visszakapta a csehszlovák állampolgárságát, míg az érintett személyek másik csoportja a nemzetiségi jogok megadásában reménykedett. Állampolgári egyenjogúsítást, magyar iskolákat, sajtót, könyvkiadást várnak, s elképzeléseiket a magyar rádió is támogatja. A rendőrparancsnokok jelentése szerint tömeges visszautasításra került sor Érsekújvárott, Muzslán, Kőhidgyarmaton, Szepsiben, Aj községben, sőt sokan még a régebben átvett igazolásokat is visszaadták. Ebed községben 40 család tagadta meg a szlovák nemzetiséget igazoló végzések átvételét, amit így indokoltak: „a magyarságunkért már annyit bántottak bennünket, hogy inkább önként áttelepülünk Magyarországra, de nem leszünk szlovákok”. Csoportos visszautasításra került sor a Galántai járáshoz tartozó Vágán, valamint Somorján, ahol a visszautasítást azzal indokolták, hogy gyermekeiket magyar iskolába akarják járatni. Sok csehországi deportálásból hazatért személy sem vette át a még Csehországban kért reszlovakizáció igazolását.

A hivatalok azonban nehezen adták fel a harcot, s az 1948 februárját követő új politikai viszonyok között is fel-felújították a jól bevált megfélemlítést. A muzslai jegyző pl. „a suttogó propaganda” felújításával elhíresztelte a faluban, hogy a végzés átvételét megtagadó családokat 30 kg-os csomaggal Magyarországra toloncoltatja. A végzésekért még így sem jelentkezett senki.

A reszlovakizáltak magatartását befolyásolta a Reszlovakizációs Bizottság 1948. október 16-ai határozata, amely kimondja, hogy azok a reszlovakizált személyek, akiknek a vagyonát a szlovák nemzetiséget igazoló végzés átvétele előtt érvényes végzessel elkobozták, a vagyonukat nem kaphatják vissza. A határozat szerint a reszlovakizáltakat mégsem tekintették „megszakítás nélkül szlovákoknak”, s a reszlovakizálás irányelveit, jogi következményeit – ha a magyar vidékekre betelepített szlovákok anyagi érdekelttségéről volt szó – határozatokkal megváltoztathatták.

A visszautasított végzések száma az átvettekhez mérten elenyésző volt, de még ez is jelzi az ellenállást. Már említettük, hogy a hivatalok is visszavontak több reszlovakizációs igazolást, zömmel a már Magyarországra kitelepített személyekét. A visszavett végzések között van egy kirívó eset, a vezekényi és a tallói romáké, ami egyúttal azt is bizonyítja, hogy sem a számlálóbiztosok nem voltak nagyon válogatósak, sem pedig a szlovák nemzetiséget megítélő helyi és járási szervek. A tallói és a vezekényi helyi nemzeti bizottság és a rendőrparancsnokság felterjesztése alapján visszavették 33 tallói és 8 vezekényi roma személytől a reszlovakizációs végzést. Az indoklásban ugyan az szerepel, hogy „a Magyar Keresztényszocialista Párt tagjai voltak”, s ezzel hozzájárultak a Csehszlovák Köztársaság szétveréséhez, de a valóság egészen más volt. Az érintettek 1938-ban kirabolták a távozó szlovák kolonisták házáit, elhajtották marháikat, s 1945-ben ugyanígy raboltak az Esterházy-uradalomban, még akkor is, amikor ez már állami kezelésben volt. Úgy véljük, az eset nem igényel kommentárt.³⁰

A RESZLOVAKIZÁLÁS JOGI KÖVETKEZMÉNYEI

A reszlovakizálással járó adminisztratív munkák, az átigazolások első hullámának befejezése után a legégetőbb jogi kérdés az volt, hogyan lehet a reszlovakizálás előtt magyarnak tekintett, erkölcsileg és anyagilag diszkriminált személyeknek elégtételt adni. A reszlovakizáció jogi következményeinek tisztázása nem tűrt halasztást. A politikai okokból hiányosan előkészített reszlovakizáció következményeit jogilag is rendezni kellett.

A propaganda és a sajtó a hivatalos szervekre hivatkozva azt hirdette, hogy a reszlovakizáltak megszakítás nélküli szlovákok, s így minden joguk adott, hogy kárpótolják őket a reszlovakizálásuk előtti diszkriminációkért.

A reszlovakizációs rendeletek és irányelvek egyik legnagyobb hiányossága ugyanis az, hogy nem jelzik, melyik naptól kell számítani a reszlovakizáltak szlovák nemzetiségét. A Minisztertanács 1946. június 21-i rendeletének 2. pontja, valamint a Belügyminisztérium irányelvei B pontjának első bekezdése szerint a reszlovakizáltak mindig is szlovákok voltak. Ennek alapján a reszlovakizáció csupán azt állapítja meg, hogy a kérelmezők szlovák nemzetiségűek.

A kérdés jogi rendezése eléggé határozatlanul kezdődött. A Belügyi Megbízotti Hivatal 1946. szeptember 12-én kiadott 32155/1-IV-1946. sz. utasítása csupán „ajánlja”, hogy a 108/1945. számú elnöki dekrétum alapján a reszlovakizáltaktól elkobzott vagyont a hivatalok igyekezzenek visszaszolgáltatni, ill. a folyamatban lévő ügyeket szüntessék be. A Belügyi Megbízotti Hivatal ezzel a kérdés rendezését a járási, ill. helyi beosztottaira bízta. A kérdés rendezésének ilyen salamoni megfogalmazása sok elkeseredett harc, szenvedélyes hangú ügyintézés forrása lett. Megzavarta a járási és helyi szervek földreformtervét, hátráltatta realizálását, veszélyeztette a belső migráció keretében a szlovák családok betelepítésének tervét, mert a volt magyarok birtokainak felszabadítása után nem tudtak volna elegendő birtokot kiutalni a betelepülő szlovák családoknak. A vita több helyen a betelepített szlovák gazdák és a reszlovakizált helyi őslakosok közötti ellenségeskedésbe torkollott (pl. a Nagykaposi járásban Mokcsakerészen), mert a reszlovakizált gazdák visszakérték a telepeseknek kiutalt

birtokaikat. A folyamat elhúzódott, s az Érsekújvári és a Kassai járásban több reszlovakizált még 1950-ben sem kapta vissza elkobzott vagyonát. Az ügy érdekessége, hogy a reszlovakizált kérelmezők igényének jogosságát minden fórum elismerte, de a helyi hatóságok (pl. az Érsekújvári járásban) 1950-ben már osztályalapon utasítják el őket, kijelentve, hogy a kérelmezők a „népi demokrácia ellenségei”. Ez az ítélet 1950-ben pedig már megfellebbezhetetlen volt.³¹

A reszlovakizáltak jogi helyzetének rendezéséhez a Belügyminisztérium 1948. április 6-i leirata és a Belügyi Megbízotti Hivatal határozata szolgált alapul. Mindkettő kimondja, hogy azok a személyek, akik reszlovakizálásukat hivatalos végzéssel dokumentálják, megszakítás nélkül szlovákok, vagyis „szlovák nemzetiségük időben nem korlátozható”. Ennek alapján a magyar nemzetiségű személyek mentesülnek az erkölcsileg és anyagilag megkülönböztető büntető jellegű rendeletek és törvények következményeitől. „Elképzeltetlen – írja a rendelet –, hogy diszkrimináljuk azokat a személyeket, akik bevallották eredetüket. Nem lehet őket mesterségesen leválasztani a szlovák közösségről, mert ebből egész sor erkölcsi és anyagi hátrányuk származik.”

A rendelet világos, érthető, de azt a hivatalok – amint jelezték – saját belátásuk szerint értelmezték, s különféle körülményekre hivatkozva „dátumozták” a reszlovakizáltak szlovák nemzetiségét; ennek alapján szlovák nemzetiségüket a reszlovakizálást igazoló végzés átvételétől, illetve a jelentkezés napjától számították. Alig akadt eset, amikor a szlovák nemzetiség felvételét folyamatosnak tekintve nem kötötték dátumhoz.

A reszlovakizáltak a rendeletet úgy értelmezték, hogy mivel folyamatosan szlovák nemzetiségűek, visszatérhetnek eredeti munkahelyükre, eredeti beosztásukba, és viszszaemlégre is joguk van az elmaradt munkabérre, a dolgozóknak járó szociális juttatásokra, nyugdíjra, nevelési pótléokra. Mivel ezeknek a jogoknak a megítélése a tervezetnél jobban megerhelte volna az államháztartást, a kormány a Megbízottak Testületével közösen kereste a helyzet számukra legkedvezőbb megoldását.³²

A Szlovák Nemzeti Tanács határozata szerint azon közhivatalnokok, akiket a 99/1945. sz. rendelet 3. paragrafusában alapján bocsátottak el állásukból, ám reszlovakizálásukat a nemzeti bizottság hivatalos végzésével igazolni tudják, munkaviszonyát 1948. január 1-jétől kell felújítottként tekinteni. Hasonló feltételekkel ugyanettől a naptól kezdve megújul a nyugdíjasok nyugdíjigénye is.

A Szlovák Nemzeti Tanács a központi hivatalok volt munkatársainak anyagi kielégítését 1948. október 15-én tárgyalta. Az egyes megbízotti hivatalok által benyújtott költségek az elnökség véleménye szerint meglepően magasak. A betérjesztett költségvetési javaslatban pl. az iskolaügy 25 millió, a közlekedés 80 millió koronát kér. Az útkarbantartás hárommillióval szerepel, mert a legelső szinten megszakítás nélkül – nemzetiségre való tekintet nélkül – alkalmazott 111 útkaparót. Az egészségügy nem közöl összeget, mert mind a 81 érintett munkatársa – zömmel orvosok – szerződéses viszonyban, napszamosoknak minősítve, vagyis napszamosfizetésért szolgált tovább. A posta időt kér a kérdés megoldására, mert következetesen elbocsátott minden ma-

gyar nemzetiségű beosztottat, akiket a dél-szlovákiai járásokban kivétel nélkül szlovák nemzetiségű személyekkel váltott fel.

A tervezetből hiányzik a konfiskált, nemzeti biztosoknak kiutalt üzemekből, üzletekből és kézművesműhelyekből elbocsátott alkalmazottak kárpótlásának tervezete és feltételezett összege.

A Szlovák Nemzeti Tanács elnökségének utasítására a megbízotti hivatalok kötelezően tovább keresték a reszlovakizáció jogi következményeivel kapcsolatos kiadások csökkentésének lehetőségeit.

A reszlovakizáció alapján szlovák nemzetiséget kapott állampolgárok helyzetének belpolitikai s várható nemzetközi visszhangját vizsgálva a Reszlovakizációs Bizottság több esetben kérte a belügyi megbízott, Daniel Okáli tanácsát és támogatását. Okáli véleménye szerint a reszlovakizáltak nemzetisége időben nem korlátozott, ezért rájuk nem vonatkozik a 33/1945. számú elnöki dekrétum, vagyis a csehszlovák állampolgárság megvonása, de vizsgálni kell a kérdés helyi vonatkozásait. A valóságban azonban a reszlovakizáltaktól is megvonták az állampolgárságot, s ez az esetek többségében még 1947-ben is érvényben volt. Ez pedig Okáli szerint a reszlovakizáltak diszkriminálását jelenti, amit tovább nem lehet tolerálni, mert igazságtalan az olyan személyek állampolgári jogainak a csorbítása, akik objektív okok miatt eredeti nemzetiségüket csak késve, a reszlovakizáció lehetőségét kihasználva vallották be. Nagyon veszedelmes a diszkrimináció belpolitikai visszhangja, de a nemzetközi még veszedelmesebb lehet, és sok problémát okozhat a csehszlovák kormánynak.

Ennek ellenére a Megbízottak Testülete által 1948. december 2-án jóváhagyott határozat mégis a reszlovakizáltak jogainak újabb szűkítését eredményezte. E határozatban a szlovák nemzetiségű alkalmazottak nemzeti-erkölcsi védelme mellett szerepelnek a reszlovakizáltak foglalkoztatásának, ill. elmaradt munkabéréhez való jogának anyagi vonatkozásai is. A határozat kijelenti, hogy a reszlovakizáció nem jogalap a reszlovakizálás előtt betöltött, a reszlovakizáltak magyar nemzetisége alapján megszüntetett munkaviszony és beosztás felújításához. A határozat szerint „a reszlovakizáció nem semlegesíti a volt állami alkalmazottak elbocsátását”, s ez az elv a nyugdíjakra is vonatkozik. „A munkaviszony megszakadt, s nincs jogi alap annak visszaállítására.”

A reszlovakizáltak jogainak szűkítésével a központi szervek a régi munkatársak visszatérése ellen védekeztek. Megfogalmazásuk feltételezhető alapja, hogy ezek a szervek az „új szlovákokat” nem tartották „igazi szlovákoknak”, s igyekeztek őket a lehető legszélesebb körben távol tartani a közigazgatástól és a kultúrát irányító munkahelyektől.³³

A RESZLOVAKIZÁLTAK CSEH- ÉS MORVAORSZÁGI SZÉTTELEPÍTÉSÉNEK TERVE

A szlovákiai politikai vezetés a reszlovakizáció magyar ellenpropagandájának minősítette a szlovákiai magyar lakosság körében suttogva és nyíltan is kimondott véleményt, hogy a kormány a szlovák nemzetiséget ezen az úton választók zömét dél-szlovákiai szülőföldjükről Cseh- és Morvaországba telepíti át. Dokumentálható, hogy nem rémhírekről, nem ellenpropagandáról volt szó. A magyarkérdés ily módú rendezésével a csehszlovák kormány is foglalkozott. Az 1946. június 21-i 66. ülésnek egyik pontjaként ezt a kérdést is megvitatta, s értékelte az áttelepítés eredményeit. Zdeněk Nejedlý véleménye szerint az áttelepítés első szakasza eredménytelen volt, mert az addig – zömmel – önként áttelepedett magyarok száma nem éri el a 800-at sem. Nejedlý szerint Szlovákiából legalább 50 000 reszlovakizált magyart kellene áttelepíteni a cseh–morva határövezetbe.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság dr. Šebestík vezetésével 1946 novemberében kidolgozta a reszlovakizáltak cseh- és morvaországi kitelepítési tervét, amit a Belügyminisztérium illetékes osztálya is áttanulmányozott. A titkosított iratok közé sorolt véleményükben helytelenítik a Nejedlý-javaslatokra alapozott tervezetet. Az említett 50 000 volt magyar nemzetiségű személy betelepítésére csakis a csehszlovák–magyar lakosságcsere, ill. a szlovákiai magyarok egyoldalú kitelepítése után kerülhetne sor. Ha ezek az elvárások nem teljesülnek, akkor a cseh- és morvaországi betelepülők száma a jelzett mennyiség háromszorosa is lehet. Ez a szlovákiai reszlovakizáltak tömeges áttelepítését jelentené, amit a cseh politikusok a leghatározottabban elvetnek.

„Elképzeltetlennék s eleve kizártnak” minősíti a minisztérium, hogy a cseh és morva határövezetben „egységes betelepítési körzeteket” jelöljenek ki. Ezt nemcsak a hivatal, hanem szerinte a járások is egyöntetűen elutasítanak. A határövezet cseh jellege megkérdőjelezhetetlen, s a cseh főhivatalok már megkezdték a határövezetvédelmi-tervezet kidolgozását. A határövezet déli és délnyugati részében jelentős a kitelepítésre nem kerülő német nemzetiségű specialisták aránya, s ezzel ez a vidék továbbra

is vegyes nemzetiségű marad. Első lépésben a specialistákat kell áthelyezni az ország belső területeire, mert a cseh nemzetiségi politika szempontjából az adott helyzet előnytelen.

Ebben a vegyes környezetben a „megbízhatatlan” reszlovakizált lakosság csak növelné a nemzetiségi politikai problémákat. Ezt társadalmi és lélektani érvek is alátámasztják. Attól tartanak, hogy a reszlovakizáltak mellett áttelepítenék a reszlovakizációt kért, a reszlovakizációs bizottságok által visszautasított, birtokaiktól megfosztott magyarok egy részét is, mert birtokaikat a belső kolonizáció keretében már szlovák telepeseknek utalták ki. A valamikor önállóan gazdálkodó személyek Cseh- és Morvaországban az ország politikailag legképlékenyebb vidékein bérmunkások lesznek. Ezek a volt gazdák újszülött mezőgazdasági cselédek, deklasszált elemek lesznek, s megalázó társadalmi helyzetük alapján „ebben a politikailag konszolidálatlan övezetben”, ezen a vegyes lakosságú vidéken a „cseh reakció biztos” bázisát jelentik majd. A hivatal már előre megelégedett ezekkel az emberekkel, az államellenes tevékenység – beleértve a kémkedést is – minden formájára alkalmasnak tartja őket, nemcsak „deklasszátságuk”, hanem nemzeti „idegenségük” alapján is. Az „idegenség”, a nem szláv származás, ill. érzésvilág, s az elvárt magatartás ennek törvényszerű következménye, amit a következőképpen indokol: „ezekben az emberekben – az esetleges ősrégi szláv felmenőiken kívül a szlávsnak már nyoma sem található... a nyelvet nem ismerik, érzelmileg magyarok...”

A Belügyminisztérium visszautasítja a szlovák illetékeseknek azt a javaslatát is, hogy a cseh-morva határövezetbe betelepülő reszlovakizáltakat kisebb – maximálisan 5 kat. holdnyi – birtokkal kössék új lakóhelyükhöz, vagyis helyileg asszimilálják, mert ez lelki asszimilációjuk alapjául szolgálhat. A visszautasítást azzal indokolták, hogy sem a határövezetben, sem másutt az országban nincs elegendő szabad földbirtok, még a hazatelepülni készülő csehek (pl. a volhíniaiak) számára sem, s a reszlovakizált „magyarok” földigényéről csakis a csehországi földreform befejezése után lehet tárgyalni. Újból kiemelik, hogy a határövezetbe csakis mezőgazdasági munkásokat telepítsenek. Ezeket is – kivétel nélkül – szórványtelepülésekben, mert ezek a reszlovakizáltak csehszlovák állampolgárok, s elvárható, hogy aránylag rövid időn belül nemzeti, vagyis szlovák kulturális intézményeket, iskolákat, kultúrházakat, könyvtárakat fognak követelni, amit az adott körülmények között – a kérdés megvitatásának kezdetén – a Belügyminisztérium elvet, hiszen ez teljesen „elképzelhetetlen és kizárt”.

A hivatalnak nincsenek szervezetei, amelyek figyelnék és „nemzeti szempontból” felügyelnék a reszlovakizáltakat. Ezeket az embereket a szlovák nemzetiséget igazoló okirat ellenére sem „lehet szem elől téveszteni, mert asszimilálni kell őket”. A kérdés rendezésének egyik alternatívájaként a hivatal a kötelező munkaszolgálatot említi.³⁴

A RESZLOVAKIZÁLTAK ÉS A REPATRIÁNSOK NEMZETI ÁTNEVELÉSE

A reszlovakizáltak és a – rendszeresen velük egy kategóriába sorolt – repatriánsok nemzeti átnevelését az állam vállalta magára. A Szlovák Nemzeti Tanács által elfogadott, anyagilag és erkölcsileg támogatott átnevelési koncepció két fázisra osztható. Az első fázis kezdete 1945 tavaszára nyúlik vissza, a második a reszlovakizáció első fázisának befejezésével indult. A nemzeti átnevelés programját mindkét fázisban egy forгатókönyv alapján valósították meg, amelynek alapelve a lehető leghatékonyabb, legmaradandóbb asszimiláció elérése volt. Eszközei a kultúra lehetőségein belül maradv a tanfolyamok, önképzőkörök, ünnepi és más jellegű rendezvények voltak.

Az átnevelés első fázisában a szerzők a „dél- szlovákiai lakosság keserű tapasztalataira” építettek, s úgy vélték, ez elegendő ahhoz, hogy „végérvényesen lemondjanak magyar nemzetiségükről”. A gyors eredményt megcélzó rövid lejáratú akciók sajátosan a „magyarok váratlan erejű kompromittálásával” számolnak. A kompromittálás tartalmát ugyan konkrétan nem elemzik, de a kor hangulatából kiindulva annak központi magját a nemzeti megszegyenyítés, a kisebbség tudatosítása jelentette. A szerzők úgy vélték, ez a legeredményesebb módja annak, hogy a „mérlegelőket, bizonytalankodókat a szlovák nép felé fordítsák”.

A Szlovák Nemzeti Tanács a nemzeti átnevelés kulturális jellege alapján a tervek, módszerek és módszertani utasítások kidolgozásával az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatalt bízta meg, amely a nemzeti nevelés kérdését a déli, magyarok által lakott 26 járásban már 1945 óta kiemelten kezelte. Az átnevelési munka első szakaszában a nemzeti ünnepek, nemzeti jellegű kulturális évfordulók megünneplésére helyezték a hangsúlyt, és hatáskörükön belül több ilyen, de csak az iskolákban megtartandó ünnepséget rendeltek el.

A Szlovák Nemzeti Tanács értelmezésében a nemzeti nevelést a lehető legkorábban, már az iskolaköteles kor előtt el kell kezdeni, ezért elrendelték az óvodás korú, majd az iskolaköteles gyermekek összeírását a magyarlakta déli járásokban.

A hatóságok nem ismerték a magyar nemzetiségű iskolaköteles tanulók számát. A magyar szülők egy része ugyanis nem íratta be a gyermekeit szlovák iskolába.

Az iskoláskorúak nemzeti nevelése érdekében a hivatal megszervezte a felnőttoktatást. A déli járásokban az államnyelv elsajátítása volt a központi téma, s ennek megfelelően a nemzeti továbbképzésben egyelőre a nyelvtanítás dominált. A tanfolyamok az 1945. október 26-i és az 1946. március 28-i rendeletek szerint ingyenesek voltak, s a felnőtteknek csakis munkaidő után lehetett megtartani. E tanfolyamok célja az volt, hogy a látogatók elsajátítsák a szlovák nyelvet szóban és írásban, s érdeklődjenek a szlovák kultúra iránt. A tanfolyam látogatását és eredményes elvégzését igazolni kellett.

Az első szakasz átnevelési eredményeit nem ismerjük, a későbbi vélemények pedig ellentmondásosak. Egyesek szerint a magyar lakosság ellenállt, azt remélte, hogy mégis lesz népszavazás, s a magyar többségű területeket visszacsatolják Magyarországhoz. A lakosság várta a számára igazságos nemzetközi rendezést.³⁵

Az Iskolai és Népművelési Megbízotti Hivatal azonban másként vélekedett. Szerinte az első szakasz eredményei reményteljesebbek, mert megteremtették a mélyebb kulturális asszimiláció feltételeit. Az elszlovákosítás legeredményesebb területeinek az oktatást, az állami hivatalok mellett a magánszektort, a szolgáltatásokat (kiemelten a közlekedést) és a hírszolgálatot, továbbá az ipart, a kereskedelmet és a vallási életet tartotta. Eredményként könyvelte el, hogy a szlovák társadalmat sikerült „megszabadítani” a régi rezsim közalkalmazottaitól, de az oktatás és a vallás terén még sok megoldásra váró feladat maradt. Az állami szolgálatból elbocsátottakat jellemezve a jelentés megállapítja: azért „megbízhatatlanok”, mert a betelepítési területen 1945 előtt állami szolgálatban lévő személyek feltételezhetően szimpatizálnak a magyarokkal. Ez a veszély fokozottabb azoknál, akik 1930-ban magyarnak jelentkeztek, de az asszimiláció, a szlovák nemzeti átnevelés szempontjából „kétes értékű mindenki”, aki a müncheni határvonaltól délre élt, magyar házastársa van (illetve volt), rokonságba került a magyarokkal, s különösen elővigyázatosan kell kezelni őket, ha „gazdag” magyarok. Fenntartással kell kezelni azokat a személyeket is, akik 1918 előtt magyar iskolában végeztek, itt szereztek diplomát, mert náluk is csekély az asszimiláció lehetősége.

A reszlovakizációs akció befejezésével megkezdődött a nemzeti-népnevelő munka második szakasza. A nevelés ezen új szakaszában – a reszlovakizációba aktívan bekapcsolódott állami szervek és intézmények véleménye szerint – az „új szlovákok” (a reszlovakizáltak gyakori megnevezése) és az áttelepültek nemzeti nevelése az állam kiemelt feladata, sőt küldetése. Indoklásuk szerint csak a hivatalosan irányított rendszeresített akciósorozatok képesek arra, hogy az egyéneknél „a hivatali hatalom támogatásával megtörjék a szlovák nemzeti tudat felélesztését negatívan befolyásoló, gátló, belső ellenállást”, amely visszautasítja az átnevelés minden formáját, kiváltképpen a természetes asszimiláció jogosultságát.

Az iskolaiügyi megbízott, Laco Novomeský szerint a reszlovakizáció után az asszimilációnak minden feltétele és minden formája adott. Az ún. betelepítési körzetben a reszlovakizáció után jelentősen megemelkedett a szlovák nemzetiségűek száma és aránya, s kevés kivétellel magasabb lett a magyarokénál. E tényt tudatosítani kell, ám az asszimiláció csak akkor lesz eredményes, ha „a volt magyar etnikai

területen élő (új) szlovákokat érzelmileg és kulturálisan is” sikerül megnyerni. Novomeský szerint ez a megnyerés, az asszimilálás lesz hivatalának történelmi feladata. Az általa kidolgozott átnevelési tervek megvalósítása sorsforduló lehet, mert „ha a szlováknak jelentkezett 300 000 személybe sikerül beoltani és meggyökereztetni a szlováksághoz való tartozás tudatát”, akkor a volt magyar etnikai területeket már szlováknak lehet tekinteni. Novomeský a természetes asszimilációval is számol, szükségesnek tartja, de mivel az nem hoz „gyors és átütő” eredményeket, csak a nevelés köntösébe bújtatott, irányított asszimilációval kombinálva teljesítheti feladatát.

A nemzeti nevelés második szakasza a szlovákiai politikai vezetés értelmezésében a magyarkérdés végleges rendezésének szerves részét képezi. E szakasz fő feladata, hogy „a magukat önként szlovákoknak vallók tudatába nem csak bevigyék, hanem rögzítsék is a szlovák nemzettudatot”, mert ha ez nem sikerül, akkor „veszendőbe megy a rengeteg munka és a hatalmas anyagi befektetés”. Még az átfogó és átgondolt tervek eredményes megvalósítása esetében is számoltak azzal, hogy „a reszlovakizáltaknak csupán a második generációja lesz megbízható szlovák”, s így az elkövetkezendő negyven évben a reszlovakizáltak a szlovák társadalom „nemzeti szempontból ingatag, bizonytalan” tényezői maradnak. Ezt a „nemzeti bizonytalanságot” sokrétű, kulturális nemzeti befolyással kell csökkenteni.

Az átnevelés második fázisában új elemet jelent, hogy a tervek számolnak a magyarok, elsősorban a magyar földművesek gazdasági helyzetével, egzisztenciális problémáival. Feltételezik, hogy a földjükhez ragaszkodó gazdák megfelelő gazdasági program esetén elfogadják az asszimilációt. A magyar gazdákat még akkor sem szabad gazdaságilag teljesen tönkretenni, ha a szlovák kolonistákat pártfogoló átfogó gazdasági programra van szükség. A magyar gazdák egy részének átnevelése azért is ajánlatos, mert a más természeti adottságú, más gazdasági kultúrájú vidékekről a déli övezetekbe betelepített szlovák gazdák egyelőre eredménytelen gazdálkodása veszélyeztetheti a termelés eredményeit, csökkentheti a termelés színvonalát, tehát a lakosság élelmiszerral való ellátását. A tágan értelmezett átnevelési tervet megvalósításába – az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal vezetésével – bevontak több kulturális és politikai szervezetet is, pl. a Szlovák Ligát, a Matica slovenskát, a Földművesek Egységes Szövetségét stb. A nemzeti átnevelés második szakaszát szinte bevezeti a Reszlovakizációs Bizottságnak a Megbízottak Testületéhez intézett 1947. június 12-én keltezett memoranduma, amelyben összegzi a déli határvidék szlovákosításában elért eredményeket, s a további intézkedések keretében kéri, hogy a vidék közigazgatásába kivétel nélkül magyarul nem tudó alkalmazottakat nevezzenek ki. A nemzeti nevelés határfokának növelése érdekében javasolják, hogy a magyarlakta vidékeken a politikai pártok átmenetileg függesszék fel tevékenységüket, hogy a szlovák erők egységesen dolgozhassanak a tervek megvalósításán.

Ezekre az alapelvekre szinte ráépül a Megbízottak Testületének 1947. október 18-i ülésén az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal által kidolgozott és beterjesztett átnevelési program. „A déli határövezetben élő reszlovakizált lakosság és az

áttelepültek nemzeti nevelése” címet viselő munkaterv az új szakasz nevelési feladataival párhuzamosan a megvalósítás tárgyi és személyi feltételeivel is foglalkozik, vagyis a részletes költségvetést is tartalmazza.

A tervezet továbbra is számol a nyelvtanfolyamokkal, de ezek tartalmát bővíti, és kötelezően bevezeti a honismereti tantárgyakat. Rendszeresíti a főző- és varrótanfolyamokat, a földművesek speciális növény-, zöldség- és gyümölcsstermesztési, állattenyésztési tanfolyamait, kötelezővé teszi az énekkari, a szinköri munka színvonalának emelését, a délvidék kulturális életét filmvetítésekkel színesíti. A szakemberek filmvetítőgépekkel járták be a Somorjai, Galántai, Dunaszerdahelyi, Lévai, Aranyosmaróti és Losonci járás magyar falvait. A tervezet szerint növelni kell a járási könyvtárak számát, bővíteni kell a könyvvállományt – mindezt természetesen a magyar nyelvű könyvek megsemmisítésével párhuzamosan.

A tanfolyamok megtartását szinte sehol sem veszélyeztette helyiséghiány, mert az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal még 1947. március 8-án elrendelte, hogy a déli járások 654 településén záros határidőn belül szervezzék meg a közművelődési központokat.

Az 1948/1949-es terv szerint a tanfolyamok tartalmi szempontból még igényesebbek lesznek. A Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének határozata szerint a tanfolyamok tartalmát, a követelmények szintjét a jelentkezők általános műveltsége, foglalkozása, ill. más jellegű követelményei alapján kell meghatározni. Minden tanfolyamot azonban a nemzeti nevelés szolgálatába kell állítani. A határozat értelmében egy-egy településen – az érdeklődők száma alapján – egy időben több tanfolyamot is szervezhetnek. A polgári iskolákkal rendelkező településeken a szlovák nyelvtudást csiszoló, ún. „népnevelő alaptanfolyamokat” tartottak, melyeken a reszlovakizáltakon és áttelepülteken kívül részt vettek a település szlovák „öslakosai” is. A csupán elemi iskolával rendelkező településeken az állampolgári honismereti nevelésre koncentráltak, és külön tanfolyamokat szerveztek az iparosok és kereskedők részére, hogy elsajátítsák a szlovák szakterminológiát. A varró- és főzőtanfolyamokat kötelezően 5–10 perces „állampolgári beszélgetéssel” kellett kezdeni. A földművesek számára rendezett szaktanfolyamokon a nyelvismeret és a szakterminológia szinte egyenértékű a kiválasztott témával.

Egy-egy általános jellegű tanfolyam 100 órára volt tervezve. Ezen belül a szlovák nyelv-48, az állampolgári-16, a történelem-16, a földrajz-12, az énekközpont 8 órában szerepelt. A tanfolyamok módszertani utasításában a történelemoktatás kiemelt helyen szerepelt. A tantárgy kifejezett célja – írják –, hogy „átértékelje a magyar történettudománynak a szlovák érdekeket csorbító tételeit”. A magyarázatra szoruló kérdéskörök a következők voltak: a Szent Korona tana, az egységes magyar állam elmélete, a magyar nép, a magyar kultúra fölénye a Kárpát-medencében, s természetesen kiemelt helyen a magyarosítás mint politikai feladat.

A tanfolyamok „egyre népszerűbbek lettek”. A reszlovakizáltak mellett jelentős számú magyar nemzetiségű is látogatta. A jelentések szerint a résztvevők általában

igyekvők, szorgalmasan tanulnak, bár egyes településeken a tanfelügyelők a reszlovakizáltak között „bizonyos szorongást” észleltek.

1948 őszétől a szlovákiai magyarok helyzete fokozatosan megváltozott. A magyarokat a szlovákokkal egyenjogúsították, a szlovákokkal egyenjogú állampolgárok lettek, ezért a tanfolyamokért felelős szervezetek úgy vélték, módosítani kell a tanfolyamok követelményeit és tartalmát is. 1948. október 28-án a Szlovák Liga kezdeményezésére és vezetésével értekezletet tartottak, ahol a Matica slovenská, az Oktatási és Népművelési, valamint az Információs Megbízotti Hivatal képviselői (távolmaradtak: a Belügyi Megbízotti Hivatal, a Szlovák Szakszervezetek, az ifjúsági és a nőszövetség képviselői) megvitatták az új helyzetből eredő feladatokat. Megegyeztek abban, hogy a tanfolyamokat a jövőben „vonzóbbá teszik”. A tanfolyamoknak vonzani kell az embereket, az ő érdekeiket kell szolgálniuk. A nemzeti átnevelés bevált módszereiről nem mondanak le, mert a cél továbbra is az, hogy „a reszlovakizáltak és a repatriáltak igazi szlovákokká legyenek, s idővel teljesen lekopjon róluk a nem szlovák jelleg”. Felvetődött a tanfolyamok korosztályok szerinti szervezésének kérdése is, ami azt jelenti, hogy fokozott jelentőséget kapnának a (távolmaradt) szakszervezetek, ifjúsági csoportok és más szervezetek, elsősorban a Sokol szervezet. Ezt az elképzelést a jelenlévő hivatalok és szervezetek felajánlásokkal is támogatták. Az iskolaügy fokozott figyelemmel kíséri az iskolaköteles kor előtti nemzeti nevelést (óvodákat), az énekkari mozgalmat, a tanulmányi kirándulásokat. Az Információs Megbízotti Hivatal speciális naptárt ad ki, s előfizeti a Szlovák Liga folyóiratát. Közös megegyezés alapján minden részt vevő intézmény saját lehetősége szerint támogatja a szlovák könyvtárak működését, gyarapítja az állományukat, s – állami támogatással – csökkentik a szlovák nyelvkönyvek árát. Minderre azért van szükség, mert egyes jelentések szerint „katasztrofálisan” csökkent a nyelvtanfolyamok iránti érdeklődés.

A tanfolyamokat a Szlovák Liga és a Matica slovenská önkénteseinek segítségével a helybeli pedagógusok szervezték. Felettes szerveik elégedetten szóltak a szervezés üteméről, bár az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal az 1947. június 6-ig elért eredményeket „szerénynek” tartotta. Mégis reménykednek abban, hogy „a kedélyek megnyugvása után a jelentkezés tömeges lesz”. Az ismert jelentések szerint a fenti időpontig 81 településen 146 tanfolyamot tartottak, a résztvevők száma 5393 volt.

Az 1946 őszétől 1948. január 25-ig megtartott szlovák nyelvtanfolyamok adatait az alábbi táblázat ismerteti:

Tanév	Települések	Tanfolyamok	Résztvevők	Tanítási órák száma
1946/1947	11	198	7985	13580
1947/1948	126	248	9039	27214

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

A főzőtanfolyamokat 58 községben 1599-en látogatták, a 33 földművesiskolának 3213 résztvevője volt. Az átnevelés speciális formáját, a vitaesteket és beszélgetéseket 24 419 személy kereste fel. A különféle átnevelési akció résztvevőinek száma 70 125 volt. Ez pedig a reszlovakizáltak és az áttelepültek számához képest alacsonynak volt mondható.

A tanfolyamokat – a vitaesteket leszámítva – a kimutatott 228 településen átlagosan valamivel több mint 200 személy látogatta. A szlovák nyelvtanfolyamok az 1946/1947-es tanévben feltételezhetően a nagyobb településeken folytak, mert településenként átlag 18 tanfolyam, a hallgatók száma tanfolyamonként 40, a tanítási óráké megközelítően 70 óra volt. A következő tanévben a tanfolyamok településenkénti átlaga nem egészen kettő, a hallgatóké 36 volt, de a tanítási óráké már meghaladta a 110-et.

Az átnevelés költségvetését az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal dolgozta ki és terjesztette be. A költségvetés két részre oszlik, az első részben a személyi (beleértve a pedagógusok honoráriumát is), a másodikban a tárgyi kiadások szerepelnek. A költségvetés végösszege 23 207 000 korona, de mivel a megbízotti hivatalnak erre a célra a rendes költségvetése keretében már kiutaltak 2 070 500 koronát, a benyújtott költségvetés 20 127 600 korona állami támogatást kér a következő felosztásban:

Személyi kiadások címén

reszlovakizációs tanfolyamok	3 922 000 korona
népművelési iskolák és állampolgári tanfolyamok	1 432 900 korona
iparosok tanfolyamai	93 600 korona
főzőtanfolyamok	364 000 korona
varrótanfolyamok	364 000 korona
földművesek tanfolyama	728 000 korona
népművelők jutalmazása	230 000 korona
összesen	9 208 500 korona
az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal költségvetése	2 070 500 korona
hiány	712 400 korona

Tárgyi kiadások címén

vándorkonyhák (130 db)	1 950 000 korona
varrógépek (130 db)	708 500 korona
színpadok szubvenciója	500 000 korona
színkörök tájolása	936 000 korona
bábszínház tájolása	64 000 korona

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

vándormozik (járásonként)	4 680 000 korona
járásonként 4 db hangosfilmvetítő	4 160 000 korona
hangszórók a települések részére	1 000 000 korona
összesen	<hr/> 13 998 500 korona

A Megbízottak Testülete a személyi kiadásokra tett előterjesztést elfogadta, de a tárgyi kiadások csökkentését javasolta. A tárgyi kiadásokat 3 434 500 koronával csökkentették, s így az 10 564 000 koronát tett ki. A teljes összeget a Telepítési Hivatal saját költségvetéséből utalta át a nevelési akciót irányító szerv számlájára. A csökkentés után a támogatás teljes összege 17 693 100 korona volt.

A költségvetés részletezi az egyes akciókra kért támogatást. 103 népművelési iskolát, 300 népművelési tanfolyamot, 150-150 főző- és varrótanfolyamot terveztek. Feltehetően nemcsak az állami hozzájárulás mérséklése, hanem a jóváhagyók megértésének érdekében az indoklásukban keresik az új jövedelmek forrásait. Ilyen pótlólagos forrásnak tartja a tervezet az ún. „kulturális hozzájárulás” bevezetését az átnevelés által érintett járások területén. Számításaik szerint az akció kb. 3 millió koronát eredményezhet. A nemzeti átnevelés össznemzeti, kiemelten állami érdek, ezért a betérjesztő intézmény a költségek elosztását javasolja a többi, az akcióban tematikusan érintett megbízotti hivatal között. Méltányosnak tartja, ha a Telepítési Hivatal mellett pl. az Ipari és Kereskedelmi Megbízotti Hivatal szállítaná a vetítőgépeket, vagyis térítene 26 teherautó forgalmazási költségét, a varrótanfolyamok hallgatóinak térítésmentesen biztosítana textilféleségeket, hozzájárulást vár a Földművelési és a Szociális Gondoskodás Megbízotti Hivatalától is.

A Szlovák Liga és a Matica slovenská a nemzeti átnevelési programot saját költségvetésükön belüli akciókkal támogatta. A Szlovák Liga sajtótermékein kívül elvállalta három tájoló filmvetítő üzemeltetését. A Matica slovenská a szlovák nyelvkönyvek népszerűsítése mellett ünnepi programfüzeteket biztosított helyi szervezeteinek, a népnevelők részére tanulmányi kirándulásokat szervezett. Tevékenységükből jövedelmet is reméltek, pl. a Szlovák Liga az YMCA által kiadott nyelvkönyvekből és magyar–szlovák szótárakból több mint 40 000 koronát. Elvárásaik nem teljesültek.

AZ EGYHÁZAK ÉS A SZLOVÁKOSÍTÁS

A reszlovakizációs kampányban, s általában a magyartalanítási, elszlovákosítási tervekben kiemelt szerepet kaptak az egyházak. A szlovákiai magyarkérdés megoldásának tervezetében a kitelepítésre, áttelepítésre kijelölt magyar társadalmi csoportok felsorolásában következetesen az első helyen szerepelt az értelmiség; a szakmai csoportosítást pedig általában a lelkészek vezették.

A szlovák hivatalok részéről a reszlovakizáció alapját képező etnikai eredet bizonyításában meghatározó volt a vallási hovatartozás. A kor általános, hivatalosan hirdetett elmélete szerint ugyanis: „aki katolikus, az szlovák”, vagy a magyarok szerint: „aki református, az magyar”. Egyháztörténések feladata annak meghatározása, hogy a „cuius regio, eius religio” korától kezdve mennyire függ össze a vallás és a nemzetiség. Úgy véljük, hogy a vallás és a nemzetiség közötti kategorikus kapcsolatot vissza kell utasítani. Katolikusok is lehetnek etnikai magyarok, s reformátusok között is vannak szlovákok.

1945 után a magyar nemzetiségű papság problémáját két részre oszthatjuk. Az elsőbe létük anyagi biztosítása, a másodikba a hitélet, az istentiszteletek és más egyházi szertartások nyelve sorolható.

A két fő egyházban, a katolikusban és a reformátusban, eltérő volt a lelkészek megélhetésének biztosítása. A katolikus egyház birtokait védve bizonyította, hogy az egyházi birtok nem a lelkész tulajdona, hanem az egyházné, s mivel az egyház „nemzetlenül áll”, birtokaira nem vonatkozhat a magyar nemzetiségűek ingatlanjait sújtó 108/1945. sz. elnöki dekrétum. Elkobozták viszont a katolikus egyletek birtokait, s ezeket, mint pl. Léván és Kassán, átadták a megfelelő szlovák egyesületeknek, bankbetéteiket máig a csehszlovák állam javára zárolták.

A református egyház tulajdonában lévő földbirtokokat elkobozták. Az érintett egyházközségek fellebbeztek, de a Belügyi Megbízotti Hivatal, valamint a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal javaslatára kérelmüket elutasították.

A magyar lelkészek anyagi léte megingott, de a rendeletek lassú megvalósítása következtében, a hívek segítségével nem kerültek megoldhatatlan helyzetbe. Ezért

Laco Novomeský 1947-ben a Megbízottak Testületétől azt kérte, hogy „szüntesse meg a magyarbarát papok anyagi biztonságát szolgáló kongruát”. A magyarbarát ebben az esetben magyar nemzetiséget jelent.³⁹

A magyar egyházak elszlovákosítása 1945-ben kezdődött, amikor a Szlovák Nemzeti Tanács 99. sz. rendelete kimondja, hogy minden magyar nemzetiségű lelkészt át kell helyezni szlovák etnikai területre. A rendelet végrehajtása a hívek erős, a vártnál következetesebb ellenállásába ütközött, s az 1945–1947 közötti eredmények meg sem közelítették a szlovák hivatalos körök 1945-ös elvárásait. Ezt bizonyítja az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal 1947-es bizalmas jellegű beadványa, amelyben kéri a Belügyi Megbízotti Hivatal biztonságpolitikai osztályát, ellenőriztesse a rendelet végrehajtását, és terjessze ki a kálvinista lelkészekre is. A memorandumnak is tekinthető, Laco Novomeský által aláírt felterjesztés szerint haladéktalanul el kell bocsátani a magyarbarát papokat (vagyis azokat, akik magyarul végzik a lelkészi kötelességüket), kántorokat, ill. javasolja az áthelyezésüket, mert „ügyes taktikájukkal csökkentik és semlegesítik a hivatalos nemzeti átnevelési akció eredményességét”.

A felterjesztés a lelkészek áthelyezésével, elbocsátásával párhuzamosan tárgyalja az istentiszteletek nyelvének, a szlovákosítás egyik sarkalatos kérdésének problémáját. A magyar nyelvű istentisztelet bűne ugyanis „kettős”. Az első lehetetlenné teszi a nemzeti fejlődés szempontjából alapvető követelményt, hogy „a templomokat is a szlovák nyelv uralja”. A másik bűne még nagyobb, megbocsáthatatlan, mert „az északi, tiszta szlovák etnikai területekről délre telepedett öntudatos szlovák gyerekek a magyar istentiszteletek hatására kezdik elfeledni az anyanyelvüket”.

Felmerülhet a kérdés, hogy az elemzés miért éppen az istentiszteletek nyelvét „vádolja elnemzetlenítéssel”, miért nem a világszerte érvényes általános valóságot állapítja meg, azt tudniillik, hogy a többség nyelve hat a kisebbségek nyelvére.

A magyar hitélet elszlovákosításában továbbra is kiemelkedő szerepet vállaló Szlovák Liga a szlovákosításban általánosan elért eredményekre figyelve 1947-től az istentisztelet nyelvére összpontosított. Nem hagyta szó nélkül az 1947–1948 fordulójától a szlovákosítást egyre következetesebben visszautasító magyar ellenállást sem, s magát a délvidéki „öslakos szlovákok, telepések, áttelepültek és reszlovakizáltak nemzeti egyesületének” tartva „a megalkuvást nem ismerő nemzeti harcos, a szlovákosítás, vagyis a konszolidáció, a szlovák nemzeti eszme radikális és lelkes hívének”, a belügyi megbízott Daniel Okálinak a segítségét kéri. Ellenállással, árulással vádol minden magyart, de különös éllel támadja az egyházakat, a „magyar ellenállás bástyáit”. „A szlovák nyelvet el kell vinni a legkisebb településre is” – hirdeti –, „s szégyen, de be kell vallani, hogy nem sikerült megtörni a magyar papság szívós ellenállását még olyan településeken sem, ahol az áttelepítések, a reszlovakizálás után a lakosság 50–90%-a szlovák nemzetiségű”. A templomokban továbbra is magyarul imádkoznak, de a hitélet elszlovákosítását nem tudták megakadályozni. A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége 1948. március 15-én elrendelte, hogy azokon a településeken, ahol a reszlovakizációt követően a szlovák lakosság aránya meghaladja a magya-

rokét „az istentiszteletek ne magyarul, hanem szlovákul folyjanak”. A határozatot a katolikus egyházi főhatóságokkal az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal ismertette, s egyben felelt is a tárgyalások kimeneteléért.

Bár a magyar papság véleménye az volt, hogy „az Istent az eddig bevett nyelven is tisztelhetik”, ám mégis engedelmessé kellett. A muzslai katolikus lelkész csak „hosszú támadások után” volt hajlandó „részben” szlovákul végezni a szertartásokat. A mihályfai magyar katolikusok a Szlovák Liga és a Matica slovenská helyi tisztségviselőinek segítségével megmentették a két érintett nyelvet egyformán beszélő lelkipásztorukat. A Galántai járásban Vága községben is kénytelek voltak bevezetni a szlovák istentiszteleteket (1948. február 4-től) a szlovák (nem reszlovakizált) hívők által kért időben.⁴⁰

Az érsekújvári rendőrparancsnok jelentése szerint a katolikus papság továbbra is nemzeti alapon szervezi a híveket. Az érsekújvári római katolikus plébános által 1949. május 9–10-én rendezett sasvári búcsúra kb. 800 szlovák és 1600 magyar búcsús jött össze. A „helybeli magyar hívők ünnepélyesen fogadták az állomáson a vidékieket, de a templomba menet magyar sovíniszta szövegű egyházi éneket énekeltek”. Az ének Dubrovai János 1913-as kiadású Énekeskönyvében szerepel, amely olyan Máriának tetsző koszorúról szól, amelyben a virágok és a levelek színe piros, fehér és zöld.

Magyar iskolák híján az egyházi szertartások nyelvének jelentősége felértékelődött, a nemzeti-politikai harc egyik formája lett. A magyar istentiszteleti nyelv minden egyházban központi kérdés lett, de nemcsak az állami rendeletek alapján. A nacionalizmus nem került el az egyházakat sem.

A református egyház a hívekre bízta a nyelv megválasztását, de közben kijelenti: „Feltételezzük, hogy a kálvinista hívők olyan tisztességesek, hogy a reszlovakizációt komolyan veszik, a világi hivatalokban nem lesznek szlovákok, az egyházi életben magyarok”. Vagyis legyünk következetesek: ha reszlovakizáltunk (a kényszerítő okok mellékesek), akkor a templomban is legyünk szlovákok.

A vidéki gyakorló papság más véleményen volt. Kiálltak magyarságuk mellett. A farnadi református lelkész pl. az istentiszteleteken nyíltan hirdette, hogy „a magyarok három éve csak szenvednek, a világi hatalom elveheti minden vagytonukat, de a lelküket nem adják”, s a lelküket magyar nyelven védik. A levéltári kutatások alapján még sok ehhez hasonló eset mutatható ki.

A magyar hitéleti nyelvet védték a katolikusok is. Királyiban a helyi reszlovakizáltak 1949. március 19-én aláírásgyűjtést szerveztek azzal a céllal, hogy a falu magyar papot kapjon. Ezt a Vágsellyei járás vezetése ellenzi, s a belügyi megbízottnak panaszt téve kifejti, hogy „a magyar nyelvű istentiszteletek engedélyezése esetén a községben rohamosan fog csökkenni a szlovák szellem, s így a népnevelők is nehezen teljesíthetik feladataikat”. A belügyi megbízott válasza elutasító. (Daniel Okáli kijelenti, hogy a reszlovakizáltak szlovákok, ezért marad a szlovák istentiszteleti nyelv.)

1947/1948 fordulójától a szlovák központi szervek által eddig belpolitikai kérdésnek deklarált problémák megítélésében – közējük tartozott az egyházi élet elsz-

lovakosítása is – bizonyos változás volt tapasztalható. Az egyházi élettel kapcsolatos elszlovákosító javaslatok és tervezetek megítélésénél előtérbe kerül ezek várható nemzetközi visszhangja, esetleges következményei. Ezt bizonyítja, hogy azt a körlevelet, melyet a Belügyi Megbízotti Hivatal II. osztálya a Szlovák Liga beadványa alapján készített, s amelyben a szervezet az egyházak magyartalanítását célzó terveknek hivatalos pártfogolását kéri, a belügyi megbízott, Daniel Okáli 1948. április 26-án már nem írta alá. Visszautasítását azzal indokolta, hogy az adott nemzetközi helyzetben, a békeszerződések és a csehszlovák–magyar lakosságcserével kapcsolatos anyagi kérdések kormány szintű tárgyalása előtt ilyen tartalmú körlevelet nem lehet kiadni, mert csökkenti a csehszlovák kormány nemzetközi esélyeit, és újabb problémákat okozhat. Okáli a memorandum tartalmát nem veti el, csupán az adott nemzetközi helyzetben a nyilvános formát kifogásolja. A kérdés megoldását végeredményben a Szlovák Ligára bízta.

A Szlovák Liga a magyar egyházi élet belső menetének befolyásolásán kívül igen határozottan kérte az egyházak magyar jellegét dokumentáló külső jelek eltávolítását. Szót emelnek a magyar szentek, Szt. István, Imre, László, Erzsébet és mások szobrai, képei, valamint a pozsonyi dóm tornyán lévő magyar korona ellen. Sürgetik ezek, valamint II. Rákóczi Ferenc kassai sírjának, ill. síremlékének eltávolítását.

Az 1948-as fordulat után a hitéletet a kommunista pártok politikájában már nem a nemzeti – magyarelles – álláspont, hanem a marxista-leninista ateizmus alapján válik politikai kérdéssé.⁴¹

A RESZLOVAKIZÁLÁS EREDMÉNYÉNEK VÉDELME

Az 1948 februári politikai hatalomváltás utáni hónapokat a nemzeti átnevelés, Szlovákia déli vidékeinek elszlovákosítása terén a reszlovakizációval és más jellegű nevelési akciókkal elért nemzeti eredmények féltése jellemezte. A reszlovakizációt irányító központi szervek értekezletein nyíltan szóltak arról, hogy az 1945 utáni csehszlovákiai politikai és gazdasági helyzetben, a nemzetállam megteremtésének túlfűtött nacionalista légkörében a „magukat szlovákoknak kérelmezők” zömét nem sikerült érzelmileg is átállítani, szlovákokká nevelni. Ezért távlati, hosszú átnevelési, asszimilációs tervekben gondolkodtak, s a nacionalizmusból az internacionalizmusba való csaknem átmenet nélküli politikai váltás megzavarta a járások és a települések közigazgatási alkalmazottait. Bizonytalan lett a légkör annak ellenére, hogy a szlovákosítás legkövetkezetesebb központi képviselői és realizálói, mint pl. a kommunista Gustáv Husák, Daniel Okáli, Ján Čech és mások továbbra is az állami vezetés tagjai maradtak.

A járási és helyi közigazgatási és közbiztonsági szervek vezetőinek bizonytalanságát igazolja az Érsekújvári járás rendőrparancsnokának jelentése is. E jelentés tárgya az 1948 márciusában megalakult Csehszlovákiai Magyarok Kulturális Egyesületének, a Csemadoknak érsekújvári szervezkedése, tagságának jellemzése. A belügyi megbízott titkárságának titkos aktái között található jelentés a nacionalista szemlélet változatlan továbbéléséről tanúskodik. A rendőrparancsnok véleménye szerint a Csemadok olyan magyar szervezet, melyet voltaképpen „szlovákok alapítottak”, mert az alapító tagok között sok a Csehszlovák Köztársaságra, a jelentés szerint a nemzetállamra felesküdt, reszlovakizált pedagógus. Megállapításában arra a névsorra hivatkozik, melyet a hivatal kérésére állított össze az érsekújvári Csemadok vezetősége. A névsorban „feltűnően sok a szlovák”, akik az államtól új nemzetiségük alapján „megbízhatóságot, munkát kaptak, többüket a reszlovakizálás mentett meg a kitelepítéstől”. Sérlemzei továbbá, hogy a Szovjetunióból és Romániából hazatelepedett szlovákok is beléptek a magyar egyesületbe. Figyelemre méltó megjegyzés, hogy a Csemadok jóformán hetek alatt megnyerte azokat a fiatalokat, aki-

ket a szlovák ifjúsági szövetségnek hosszú idő alatt sem sikerült beszerveznie. A reszlovakizáció után a magyarok száma a városban alig éri el az 1800-at, a pozíciójuk mégis erős, és meghatározóan ők irányítják a város kulturális életét. Baloldali érzelműek, „de semmi közük a munkásosztályhoz. Értelmiségiek, akik személyesen utaztak el Csehországba, hogy hazatérésre buzdítsák a munkaszolgálatosokat”. A jelentés szerint a várost „magyar veszély fenyegeti”, amit csak nagyszámú szlovák betelepítésével lehet ellensúlyozni. Ez időközben megtörtént.

A Csemadok után a hivatalos támadások következő célpontja az új magyar hetilap, az Új Szó lett. Az Információs Megbízotti Hivatal véleménye szerint haladéktalanul, „még idejében” meg kell akadályozni, nehogy a reszlovakizáltak visszatérjenek őseik nemzetéhez, s ebben ez az újság is segíthet nekik. Ezért 1949 tavaszán az Információs Megbízotti Hivatal azt javasolja a belügyi megbízottnak, hogy hivatali hatalmánál fogva akadályozza meg az Új Szó terjesztését a „reszlovakizált községekben”, és a reszlovakizált személyek körében, illetve tiltassa be az Új Szó terjesztését az ún. betelepítési övezetben.⁴²

A RESZLOVAKIZÁCIÓ ANYAGI VONATKOZÁSAI

Az eddig feltárt adatokból a reszlovakizáció költségeit s a reszlovakizáltaktól beszedett „bélyegilleték” értékét csak megközelítőleg lehet megállapítani.

A Szlovák Nemzeti Tanács 1946 júniusában a reszlovakizáció költségeire 4 337 000 koronát szavazott meg. Az összeget a Telepítési Hivatal számláján „Reszlovakizációs akció” címen külön kezelték, s ebből honorálták a reszlovakizáció járási és helyi munkatársait.

Az akció zökkenőmentes végrehajtása érdekében a Telepítési Hivatal, ill. a Központi Reszlovakizációs Bizottság munkatársai előlegeket küldtek ki a járási hivatalokba, ezek pedig a községi hivatalokba. A reszlovakizáció megkezdése után felmerülő újabb költségekre táviratilag vagy telefonon lehetett további támogatást igényelni. A szétküldött összeg gyorsan emelkedett, s az akció első három napja alatt meghaladta a 630 000 koronát. Ezekből az összegekből a napi költségeket fedezték, mert a számlálóbiztosok napi 100, ill. 200 koronás tiszteletdíjukat az akció befejezése után kapták meg. A lakóhelyüktől távol szolgáló biztosok ezen felül még napi 50 korona különlési pótlékot is felvehettek.

A reszlovakizáció első szakaszába bevont 1440 személy összesen 7031 munkanapot dolgozott le. Tiszteletdíjuk 929 775 korona volt. Ehhez járultak még a biztosok elszállásolásával és útszámláival kapcsolatos kiadások, valamint a gépkocsik üzemanyagköltségei, postai költségek (távirat, telefon, levelezés) s az adminisztráció személyi és tárgyi jellegű kiadásai (pl. gépirónók alkalmazása).

A Központi Reszlovakizációs Bizottság a reszlovakizálást végző személyek munkabére mellett meg akarta jutalmazni a kiemelten jó eredményeket elért munkatársait, a reszlovakizációs bizottságok rendes és póttagjait is, mert a reszlovakizációs megbízások idejére a munkahelyükön csak alapfizetést kaphattak. Ugyancsak meg akarták jutalmazni a speciális problémák megoldásával foglalkozó szakembereket. Mivel a Szlovák Nemzeti Tanács költségvetési hozzájárulásából ezt nem fedezhették, új pénzforrásokat kerestek. A prágai Belügyminisztériumtól 200 000 korona hozzájárulást kértek azon a címen, hogy a reszlovakizáció országos akció, így a Belügyminisztérium

akciója is, s a pozsonyi Belügyi Megbízotti Hivatal az ő hozzájárulásuk után hirdette meg a reszlovakizációt.

Ebből az összegből kapnának fejenként 200 koronás jutalmat a bizottságok tagjai. Az indoklás másik tétele szerint a problematikus reszlovakizációs kérelmek felülvizsgálatára „helyi ismeretekkel bíró, nyolc rendkívül szorgalmas és megbízható pedagógust rendeltek fel Pozsonyba. Mivel a kiválasztottak elvesztették vidéki munkahelyüket, Gustáv Husák és Vladimír Clementis véleményére hivatkozva ezeknek a munkatársaknak minden ledolgozott óráért 100 koronás munkabért kell kifizetni. Ezen felül a Telepítési Hivatal elnöke, Ján Čech 5000 koronával szeretné honorálni a járási bizottságok elnökeit.

A Belügyminisztérium a kérésnek eleget tett, a kért összeget saját költségvetéséből átutalta a Telepítési Hivatal számlájára, s ezzel a reszlovakizáció költségeire kiutalt összeg meghaladta a négy és fél millió koronát.⁴³

A kiadások egy részének megtérítése érdekében a Belügyi Megbízotti Hivatal 1947 júniusában engedélyezte, hogy a hivatalok a reszlovakizációs végzések kézbesítésekor bélyegilleték címén végzésenként 20-60 koronát szedjenek be a címzettektől. A végzések kézbesítését a Szlovák Liga is pénzforrásnak tekintette, kérvényezte a Belügyi Megbízotti Hivatal illetékes osztályán, engedélyezze, „hogy a szlovák nemzeti-ségű személyek a nemzetiségüket igazoló okmány átvételekor, ill. még előtte belép-hessenek a Szlovák Ligába”, s anyagi lehetőségük szerint hozzájáruljanak a szervezet „össz nemzeti céljainak” megvalósításához. A Belügyi Megbízotti Hivatal 1947. július 25-én keltezett (32.880/I-IV/2-1947. számú) leiratában azzal a megjegyzéssel hagyta jóvá a Szlovák Liga kérését, hogy a reszlovakizáltak „legfeljebb” 60-80 koronás adománnyal segíthetik a szervezet munkáját. A Szlovák Liga elnöksége ezt az összeget „sajnálatosan” alacsonynak tartva a Központi Reszlovakizációs Bizottsághoz fordult annak engedélyezéséért, hogy – az évi tagdíjat is beleértve – a reszlovakizáltaktól személyenként, ill. reszlovakizációs végzésenként 600–1000 korona hozzájárulást szed-hessenek. A kérésük jóváhagyása után a Szlovák Liga járási szervezetei – a Belügyi Megbízotti Hivatal által feltüntetett bélyegilleték levonása után – 1948. január 1-jéig 248 969,60 koronát utaltak át a Liga központi számvevőségének.

A gyűjtés nem teljes eredményre településenként:

Komárom	27 560	Szalka	9000
Gúta	4220	Kőhídigyarmat	22 200
Nagymegyer	4100	Kéménd	4200
Léva	24 395,60	Ebed	510
Bán	9100	Köbölkút	3950
Abara	4200	Muzsla	3560
Pográny	4200	Gice	640
Szögyén	1920	Rudnikirtvány	2366
Bény	1950	Ógyalla-Kiskeszzi	8700

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Párkány	22 000	Madar	70
Imely	1450	Garamszentgyörgy	1380
Szemeréd	1320	Lekér	1100
Csehi	370	Hontfüzesgyarmat	2400
Vágsellye	4200	Nagymás	10 700
Vágkirályfa	4200	Nagysáró	23 430
Oldalfalva	1350	Nagysalló	6000
Draskóc	940	Pozsonyeperjes	1060
Csergő	5050	Bátorkeszi	4200
Csécs	18 400	Hontvarsány	7050
Tergenye	6000	Apátfalva	4130
Mikola	8500	Pásztó	11 060
Kissalló	3700		

A Szlovák Liga az illetékek nagyságát „az érintettek anyagi lehetőségei alapján” állapította meg, s így ez településenként, sőt utcánként változott. A reszlovakizáltak panaszaikkal a Belügyi Megbízotti Hivatalhoz fordultak, amire ez az 1948. január 20-án keltezett bizalmas körlevelében (8/1-IV-1948 nov.) megtiltotta a kötelező illetékek felemelését, de a Szlovák Liga akciójával kapcsolatban nem ellenezte, hogy a reszlovakizáltak a végzés átvételekor előfizessenek a szervezet lapjára (Náš národ). Az illeték kérdésében 1948 januárjában határozatot hozott a Telepítési Hivatal Reszlovakizációs Bizottsága is: a határozat szerint „bélyegilleték” címén végzésenként 10, legfeljebb 20 koronát lehet beszedni, de nem ellenezte az „önkéntes” hozzájárulást. A panaszok tovább érkeztek, s a Belügyi Megbízotti Hivatal kénytelen volt elítélni a Szlovák Liga „telhetetlenségét”. A rendőri jelentésekből megtudjuk, hogy pl. Für községben a helyi komisszár megfogadta, hogy országosan ő szedi be a legmagasabb összeget, amit – saját magának – 60–70 ezer koronában állapított meg, s a kiadott végzések átvétele után még utólagos illetékeket is szedett. Példaként említi a jelentés, hogy három családtól fejenként 1800 koronát szedett be. Vízkéleten végzésenként 500-800 koronát kértek, de csak 100 koronáról szóló elismervényt állítottak ki. Nemeskosúton csak a hivatalosan engedélyezett illetékekkel terhelték meg a reszlovakizáltakat, de „örömmel fogadták az önkéntes túlfizetéseket”, s így az átlagos eredménykénti átlagban csupán 46,30 koronát utaltak át, s így 30 620 koronával növelték a Szlovák Liga vagyonát. A sellyei reszlovakizáltak személyenként (nem végzésenként) 265 koronát fizettek, a Királyhelmecei járásban 350 korona volt a „taxa”, Ghymesen nem érte el a 20 koronát, míg a Töketerebeszi járásban csupán 10 korona volt.

A reszlovakizációs bélyegilleték kirovása hivatalosan indokolható, de a vele és körülötte történő manipuláció a reszlovakizáltak anyagi megterhelése mellett a több százezer kényszerhelyzetbe került dél-szlovákiai őslakos emberi megalázását jelentette.⁴⁴

AZ ENYHÜLÉS FELÉ

A cseh és szlovák kommunisták 1948-as februári győzelme és hatalomátvétele után az egyeduralomra törő Csehszlovákia Kommunista Pártja és a csehszlovák kormány – az új nemzetközi helyzetben, amikor a második világháborúban a fasiszmus ellen közösen harcoló szövetségesek két egymással szembenálló táborra szakadtak, melynek során Csehszlovákia Magyarországgal együtt a Szovjetunió vezette keleti tömbbe került – kénytelen volt változtatni addigi nemzetiségi politikáján. Politikai szótárunkban ekkor honosodott meg az internacionalizmus, a szocialista világrendszer megvalósításáért küzdő országok, nemzetek és nemzetiségek megbékélésének, együttműködésének szocialista elmélete. Ezen eszme megvalósulásának jegyében kapták vissza állampolgárságukat a csehszlovákiai magyarok bár nem nemzetiségi, hanem állampolgári alapon. Mindezt számukra a Május 9-ei Alkotmány szavatolta. A magukat magyarnak jelentő személyek az 1948. október 12-én kiadott 245/1948. számú törvény alapján nyerhették vissza állampolgárságukat azt követően, hogy november 17-e után letették a csehszlovák Köztársaság esküt. Ez a törvény azonban nem vonatkozott azokra, akik „vétettek a Csehszlovák Köztársaság ellen”. A Belügyi Megbízotti Hivatal kimutatása szerint Szlovákiában 1509, Csehországban pedig 60 családot, illetve egyedülálló személyt soroltak ebbe a kategóriába (5647 személy), s tagadták meg tőlük a csehszlovák állampolgárság visszaadását. Ezek járási megoszlásában az alábbi képet nyújtják:

Besztercebányai	3	Liptószentmiklósi	1
Bártfai	1	Szepsi	41
Pozsony-városi	35	Nyitrai	20
Pozsonyi-vidéki	2	Vágújhelyi	5
Dunaszerdahelyi	144	Érsekújvári	63
Galántai	51	Pöstyéni	2
Gölnicbányai	11	Poprádi	4
Galgóci	1	Eperjesi	16
Ógyallai	105	Privigyeyi	5
Feledi	31	Rimaszombati	12
Késmárki	11	Rozsnyói	72
Komáromi	173	Rózsahegyi	3
Kassa-városi	58	Kisszebeni	1

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

Kassai-vidéki	21	Szobránci	12
Királyhelmeci	54	Iglói	14
Kékkői	15	Ólublói	1
Modori	4	Tornaljai	52
Nagy Mihályi	7	Sellyei	16
Nagyrócei	6	Somorjai	36
Losonci	62	Párkányi	39
Körmöcbányai	2	Nagytapolcsányi	1
Korpona-Ipolysági	39	Töketerebes	13
Lévai	37	Lőcsei	3
Trencsényi	4	Tátrai	2
Nagyszombati	3	Zólyomi	2
Nagykaposi	40	Zselízi	46
Verebélyi	17	Csehországi	60

A Szlovákiában visszautasítottak, illetve az állampolgárságból kizártak csaknem 88%-a élt magyar etnikai területeken. Ők továbbra is hontalanok maradtak. Egy részük önként áttelepült Magyarországra, mások kivárták a nyílt nacionalista „ellenségkeresés” időszakának végét, s többségük az 1950-es évek folyamán fokozatosan visszakapta állampolgárságát.

A szlovákiai magyarság már 1948 nyarán egyre erőteljesebben követelte a magyar tanítási nyelvű alapiskolák megnyitását. A kérelmezők jelentős része reszlovakizált volt. A korabeli szlovák politikai vezetés azzal az indokkal utasította vissza a „magyar anyanyelvű művelődés lehetőségét”, hogy mindez megkérdőjelezi a reszlovakizáció eredményességét, pontosabban annak eredménytelenségét jelzi. A Szlovák Liga vezetősége azt javasolta, hogy a reszlovakizált szülők gyermekei csak szlovák iskolákba járhassanak, hiszen csak így lehet biztosítani azt, hogy ez a generáció elszlovákosodjék. Ha ez sikerül, az ő gyermekeik már szlovákokká válnak. A szlovák vezetőknek ez a terve azonban a szocialista tábor egymásrautaltsága következtében részben meghiúsult. A magyar iskolahálózat fokozatosan kiépült, ám az 1945–1948 közötti nemzetiségi meghurcoltatások – bennük a reszlovakizáció emléke – a magyar lakosságban konzerválta a félelmet, ezért a magyar nemzetiségű tanköteles gyermekek jelentős hányada szlovák iskolában tanult.

A reszlovakizáció a csehszlovákiai magyarság idősebb nemzedéke számára nemzetiségük felszámolásának egyik formáját jelentette. A csehszlovák történelem szégyenfoltjának tartják, olyan időszaknak, amely során az állampolgárságától megfosztott csehszlovákiai magyarság csak ezzel védekezhetett a kitelepítések, a csehországi kötelező munkaszolgálat, a kényszerkitelepítés, a vagyonelkobzás, a hontalansággal járó sok-sok meghurcoltatás ellen, időt nyerve a túléléshez, védve magukat és családjukat. Kényszerűségből tettek – vallják az érintettek, s ezt igazolják a későbbi népszámlálások eredményei is. Az 1950-es népszámlálás 367 733, az 1961-es 533 934, az 1970-es 570 478, az 1980-as 579 617, s az utolsó, 1991-es 586 741 magyar nemzetiségű lakost mutatott ki Csehszlovákiában. S bár szolid növekedést tapasztalhatunk, ez még mindig elmarad az 1921-es állapotoktól...⁴⁵